

TYÖTÄ VUOROTTA
Kiinalaisten siirtotyöläisten rekrytoituminen
suomalaisille työmarkkinoille

Katri Valve
Opinnäytetyö syksy 2009
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä Järvenpää
Sosiaalialan ylempi ammatti-
korkeakoulututkinto
Päihteet ja syrjäytyminen

TIIVISTELMÄ

Katri Valve. Työtä vuorotta – kiinalaisten siirtotyöläisten rekrytoituminen suomalaisille työmarkkinoille. Järvenpää, syksy 2009. 83 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, päihteet ja syrjäytyminen, sosionomi (YAMK).

Opinnäytetyön lähtökohta oli selvittää Suomeen tulleiden kiinalaisten siivoojien rekrytoitumista suomalaisille työmarkkinoille. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui työperäisen siirtolaisuuteen ja ihmiskauppaan liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista sekä marginalisaatioon liittyvistä tutkimuksista. Aineisto muodostuu kuuden Kiinasta Suomeen rekrytoidun siivoojan haastattelusta sekä kahden informantin haastattelusta, sekä havaintomateriaalista. Haastattelut ovat laadullisia teemahaastatteluja ja seitsemän kahdeksasta haastattelusta on tehty tulkin välityksellä. Opinnäytetyöni tavoite oli kahtalainen; tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa siirtotyöläisten kokemuksista sekä samalla tuottaa pohdintaa siitä, miten voimme kehittää sosiaalialan palvelujärjestelmiä.

Opinnäytetyön keskeisenä tuloksena voidaan pitää tutkimattoman ilmiön näkyväksi tekemistä. Siirtotyöläisten lähtemiseen vaikuttavia tekijöitä ovat kiinalaisen yhteiskunnan tuotantorakenteen muutos, Suomen työmarkkinatilanne ja henkilön ympärillä olevat sosiaaliset verkostot, jotka tukevat lähtemistä, sekä suomalais-kiinalaiset rekrytointiyrittäjät, jotka mahdollistavat lähtemisen.

Haastatelluista siirtotyöläistä kaikki olivat tulleet Suomeen rekrytointiyrittysten kautta maksaen rekrytoinnista noin 8000 euron palvelumaksun. Työntekijät ovat joutuneet haavoittuvaan asemaan rekrytoitumisen kautta. Siirtymiseen uuteen maahan liittyi riskejä, jotka läheisesti liittyvät rekrytoinnin tuottamaan huonoon taloudelliseen tilanteeseen, jossa voidaan nähdä myös ihmiskaupan piirteitä.

Kulttuuriin integroituminen tapahtui erilaisten välittävien verkostojen kautta, josta tärkeimpänä olivat jo Suomessa asuvat kiinalaiset ja heidän perustamat yhdistykset sekä sellaiset sosiaalialan toimijat, jotka toimivat riittävän matalalla kynnyksellä.

Työn kehittäminen liittyy rekrytointikäytäntöihin ja niiden sääntelyyn, sosiaalialan palveluiden toimivuuteen ja saatavuuteen sekä sellaisiin ohjelmiin, jotka tähtäävät siirtotyöläisten tietoisuuden lisäämiseen omista ihmisoikeuksista ja työoikeuksista. Lisäksi siirtotyöläisten kysymyksissä on kehitettävät neuvotteluja työntekijä- ja työnantajaorganisaatioiden välillä.

Asiasanat: siirtotyöläisyys, rekrytointi, matalapalkka-ala, ihmiskauppa, kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelu.

ABSTRACT

Katri Valve

Working round the clock – Recruiting of Chinese Labour to the Finnish labour market
83 p. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Intoxi-
cants and Exclusion. Degree: Master of Social Services.

The starting point for the thesis was to examine the recruitment of Chinese cleaners to the Finnish labour market. The theoretical framework of the thesis was based on reports and research related to work-based migration and human trafficking, as well as research on marginalization. The material consists of interviews with six cleaners recruited from China to Finland and interviews with two informants, as well as observational material. The interviews are qualitative thematic interviews and seven out of the ten interviews were conducted through an interpreter. The objective of my thesis is two-fold: it aims to produce new information about the experiences of the migrant workers and also create discussion about how we can develop the service systems of the social sector.

The central outcome of the thesis has been the process of making an unresearched phenomenon visible. Factors affecting the departure of migrant workers from China include the change in the industrial structure of Chinese society, the situation in the Finnish labour market, and the social networks around the individual person that support the decision to leave China, as well as the Finnish-Chinese recruitment companies that enable the departure.

All the interviewed migrant workers had arrived in Finland through a recruitment company by paying a recruitment service fee of about 8000 euros. The workers have ended up in a vulnerable position as a result of being recruited. Their departure to a new country included risks that are closely connected to the adverse economic situation caused by the recruitment, which also displays characteristics of human trafficking.

The workers' integration into Finnish culture has taken place through different mediating networks, the most important of which were the Chinese people already living in Finland and the associations they have established, as well as those social sector actors operating with a sufficiently low threshold to be accessible.

Developing the thesis would involve further research into recruitment practices and regulations, the functioning and accessibility of social sector services, as well as programmes that aim to increase the awareness of the migrant workers about their own human rights and labour rights. Negotiations between the employees' and employers' organisations should also be developed regarding migrant labour issues.

Keywords: migrant labour, recruitment, low-paid sector, human trafficking, qualitative research, thematic interview.

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MAAILMA MUUTOKSESSA	8
2.1 Siirtolaisuus	8
2.2 Muutosten Kiina	11
2.3 Työmarkkinatilanne Suomessa	14
3 KOHTI TYÖPERÄISTÄ SIIRTOLAISUUTTA	17
3.1 Työperäinen siirtolaisuus	17
3.2 Työperäinen ihmiskauppa ja kiskonnan tapainen työsyryntä	19
3.3 Marginalisaatio ja syrjäytyminen	22
3.4 Tutkimustehtävä ja tavoite	28
4 ILMIÖSTÄ SEN ANALYYSIIN	31
4.1 Tiedonkeruun lähtökohdat	31
4.2 Tutkimusmenetelmät	33
4.3 Aineisto ja analyysin eteneminen	34
4.4 Tutkimusprosessi	38
4.5 Validiteetti ja reliabiliteetti	41
4.6 Oma asemani	42
4.7 Tutkimuseettiset kysymykset	43
5 SIIRTOLAISUUDEN KOKEMUKSET REKRYTOITUJEN TYÖNTEKIJÖIDEN KERTOMUKSISSA	45
5.1 Haastateltavien tausta	45
5.2 Mahdollisuus parempaan	46

6 TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN JA KISKONNAN TAPAISEN SYRJINNÄN HARMAA ALUE	52
6.1 Rekrytointi	52
6.2 Ihmiskaupan piirteitä	55
7 MARGINALISAATIO JA SYRJÄYTYMINEN KIINASTA SUOMEEN REKRYTOITUJEN SIIVOOJIEN KERTOMUKSISSA	58
7.1 Kohti kaltevaa pintaa	58
7.2 Sanattomuus	60
7.3 Arjen olemisen puitteet	61
7.4 Sosiaalisten verkostojen merkitys	63
8 YHTEENVETO JA POHDINTAA	66
9 LOPUKSI	75
10 LÄHTEET	77
10.1 Painetut lähteet	77
10.2 Sähköiset lähteet	80
10.3 Muut kirjalliset lähteet	82

1 JOHDANTO

”Maailmassa olemme me, jotka matkustamme mukavasti ja ne, jotka eivät liiku ollenkaan tai matkustavat henkensä uhalli. Me olemme vähemmistö ja ”ne” – enemmistö kuvataan ongelmaksi.” Dokumenttiohjaaja Elina Hirvonen Kumppani 9/2007

Kansainvälinen siirtolaisuus on yksi tärkeimmistä globaaleista ilmiöistä eikä yksikään maa jää sen seurausten ulkopuolella. Suomessa työperäinen maahanmuutto on ollut lähinnä koulutettujen etuoikeus, jolloin varsinaisesta matalapalkka-alojen työvoiman sijoittumisesta Suomeen ei ole voinut puhua. Olemme voineet lukea matalapalkkaisten siirtotyöläisten oloista pääasiassa muualta päin maailmaa. Keskustelu matalapalkka-aloille rekrytoitavista työntekijöistä on ajankohtaista. Vuosittain Suomeen tulevia työperäisiä siirtolaisia on satoja, ja määrän arvioidaan kasvavan myös lisätyövoiman tarpeen vuoksi. Julkista keskustelua on käyty viimeaikoina Suomeen rekrytoitujen marjanpöijoiden työoloista ja kiinalaisten siivoojien kohtalosta. Ulkomaalaisen työvoiman rekrytointi suomalaisille työmarkkinoille on varsin uusi ilmiö, josta ei ole tutkittua tietoa. Sen sijaan koulutetun ulkomaalaisen työvoiman sijoittumisesta suomalaisille työmarkkinoille on tutkittu (Forsander 2004). Lisäksi tutkimusta on tehty Suomessa asuvien maahanmuuttajien sijoittumisesta suomalaisille työmarkkinoille (Forsander 2002).

Opinnäytetyön avulla pyrin luomaan kuvan siitä, mitä siirtotyöläisyys tarkoittaa matalapalkka-aloilla suomalaisessa kontekstissa kiinalaisten siivoojien kokemana. Tavoitteena on tuoda esille niitä ehtoja, joilla matalapalkka-aloille rekrytoidut työntekijät tulevat Suomeen, olosuhteita, joissa he työskentelevät ja niitä erilaisia vaikutuksia ja seurauksia, joita siirtotyöläisyyteen liittyy, sekä tuottaa uutta näkökulmaa työelämän kehittämiseksi.

Opinnäytetyön aineistona on kuuden kiinalaisen Suomeen rekrytoidun siivoojan sekä kahden informantin teemahaastattelut. Kiinalaiset siivoojat saapuivat Suomeen vuosien 2007–2009 välisenä aikana. Kiinalaisten siivoojien rekrytointi tapahtuu suomalais-kiinalaisten yritysten kautta, jonka vuoksi olen halunnut tarkastella erityisesti rekrytointiin

liittyviä kysymyksiä. Tarkoituksena on tuoda esille Suomeen rekrytoitujen kiinalaisten siivoojien kokemuksia rekrytoinnista, Suomeen tulosta ja työskentelystä Suomessa sekä pohtia maahanmuuton seurauksena esiin tulevia lieveilmiöitä. Opinnäytetyön tiedonkeruun lähtökohta on ollut fenomenologinen. Teemahaastatteluaineistoa olen peilannut siirtolaisuuteen liittyvään tutkimukseen, liittymäpintoihin työperäiseen ihmiskauppaan sekä teorioihin marginalisaatiosta.

Opinnäytetyön toisessa luvussa käyn läpi siirtolaisuutta ilmiönä, Kiinan yhteiskunnallista tilannetta sekä suomalaista työmarkkinatilannetta, johon siivoojat rekrytoidaan. Kolmannessa luvussa, joka on opinnäytetyön teoreettinen viitekehys, tuon esille sitä, miten siirtolaisuutta on määritelty ja tutkittu. Käyn läpi ihmiskauppaan ja kiskonnan tapaiseen työsyryntään liittyviä säädöksiä ja määritelmiä sekä eri tutkimusten valossa marginalisaatioon ja syrjäytymiseen liittyvää keskustelua. Neljännessä luvussa esittelen opinnäytetyöni metodiset ja metodologiset lähtökohdat sekä aineiston keruun ja analyysin. Viidennessä luvussa, joka on opinnäytetyön tulosluku, olen jaotellut tutkimusteemat kolmen eri alaluvun alle. Ensimmäisessä alaluvussa tuon esille siirtolaisuuden kokemuksia ja lähtemisen motiiveja. Toisessa alaluvussa pohdin ihmiskaupan ja kiskonnan tapaisen työsyryntään yhteyksiä haastatteluaineistoon. Kolmannessa alaluvussa tuon esille marginaalissa olemisen kokemuksen yhteyttä työperäiseen siirtolaisuuteen. Yhteenvedossa ja pohdinnassa käyn läpi tulosluvun sisällöt eli pohdin siirtolaisuutta ja rekrytointia sekä siihen liittyvää marginaalin kokemusta ja tuon esille työelämän kehittämisen näkökulmia. Opinnäytetyön viimeisessä luvussa pohdin opinnäytetyöprosessia sekä opinnäytetyön perusteella muodostuvia ehdotuksia jatkotutkimukselle.

Kokemukset, joita matalapalkka-aloilla työskentelevät ulkomaalaiset ovat viestittäneet keskusteluissa ja sitä edeltänyt oma havahtuminen siirtotyöläisten kysymyksiin, on ollut tämän opinnäytetyön lähtökohta. Olen halunnut tarkastella itselleni vierasta kulttuuria ja ilmiötä. Teemaan minut on virittänyt useat keskustelut eri ammattilaisten kanssa työelämän ja työttömyyden tiimoilta sekä ymmärrykseni näiden keskustelujen pohjalta työelämän erilaisten ehtojen muutoksista. Kiinnostukseni erilaisiin uusiin kulttuurisiin ilmiöihin ja ihmisiin sekä ihmisen sitkeyttä osoittaviin tapoihin selvittää ja tehdä työtä, on saattanut minut tarkastelemaan tässä opinnäytetyössä kiinalaisten siivoojien kokemuksia heidän elämänsä muutosvaiheissa.

2 MAAILMA MUUTOKSESSA

2.1 Siirtolaisuus

Kansainvälinen siirtolaisuus on yksi keskeisimpiä globalisaation muodoista. Yksikään maa ei voi pysyä sen seurausten ulkopuolella (ILO 2004, 8; Papademetriou 2005). Useimpien arvioiden mukaan kolme prosenttia maailman asukkaista oli vuonna 2000 kansainvälisiä siirtolaisia. Se tarkoittaa 175 miljoonaa henkilöä (Kara, 2006). Viimeisen kahdeksan vuoden aikana vauhti on ollut kasvava. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja International Organization of Migration (IOM) mukaan siirtolaisia arvioidaan olevan noin 180 miljoonaa. Siirtotyöläisten määrän arvioidaan olevan noin 120 miljoonaa. (Taran & Geronim 2003, 2.) Tarkkoja tilastoja työperäisestä siirtolaisuudesta ei kuitenkaan ole olemassa (ILO 2004). Ajankohtaisia ja tarkkoja tilastoja on vaikea saada muun muassa sen vuoksi, että kansainvälisen siirtolaisuuden määritelmät vaihtelevat siirtolaisuuden keston ja tarkoituksen mukaan (Kara 2006, 2). Ennuste on kuuden miljoonan siirtotyöläisen vuosikasvu 2000-luvulta lähtien.

Kansainväliseen muuttoliikkeeseen on useita syitä. Niistä tärkeimmät ovat köyhyys, sodat, nälänhätä ja sorto. Maastamuuttoon vaikuttavat myös niukat luonnonvarat, tuloerot rikkaiden ja köyhien maiden välillä, kaupungistuminen, ihmisoikeuksien puute, lisääntyvä tiedonkulku sekä konfliktit eri maiden välillä tapahtuvat että maan sisäiset. Väliaikaista siirtolaisuutta selittäviä tekijöitä ovat kasvavat tuloerot eri maiden välillä, tuottavan työn puute, kohtuullinen työ, turvallisuus ja henkilökohtaisen vapauden tavoittelu. (ILO 2004, 8.)

Kansainvälinen muuttoliike liittyy lähes aina henkilön subjektiiviseen kokemukseen taloudellisesta ja sosiaalisesta marginaalisuudesta. Kansainväliseen muuttoliikkeeseen eniten vaikuttava syy on maiden väliset tuloerot. On kuitenkin havaittu, että maastamuutto erittäin köyhistä maista on vähäisempää kuin hieman vauraammista maista. Selitykseksi on esitetty lähtemiseen liittyviä kustannuksia. Köyhien maiden kansalaisilla ei ole varaa muuttaa pois. Maastamuutto tulee mahdolliseksi vasta tietyn tulotason jälkeen (Gallardo-Sejas ym. 2006, 7). Äskettäin julkaistun Inhimillisen kehityksen raportin mukaan (2009) ihmisten liikkuvuuden kehitys on tärkeää inhimillisen kehityksen kannalta.

Siirtotyöläiset lähtevät kohti parempia olosuhteita ja hyötyvät tästä itse, mutta myös lähettävät aktiivisesti rahaa kotimaihinsa ja vahvistavat näin paikallisia olosuhteita.

Nuorten aikuisten suuri suhteellinen osuus lähtömaan väestöstä on toinen maastamuuttoa kasvattava tekijä. Kuitenkin on ilmeistä, että erityisesti nuorten aikuisten lähteminen vähenee lähtömaan edelleen vaurastuessa. Muuttovirtojen suuntiin vaikuttavat lisäksi muun muassa maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot esimerkiksi aiemmin muuttaneet sukulaiset ja ystävät (Diez Guardia & Pichelmann 2006). Huomioitavaa on myös, että hallitusten erityisenä mielenkiinnon kohteena ei ole ollut työvoiman muuttoliikkeen kontrollointi. Suuret siirtolaismäärät hyödyttävät työnantajia, rekrytointiyhtiöitä, asianajajia, virkamiehiä, kouluttavia organisaatioita, pankkeja, lainanantotoimistoja ja lopulta kaikkia niitä, jotka etsivät omaa hyötyä suuresta siirtolaisvirrasta. (Hewison & Young 2006, 1–4.)

Gao Yun (2004) on todennut työperäisen siirtolaisuuden liittyvän aina sekä lähtö- että vastaanottajamaan tilanteeseen. Tulomaalla on tavalla tai toisella yhteiskunnallinen tarve työntekijöille, jotka täyttävät työelämässä olevia aukkoja. Lähtömaassa syyt liittyvät joko köyhyyteen tai vallitsevaan työmarkkinatilanteeseen. Silloin, kun siirtolaisuuden tarkastelussa painotetaan lähteissä yhteisöissä vallitsevia push-tekijöitä, kuten alhaista elintasoa, vähäisiä työpaikkoja tai huonoa palkkaa, sekä vastaanottavassa maassa pull-tekijöitä, joita ovat työpaikat, korkeammat palkat ja vapaa poliittinen ilmapiri, on tätä mallia kutsuttu uusklassiseksi malliksi. (Kara 2006, 10; Harzin 2003, 36; Massey ym. 1997, 258–260). Malli on kuitenkin liian yksikertainen ja mekanistinen selittääkseen siirtolaisuutta.

Siirtolaisten omat verkostot nähdään yhtenä tärkeänä siirtolaisuuteen vaikuttavana tekijänä. Päätös siirtolaiseksi lähtemiseen tehdään perheen tai kotitalouden sisällä, jolloin huomio on kiinnitetty niihin rakenteisiin, joista lähtijät tulevat. Tätä on kutsuttu uudeksi talousmalliksi tai kotitalousmalliksi (Household model). (Kara 2006, 12; Massey ym. 1997, 2006.) Tällöin huomio kiinnitetään lähiverkostoon, joka ei kuitenkaan ole ainoa tekijä, joka siirtolaisuuteen vaikuttaa. Siirtolaisuutta vahvistavia ja kasvattavia voimia ovat myös siirtolaisten itsenä luomat instituutiot, siirtolaisia välittävät toimijat sekä sellaiset verkostot, jotka toimivat siirtolaisten oikeuksien puolesta. Tätä on kutsuttu siirtolaisuuden institutionaaliseksi teoriaksi. (Massey ym. 1997, 265–266.) Siirtolaisuuden

tarkastelussa systeemiteoreettisesta mallista puhutaan silloin, kun tarkoituksena on tarkastella siirtolaisuutta monien eri tekijöiden näkökulmasta. Systeemiteoreettisessa mallissa analysoidaan siirtolaisuutta poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten yhteyksien kautta. Analyysi pyrkii tarkastelemaan asioita niin mikro- kuin makrotasolla. Tällä tarkoitetaan siirtolaisvirtojen tutkimusta, siirtolaisuuteen työntävien tekijöiden sekä niiden tekijöiden tarkastelua, jotka vastaanottavissa yhteiskunnissa vetävät puoleensa. Lisäksi tämä tarkoittaa erilaisten sosiaalisten yhteyksien ja tekijöiden huomioimista. (Massey ym. 1997, 266–267.)

Siirtolaisuus työelämän aukkojen paikkaajana näkyy eniten suurissa kaupungeissa, kuten New Yorkissa, Los Angelesissa tai Lontoossa. Suurten siirtolaisten määrän ja vähäisen sosiaaliturvan on todettu liittyvän yhteen, kun tarkastellaan matalapalkka-aloilla työskentelevien siirtolaisten määriä. New Yorkin ja Los Angelesin tapauksessa on todettu, että korkea siirtolaisten määrä ja matala sosiaaliturva on lisännyt matalapalkka-aloilla työskentelevien määrää. 1990-luvulla Lontoosta tehdyn siirtolaistutkimuksen mukaan siirtolaismäärien kontrollointi ja suhteellisen korkea sosiaaliturva rajoitti siirtolaisten siirtymistä matalapalkka-alojen töihin. Tutkimuksessa tuotiin esille, että viimeisen kymmenen vuoden aikana on tapahtunut huomattavaa nousua siirtolaisten hakeutumisessa matalapalkka-aloille. On myös huomattu, että siirtolaisista suhteellisen suuri määrä on uusia siirtotyöläisiä, ei jo maassa asuvia. Uusia siirtotyöläisyyden muotoja on tuotettu työelämän sääntelyn muutoksilla, sosiaaliturvan uudistuksilla sekä siirtolaisuuden hallintatavoilla. (May & Wills & Datta & Evans & Herbert & McIlwaine 2007, 151–152.)

Siirtotyöläisyyteen liittyy aina useita riskitekijöitä, mutta myös henkilöä itseään ja omassa kotimaassa olevaa lähiyhteisöä hyödyttäviä seikkoja. Inhimillisen kehityksen raportissa (2009) on todettu, että lähes jokaisen siirtotyöhön lähtevän henkilön tulotaso nousee siitä, mitä se on ollut. Lisäksi terveydenhuolto- ja koulutusmahdollisuudet kohenevat. Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että siirtolaisuudessa on kysymys paremman elämän tavoittelusta ja siitä, että lähtömaan arkiset puitteet ovat hyvin niukat. Siirtolaisuuteen voi vaikuttaa edellisten lisäksi lähiverkostoissa tehdyt päätökset, jotka vahvistavat lähtemistä sekä sellaiset instituutiot, jotka mahdollistavat ihmisten lähdön. Suuret eurooppalaiset kaupungit edustavat monille vaurautta ja mahdollisuuksia, joita omassa kotimaassa ei mahdollisesti ole. Siirtotyöläisten joukko ei ole kuitenkaan yksi yhtenevä ryhmä. Siirtotyöläisille itselleen koituvia erilaisia etuja ja haittoja on pohdittava myös

sen perusteella, millaisista siirtotyöläisistä on kysymys. Karkeana jakona voidaan pitää siirtotyöläisten jakoa koulutettujen ammattilaisten luokkaan ja matalapalkka-aloilla työskentelevien luokkaa (Jaakola 2000, 91–92; May ym. 2007, 153). Asiantuntijatehtäviin tulevat työntekijät ovat jo lähtötilanteeltaan paremmassa asemassa. Taloudelliset resurssit ovat paremmat ja mahdollisuus perheen mukaan tuloon takaa helpomman lähtötilanteen uuteen maahan sopeutumisessa. Parhaimmille ulkomailla työskentely tarkoittaa uusia haasteita työelämässä sekä uralla etenemistä. Aivan toisenlaisessa tilanteessa ovat matalapalkka-aloille työllistyvät siirtolaiset uuteen maahan tullessaan taloudellisten tekijöiden vuoksi. Kausityöläiset eivät ole suomalaisen työlainsäädännön piirissä ja näin ollen eivät myöskään työlainsäädännön suojaamia (Rantanen & Valkonen 2008, 33). Määräaikaisen työluvan omaavat ovat työlainsäädännön piirissä ja tämän vuoksi saavat paremman turvan. Siirtotyöläisille koitua hyöty on usein yhteiskuntasidonnaista. Vallitsevat olosuhteet ja palvelun taso määrittelevät paljolti sitä, kuinka suuri hyöty henkilölle itselle siirtotyöläisyydestä on. Voidaan ajatella, että usein on kysymys henkilökohtaisen riskin ottamisesta, johon liittyy helposti epärealistisia odotuksia uusista mahdollisuuksista

2.2 Muutosten Kiina

Kiinalaisen yhteiskunnan muutokset ovat olleet valtavat viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Halpatyötä on siirretty alueille, joilla ennen viljeltiin maata, ja maalta muutosta on muodostunut ennennäkemätöntä. Maan tuotantorakenteen muutos on liikkeessä. Maalta lähdetään kaupunkeihin tai maasta toiseen maahan paremman elintason toivossa tai mahdollisesti suuremman vapauden ja demokratian toivossa. (Kallio 2005, 79; Luova 2005, 52)

Kiinassa on ollut liki kolme vuosikymmentä maailman nopeimmin kasvava talous (Hyvärinen & Pukkila 2009, 69). Talouden uudistukset ja talouden rakenteen muutokset ovat merkinneet monille entistä vauraampaa elämää, mutta myös suuria tulo- ja varallisuuserojen kasvua. Monet valtion yritykset on ajettu alas, ja sosiaaliturvan purkaminen on aiheuttanut monille tilanteen, jossa elantoa on ollut pakko lähteä etsimään kotipaikkaa kauempaa. (Asikainen & Vuorio 2005, 9.)

Kiinalaisen yhteiskunnan talouden kasvuun on vaikuttanut myös voimakas verkostoituminen eri puolille Aasiaa. Kiina on ollut aktiivinen kulttuurisen naapuriyhteistyön saralla. Kiinalaisissa yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelee vuosittain jo yli satatuhatta ulkomaalaista, ja näistä neljä viidennestä on aasialaisia. Lisäksi Kiina on rakentanut lukuisia kiinankielen ja kulttuurin osaamista edistäviä Konfutse-instituutteja. Vuoteen 2009 mennessä peräti 295 kaikkiaan 78 maahan. Suomeen Helsingin yliopiston yhteyteen instituutti avattiin toukokuussa 2007. (Hyvärinen & Pukkila 2009, 87.) Toinen piirre on niin sanottu ”Kiina-ilmiö”, joka on tarkoittanut tuotannon siirtymistä kalliiden tuotantokustannusten maista Kiinaan (Pyöriä 2004, 664).

Nyky-Kiinan sisäistä muuttoliikettä on kuvattu maailman historian suurimmaksi, joka vuoden 2004 tilastojen mukaan tarkoitti noin 130 miljoonan ihmisen liikettä maaseudulta suurempiin kaupunkeihin (Luova 2005,52). Lähtökuopissa arvioidaan olevan vielä 150 miljoonaa maaseudun asukasta. Tosin satojen miljoonien muuttoliikkeessä ei voida puhua vain yhdestä muuttoliikkeestä, vaan se sisältää useita erilaisia virtoja maan sisällä, vaihdellen muuton etäisyyden, lähtö- ja kohdealueen sekä keston mukaan. Suurin osa muuttajista on alle 40-vuotiaita ja melkein puolet alle 25-vuotiaita. (Luova 2005, 58–59.) Kiinan kokonaistyöttömyyden arvioidaan kasvavan 25 prosenttiin. Tällä hetkellä työttömyys on noin 15 prosenttia. On ilmeistä, että Kiinan köyhin väestönosa siirtyy maaseudulta suurempiin kaupunkeihin ja riittävän tulotason omaavat henkilöt maan rajojen ulkopuolelle.(Kallio 2005, 79.) Maan sisäiset olosuhteet tuottavat liikettä kohti parempaa tulevaisuutta. Pelko putoamisesta yhteiskunnan reunalle saattaa ihmiset taistelemaan paremmasta tulevaisuudesta.

Kiinan taloudellinen nousu ja kaupungistuminen 1970-luvun loppupuolelta lähtien on ollut nopeaa. Yleinen ajatus oli, että taloudellinen kasvu toisi ratkaisun moniin ongelmiin ratkaisten automaattisesti erilaiset sosiaaliset ongelmat. Viime vuosien aikana on kuitenkin ollut ilmeistä, että taloudellinen kasvu ei ole ratkaissut ongelmia; kasvava työttömyys suurissa kaupungeissa, maan sisäinen siirtotyöläisyys, köyhyys ja epätasa-arvo ovat tuottamassa yhä syvenevää kriisiä kiinalaisessa yhteiskunnassa. (Bingqin Li 2005, 54.)

Tutkimusten mukaan Kiinasta lähtevien siirtotyöläisten ainoa mahdollisuus lähteä töihin ulkomaille on eri rekrytointiyritysten kautta. Kiinassa on arvioitu olevan noin 2500

rekrytointiyritystä ja onkin varsin yleinen käytäntö, että myös Suomeen tulevat työntekijät tulevat näiden yritysten kautta. Rekrytointiyrityksillä on hyvin eritasoisia toimintoja ja ne voidaan jakaa Li Minghuan (2008) mukaan ainakin kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäinen kategoria kattaa rekrytoinnin, joka tapahtuu auktorisoituneiden yritysten kautta. Näillä yrityksillä on hallussaan virallinen asema, joka sisältää työvoiman vienkiiintiön. Yrityksillä on myös viralliset yhteistyösopimukset Kiinan ja vastaanottavan maan välillä. Nämä yritykset hallinnoivat laajoja valtion, valtion omistamien yritysten ja muiden sponsoroimia hankkeita. Valtion hallinnoimien välitysfirmojen käytäntöön ei kuulu välitysmaksut, mutta sen sijaan valtionyhtiöt ottavat provisiota ansaituista tuloista.

Toinen kategoria on yksityiset yritykset, joilla on hallussaan sertifioituja papereita tai kopiota niistä, joista näkyy, että nämä ovat auktorisoituja yrityksiä. Monet näistä yrityksistä mainitsevat ilmoituksissaan, että heillä on laajat kansainväliset verkostot. Todellisuudessa nämä yritykset toimivat tietyllä kapealla sektorilla. Ulkomaalaiset konsulttiyritykset tarjoavat viisumin ja valmentavat työntekijöitä lähtemään ulkomaille töihin. Kolmas kategoria on yritykset, joiden virallinen status on epäselvä. Näitä yrityksiä on paljon, ja ne ilmoittavat toiminnastaan erilaisin mainoksien. Yritykset koskevat työntekijöitä tuloilla ja näiden yritysten rekrytointimaksut ovat erittäin korkeita. (Li Minghuan 2008.) Kiinassa rekrytointimaksut ovat muita maita korkeammat. International Labour Organization (ILO 2009) lähteiden mukaan Kiinasta lähtevät työntekijät maksavat jopa 2,5 kertaa odotetun vuositulon verran. Joissakin tapauksissa maksu on 90 prosenttia työntekijän saamasta palkasta seuraavan viiden kuukauden aikana.

Kiinalaisten Suomeen tuloperusteet vaihtelevat työpaikan, opiskelun, perheen yhdistämisen ja turvapaikan välillä. Maahan muuttaneiden kiinalaisten koulutustaustat ovat muuttaneet vuoden 1990 jälkeen. 1990-luvun alussa Suomeen muutti kiinalaisia erityisesti erikoisammattialan perusteella. Vuonna 1991 voimaan tullut ulkomaalaislaki mahdollisti työluvan saannin erikoisammattien perusteella. Yksi näistä ryhmistä oli etniset kokit. 1990-luvun aikana kokit vaihtuivat korkeakouluopiskelijoihin ja korkean teknologian yritysten työntekijöihin. (Yue Ching 2008.)

Matalapalkka-aloille tulevien työperäisten siirtolaisten rekrytoitumista Suomeen voidaan tarkastella niistä olosuhteista käsin, joissa ihmiset elävät Kiinassa, ja tilanteesta,

jossa kiinalainen yhteiskunta tällä hetkellä on. Yhteiskunnalliset muutokset ja valtavan sisäinen muuttoliike saattaa ihmiset etsimään vaihtoehtoja taloudellisen selviytymisen takeeksi. Lisäksi laajat verkostot erilaisia rekrytointiyrityksiä mahdollistavat lähtemisen hinnalla millä hyvänsä.

2.3 Työmarkkinatilanne Suomessa

Maailman talouden tilanteen muutokset viime vuoden aikana ovat väistämättä vaikuttaneet työmarkkinatilanteeseen myös Suomessa. OECD:n ennusteen mukaan maailman bruttokansantuote supistuu 3,7 prosenttia vuonna 2009 (Elmenschov 2009, 3). Suomessa bruttokansantuotteen muutokset vuonna 2009 tulee olemaan Etlan (Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos) ennusteen mukaan 6,5 prosenttia. Vuonna 2010 bruttokansantuote tulee olemaan nollassa ja vuonna 2011 sen ennustetaan siirtyvän nousuun. Tosin syksyllä 2009 Elinkeinoelämän keskusliiton tekemän suhdannekatsauksen mukaan lasku oli 10 prosenttia (Elinkeinoelämän keskusliitto, Suhdanne 2009). Heinäkuussa 2009 työttömyysaste oli 8,9 prosenttia, ja sen ennustetaan Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen mukaan nousevan 10 prosenttiin vuonna 2010. Vuonna 2011 työttömyysasteen ennustetaan laskevan 8,7 prosenttiin. (Suhdanne 2009; Suhdanne 2009/1, Suomen tilastollinen vuosikirja 2008). Edellä mainittujen lukujen perusteella Elinkeinoelämän keskusliiton arvio on, että Suomen talouskriisi tulee syvenemään dramaattisesti. Yhtenä indikaattorina tästä on valtion velan kasvu. Elokuussa 2009 valtion velka oli 56 085 miljoonaa euroa. Vuosien 2009–2013 välillä valtionvarainministeriön ennusteen mukaan velka kasvaa 100 000 miljoonaan euroon (Elinkeinoelämän Keskusliitto 20.4.2009, Valtionkonttori). Suomen talouden ennusteet tulevat väistämättä heijastumaan myös matalapalkka-alojen työntekijöiden työnsaantimahdollisuuksiin.

Työmarkkinatilanne on muutoksessa, jossa työpaikkoja vähennetään samalla, kun ulkomaalaisen työvoiman kasvu suomalaisilla työmarkkinoilla tulee olemaan ehto sekä työmarkkinoille että suomalaiselle sosiaaliturvalle. Maahanmuuton lisääntyminen 15 000 hengen vuotuiselle nettomuuttovoiton tasolle riittäisi lähes katkaisemaan työvoiman määrän vähenemisen. Vuoteen 2015 työkäiset vähenisivät alle 60 000 ja vuoteen 2030 verrattuna työkäisiä olisi alle 200 000 vähemmän kuin nyt. Siitä eteenpäin työkäiset eivät vähenisi. Työkäisten määrän kehittymisen vaikutukset liittyvät keskeisesti

lasten sekä työikäisten määrän kasvuun ja tämän myötä huoltosuhteeseen. (Kautto & Parjanne 2004, 112–115.) Vuoteen 2030 mennessä työikäisten määrä Suomessa vähenee arviolta 300 000 henkilöllä. Hyvinvoinnin kannalta ratkaiseva talouskasvu uhkaa hiipua, ellei Suomi ajoissa vastaa ikääntymisen haasteeseen. (Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko 27/2004, 8.)

Työttömänä olevien suomalaisten ja täällä jo asuvien ulkomaalaisten nopeampi ja tehokkaampi työllistyminen sekä työurien pidentäminen ovat avainasemassa työntekijävajausta ehkäistäessä, mutta siitä huolimatta työmarkkinoille tarvitaan myös lisää ulkomaisia työntekijöitä. Suomi tarvitsee lisää ulkomaisia osaajia ja työntekijöitä eli työperäistä maahanmuuttoa. Ulkomaista työvoimaa tarvitaan täydentämään suomalaista työvoimaa – ei korvaamaan sitä. Tätä mieltä ovat olleet työmarkkinajärjestöt yhteisessä kannanotossa suomalaisten työyhteisöjen monikulttuurisuuden kehittämiseksi. Siksi on myös tärkeää, että työperäisestä siirtolaisuudesta – rekrytoinnista ja työskentelystä Suomessa tuotetaan tutkittua tietoa. (Työmarkkinajärjestöjen kannanotto 25/2006.)

Toistaiseksi työperäinen maahanmuutto Suomeen on ollut vähäistä. Sen sijaan lähialueilta Suomeen suuntautunut tilapäinen tai määräaikainen työskentely on lisääntynyt. Vuosittain Suomessa käy töissä noin 30 000 ulkomaalaista lyhyemmällä tai pidemmällä komennuksella. (Korhonen 2007.) Kiinassa syntyneitä Suomessa asuvia kiinalaisia vuoden 2007 tilastotietojen mukaan oli 5269 (Suomen tilastollinen vuosikirja 2008). Kiinasta Suomeen muuttaneita vuonna 2006 Suomeen oli 605 ja vuonna 2007 1282 henkilöä. Vuonna 2007 oleskelulupaa työn perusteella haki 334 kiinankansalaista. Vuonna 2008 Suomeen muutti Kiinasta 1054 henkilöä. Tammi-huhtikuun 2009 aikana oleskelulupaa on hakenut 329 henkilöä, joista työntekijän oleskelulupia oli 144. (Tilastokeskus, haku 2.7.2008). Suomeen tulevien kiinalaisten määrä on hyvin vähäinen verrattuna kiinalaisten siirtolaisten vuosittaiseen kokonaismäärään. Työperäinen maahanmuutto on toki vuosien varrella hieman kasvanut, mutta merkittävää ryntäystä suomalaisille työmarkkinoille ei ole ollut. Tilastojen mukaan muutos vuosien 2006 ja 2007 välillä oli selkeä.

Rekrytointiyritysten merkitys kiinalaisten työperäiseen Suomeen tuloon, on mahdollista tulla näkyväksi, mikäli työlupiin perustuvaa maahan tulon kasvua seurattaisiin pidemmällä aikajänteellä. Suomi tarvitsee tulevaisuudessa työperäistä maahanmuuttoa sekä

aktiivisempia toimia maahanmuuttajien työllistymisessä. Tämän takia on syytä miettiä, minkälaisilla toimenpiteillä ja, minkälaisella rekrytointipolitiikalla voimme integroida vieraasta kulttuurista tulevia työntekijöitä, jotka eivät mahdollisesti osaa kieltä tai tunne suomalaista järjestelmää, suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan.

3 KOHTI TYÖPERÄISTÄ SIIRTOLAISUUTTA

3.1 Työperäinen siirtolaisuus

ILO:n tuottamassa Gao Yun tekemässä raportissa ”Chines Migrants and Forced Labour” on selvitetty useiden raporttien pohjalta Kiinasta lähtevien siirtolaisten lähtemiseen liittyviä tilanteita, tuloa Eurooppaan sekä niitä olosuhteita, joissa he työskentelevät. Lisäksi Yun tuo raportissa esille työperäisen ihmiskaupan kytköksiä pakotettuun työläisyyteen ja työperäiseen siirtolaisuuteen. Keskeistä on haavoittuvaan asemaan joutuminen, joka on suhteellinen käsite. Haavoittuva asema tarkoittaa muun muassa kielitaidottomuutta vieraissa olosuhteissa sekä eristyneisyyttä maassa, johon he ovat päätyneet. Haavoittuvan aseman syvyyttä lisää velkaantuminen rekrytoitumisen vuoksi. (Yun, 2004.)

Organization of Migration -raportin mukaan siirtotyöläiset voidaan jakaa neljään eri ryhmään: epäsäännöllisiin, naisiin, ihmiskaupattuihin, koulutettuihin. (ILO 2004, 9–10.) Kattavaa luokittelua ei kuitenkaan ole olemassa. Pyrkimyksenä onkin ILO:n (2004) raportin mukaan löytää uusia ihmisryhmiä, tavoitteena täsmällisemmän kuvan luominen siirtolaisten eri ryhmistä. Nuorten miesten kategoriaa ei ole mainittu. Nuorten miesten määrä on kuitenkin suuri työperäisessä ihmiskaupassa (Gallagher 2001, 1001).

Epäsäännölliset siirtolaiset on ryhmä, joka liikkuu satunnaisesti edestakaisin maasta toiseen. Uudesta maasta ei tule pysyvää kotipaikkaa, vaan muutamien kuukausien tai vuosien työskentelyn jälkeen palataan kotimaahan tai muutetaan johonkin kolmanteen maahan. Naiset muodostavat yhden siirtotyöläisten ryhmän. Usein he työskentelevät kotiapulaisina, hoivatyössä ja siivoojina. Epäsäännöllisille ja naissiirtolaisille tyypillistä on niin sanottu ”3D-työ”, jolla viitataan työn kolmeen vaaralliseen tekijään – dirty, degrading, dangerous – likaiseen, alentavaan ja vaaralliseen työhön. Siirtotyöläiset täyttävät useimmiten ne työpaikat, joista paikalliset työntekijät kieltäytyvät. Tämä näkyy niissä siirtolaisuustutkimuksissa, joita on tehty suurista kaupungeista (May ym. 2007; Taran & Geronimi 2003.)

Kolmas kategoria on ihmiskaupatut siirtotyöläiset, joita ILO:n tilastojen mukaan on koko maailmassa 12 700 000 (Työministeriö 2007, 9). Suomen arvioidaan olevan etu-

päässä ihmiskaupan uhrien kauttakulkumaa sekä jossain määrin kohdamaa (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005, 16.) Neljäs kategoria on koulutetut, jotka siirtyvät monikansallisiin yrityksiin töihin. Suomeen tulevia siirtotyöläisiä on esimerkiksi tietotekniikanalan yrityksissä (ILO 2004, 7; Yue Ching 2008). Kiinalaiset ovat osoittautuneet koulutetuimmaksi ryhmäksi suomalaisilla työmarkkinoilla (Forsander 2002, 150).

Tutkimusta matalapalkka-alojen työperäisestä siirtolaisuudesta tai rekrytoinnista matalapalkka-aloille Suomeen ei ole tehty. Yue Ching Ho (2008) on tutkimuksessaan käsitellyt työperäistä maahanmuuttoa erityisesti hongkongilaisten palkansaajien näkökulmasta. Tutkimuksessa haastateltavina olivat 1990-luvun alussa Suomeen tulleet ravintolatyöntekijät. Tutkimuksessa on haastateltu yhdeksää eri työntekijää, jotka olivat olleet Suomessa lähes kaksikymmentä vuotta. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään lähtemisen syitä, työntekoa Suomessa sekä sitä, miten suhde työhön on muuttunut vuosien varrella. Tutkimus selvitti suomalaisen ja hongkongilaisen työn yhtäläisyyksiä ja eroja. Sen sijaan maahanmuuttajista, jotka ovat tulleet Suomeen pakolaisina tai turvapaikan hakijoina, on tehty useita tutkimuksia (Forsander 2002; Pentikäinen 2005; Alitorppa- Niitamo 2004).

Viime vuosien aikana tehty tutkimus, joka käsittelee ulkomaalaistaustaisia Suomessa asuvia henkilöitä, on keskittynyt pakolaisstatuksella ja turvapaikanhakijoina tulleen väestöosan kysymysten tarkasteluun. Näissä tutkimuksissa (Pentikäinen 2005; Forsander 2002; Alitorppa-Niitamo 2004) tutkittavien lähtemisen motiivit ovat lähtömaan poliittiseen tilanteeseen, ihmisoikeuskysymyksiin tai ympäristökatastrofeihin liittyviä. Annika Forsander (2002) on tehnyt tutkimusta maahanmuuttajista suomalaisilla työmarkkinoilla. Väitöstutkimuksessa ”Loputon matka” Marja Pentikäinen (2005) on kuvannut somalialaisten ja vietnamilaisten pakolaisten lähtemiseen liittyvää prosessia ja olemista Suomessa. Lisäksi tutkimuksessa on laaja tilastollinen aineisto pakolaistaustaisten maahanmuuttajien elämästä. Anne Määtän progradu-työssä (2003) käsitellään filippiiniläisten kotiapulaisten työskentelyä Suomessa ja kotia työympäristönä. Hanna Maria Kara (2006) on selvittänyt laitonta siirtolaisuutta ja epävirallisten keinojen käyttöä kansainvälisessä siirtolaisuudessa. Tutkimuksessa ”Vailla virallista statusta” hän selvitti Meksikosta USA:n tulevien naisten asemaa keskussiirtolaisasemalla. Kara on selvittänyt naisten sosiaalisia profiileja, erilaisia lähtemisen motiiveja, naisten sosiaalisia verkostoja, matkaan liittyviä riskejä sekä elämää siirtolaisasemalla. Lisäksi Kara on luonut katsauksen siirtolaisuutta käsitteleviin teorioihin.

Tutkimuksessa ”Sykettä ja suvaitsevaisuutta” (2004) tuodaan esille keskustelua siitä, millä tavoin organisaatiot, kunnat ja valtio voivat lisätä vetovoimaisuuttaan, jotta Suomi voi muuttua kiinnostavaksi työskentelymaaksi. Tutkimus valottaa kansainvälisen muuttoliikkeen ja kansallisen tason päätöksenteon yhteyttä. Globaali liikkuvuus työmarkkinoilla on toteutunut toistaiseksi korkean osaamisen sektoreilla muun muassa sen vuoksi, että globaalit työmarkkinat ovat toteutuneet yritysten monikansallistumisen myötä. Tutkimuksen aineistona olivat korkean osaamisen sektoreille tulleiden työntekijöiden haastattelut. Korkean osaamisen aloilla kulttuurin ja yhteiskuntasidonnaisten taitojen, esimerkiksi kahden kielen, hallinta ei ole yhtä olennainen menestystekijä kuin muut itse ammattiin liittyvät taidot. Tällaisia aloja ovat ITC-ala, yliopistollinen tutkimus sekä yritysjohto. (Forsander ym. 2004, 15.)

Matalapalkka-aloille tulevan ulkomaalaisen työvoiman kohdalla kansainvälisen muuttoliikkeen ja kansallisen tason päätöksillä on suuri vaikutus. Varsinkin silloin, kun kyse on EU:n ulkopuolisista maista. Globaaleilla työmarkkinoilla liikkumista rajoittavat kansallisvaltioiden sääntelyjärjestelmät, kuten viisumi- ja oleskelulupamenettelyt. Osaamisen tasosta riippumatta EU-maiden kansalaisten on huomattavasti helpompaa siirtyä maasta toiseen. (Forsander 2004.)

3.2 Työperäinen ihmiskauppa ja kiskonnan tapainen työsyryjä

Kuten aikaisemmin on todettu, työvoiman rekrytoituminen on laaja ilmiö, jossa käytännöt vaihtelevat suuresti. Siirtotyöläisyyteen liittyy laajasti ihmiskauppaa ja rekrytoitavien ihmisten haavoittuvan aseman hyväksikäyttöä. Yksi siirtotyöläisten ryhmä on työperäisesti ihmiskaupatut. Ihmiskauppa on hyvin monitahoinen ilmiö, joka voi liittyä prostituutioon, työvoiman hyväksikäyttöön tai elinkauppaan (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005, 16–20) Ihmiskauppa ei ole sukupuolineutraalia. Tyypillisesti miehiä käytetään hyväksi työvoimana ja naisia prostituutiossa. (Gallagher 2001, 1001.) Otollisen maaperän ihmiskaupalle tarjoavat puute taloudellisista resursseista, köyhyys, tiedon puute ja vähäiset toimet ihmiskauppaa vastaan. (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005, 18).

Työperäisellä ihmiskaupalla tarkoitetaan pakkotyön kautta tapahtuvaa taloudellista hyötymistä toisesta henkilöstä. Tapa, jolla tähän pyritään voi olla henkilön valtaan ottaminen, värvääminen, luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen tai majoittaminen. Lisäksi ihmiskaupan keinot ovat riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttäminen, erehdyttäminen sekä korvauksen antaminen tai korvauksen saaminen toista vallassa pitävälle henkilölle. Jotta kysymys olisi ihmiskaupasta, tulee tekotavan, keinon ja päämäärän välillä olla yhteys. (Hallituksen esitys HE 34/2004.)

Ihmiskauppa oli esitutkintanimikkeenä vuoden 2007 loppuun mennessä viisitoista kertaa, jolloin tutkinta liittyi pakkotyön kaltaisiin tapauksiin (Putkonen 2008, 74). Kiskonnan tapainen työsyryntä on työperäistä ihmiskauppaa lievempi muoto. Kiskonnan tapainen työsyryntä luetaan ihmiskaupan kaltaiseksi rikokseksi, jonka tunnusmerkistö sivuaa joiltain osin ihmiskaupparikosta tai, jotka ovat ihmiskauppaa lähellä olevia rikoksia (Putkonen 2008, 8). Kiskonnan tapaisella työsyrynnällä tarkoitetaan työntekijän asettamista epäedulliseen asemaan ja työntekijän heikomman aseman hyväksikäyttämistä suhteessa muihin työntekijöihin (Franz-Koivisto & Hukari & Jääskeläinen & Kantanen & Laihia & Nguyen & Suomalainen 2006).

Yksi ihmiskaupan piirre on se, että työntekijän saamaa tuottoa peritään velkavankeudella. On todettu, että varsinkin Kiinasta länteen järjestetyt joutuvat usein vuosiksi palkattomaan työhön, jotta he selviytyisivät matkakustannuksistaan. Rikollista ihmiskauppaa tukee monien lähtö-, kauttakulku- ja tulomaiden puutteellinen tai olematon lainsäädäntö (Pikkanen 2002). Suomen osalta yksi erityisistä haasteista on uhrin tunnistaminen ja auttamisjärjestelmän kehittymättömyys sekä se, että kolmannen sektorin toimijat, jotka usein ovat helpoimmin luomassa kontakteja uhreihin, on pidetty sivussa virallisessa auttamisjärjestelmässä. Auttamisjärjestelmässä työnjako on vielä keskeneräinen ja riittäviä käytäntöjä ei ole kyetty luomaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Sosiaalialalle tämä tuo haasteen erityisesti uhrin tunnistamiseen sekä matalan kynnyksen palveluiden tuottamiseen. Ongelman moniulotteisuuden vuoksi yhteistyö sosiaalialan, poliisin ja työvoimaviranomaisten välillä tulisi olla saumatonta. Evankelisluterilainen kirkko on ollut kolmannen sektorin lisäksi yksi aktiivisimpia toimijoita viime vuosina. Viimeisen kolmen vuoden aikana toteutettu Pro-tukipisteen ja pakolaisneuvonnan toteuttama Ihmiskauppa-projekti on edesauttanut luomaan pohjaa yhteiselle neuvottelulle ja tiedon tuottamiselle järjestämällä kolutusta sekä koordinoimalla tutkijaverkostoa.

Tulevaisuudessa palvelujärjestelmien kehittämisen haasteena tulee olemaan erityisesti yhteistyön kehittäminen eri toimijatahojen välillä sekä sellaisten palveluiden tuottaminen, joissa pystytään toimimaan matalan kynnyksen periaatteella. Lisäksi työperäinen ihmiskauppa ja kiskonnan tapainen työsyryntä ovat ilmiönä Suomessa varsin uusia eikä tutkittua tietoa ole myöskään riittävästi. (Putkonen 2008, 68–79.)

Suomi on sitoutunut noudattamaan EU:n direktiiviä, joka on ollut pohjana säädettäessä pykälät ihmiskaupasta ja kiskonnan tapaisesta työsyryntästä rikoslakiin. Rikoslain 25 luvun 3§:ssä säädetään ihmiskaupasta seuraavasti:

”Joka

- 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa,
- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,
- 3) maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9§:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.”

Rikoslain 47 luvun 3§:ssä säädetään kiskonnan tapaisesta työsyryntästä seuraavasti:

”Jos työsyryntässä asetetaan työnhakija tai työntekijä huomattavan epäedulliseen asemaan käyttämällä hyväksi työnhakijan tai työntekijän taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä, tekijä on, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava kiskonnantapaisesta työsyryntästä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Ihmiskauppa on määritelty pitkälti normatiivisesti, jolloin ihmiskauppaa käsitellään hyvin kapeasta näkökulmasta. Tästä on helposti seurauksena se, että ihmiskaupan vastaiset toimenpiteet, joissa pyritään uhrien löytämiseen ja heidän auttamiseen, kohdistuvat vain niihin henkilöihin, jotka ovat tarkan lain määrittelemän rajauksen sisällä.

Tällä kategorisoinnilla on suuri vaara, että valtaosa hyväksikäytön kohteeksi joutuneista ihmisistä ei pääse ihmiskaupan uhreille tarkoitetun avun piiriin. Avun saaminen riippuu uhriluvan saamisesta ja uhriluvan saaminen lain määrittämistä rajoista (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005). Uhriluvan saaminen on pitkälinen ja vaikea prosessi, jonka hyvin harva ihmiskaupan uhriksi epäilty on saanut (Putkonen 2008, 73–75). Uhriluvan saaneiden henkilöiden kohdalla auttamisjärjestelmä on muodostettu uhrikeskeisyyttä noudattaen, jossa tavoitteena on voimaannuttaminen niin, että siinä huomioidaan kulttuuriset lähtökohdat, turvallisuus, informointi ja eri toimijoiden välinen yhteistyö. Lisäksi on painotettu, että palveluiden on oltava sellaisia, että ne eivät leimaa eivätkä uudelleen uhriuta auttamisjärjestelmässä olevaa henkilöä. (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005, 42) Kuten aikaisemmin on mainittu, auttamisjärjestelmän työnjako on vielä keskeneräinen eikä riittäviä käytäntöjä ole pystytty luomaan uhriluvan saaneille.

Ne, joiden kohdalla uhristatusta ei ole myönnetty, ja joihin kohdistunut teko ei täytä ihmiskaupan tunnusmerkistöä, ovat auttamisjärjestelmän ulkopuolella. Tästä syystä voidaan todeta, että pelkkä rikosoikeudellinen näkökulma ihmiskaupan määrittelyssä ja ihmiskaupan vastaisessa työssä ei ole riittävä. Uhrin tunnistamiseen liittyvät käytännöt ovat menettelytapoja, jota on rakennettu kontrollin ja sääntelyn näkökulmasta pohjautuen pitkälti lain määritelmään ihmiskaupasta. Riippumatta siitä, että lain sisältöjen tuottaminen, käytäntöjen luominen, sääntely ja toteuttaminen on kaiken perusta, on ihmiskauppaan liittyvää keskustelua käytävä myös muista näkökulmista käsin. Tarvitsemme ihmiskauppaan liittyvää keskustelua, jossa voimme tuottaa erilaisia tunnistamisen ja auttamisen menettelytapoja. Ihmiskauppa on myös menettelytapakysymys sekä ulkomaalaislainsäädännön että maahanmuuttopolitiikan näkökulmasta (Kauppinen 2009).

3.3 Marginalisaatio ja syrjäytyminen

Matalapalkka-alan työperäiset siirtolaiset, pakolaiset ja turvapaikanhakijat tuottavat yhteiskunnalliselle palvelujärjestelmälle eli julkiselle sektorille, sosiaali- ja terveystaloukselle sekä koulutukselle, haasteen vieraasta kulttuurista ja kielitaustasta tulevien henkilöiden yhteiskuntaan integroitumiselle. Siirtyminen maasta toiseen saattaa ihmisen aina tavalla tai toisella haavoittuvaan tilaan silloin, kun ympärillä ei ole tuttuja kulttuurisia

ja sosiaalisia turvarakenteita tai ylipäättään tuttuja rakenteita. Perhe, suku ja ystäväpiiri sosiaalisena turvarakenteena on merkittävä. Useimmiten ne ihmiset, jotka tulevat Suomeen kolmansista maista eli Euroopan Unionin ulkopuolisista valtioista, ovat yhteiskunnista, joissa yhtenäisyyskulttuuri on merkittävämpää kuin Suomessa.

Maahanmuuttajat, jotka tulevat pakolaisina tai turvapaikan hakijoina Suomeen, saavat yhteiskunnalta tukea kansallisten lakien ja kansainvälisten sopimusten sekä viimekädessä Euroopan Neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen tekemien ratkaisujen perusteella. Lisäksi vuosien varrella on luotu erilaisia palvelujärjestelmiä pakolaisille ja turvapaikan hakijoille, kuten vastaanottokeskukset. Näitä palveluja tulee niin ikään edelleen kehittää.

Työperäisillä siirtolaisilla, jotka siirtyvät kansainvälisten yritysten sisällä tai tulevat töihin asiantuntijoina, on lähtökohtaisesti turvattu asema, jossa työnantajan ja työntekijän välillä luotu työehtosopimus on tästä takeena. Näiden työntekijöiden taloudellisia mahdollisuudet saada turvaa vieraassa kulttuurissa ovat yleensä hyvät. Heidän ei välttämättä tarvitse osata paikallista kieltä ja lisäksi työpaikka luo usein sosiaalisen verkoston, jossa on mahdollista löytää muita samassa elämäntilanteessa olevia henkilöitä. Usein on myös niin, että henkilöt, jotka tulevat töihin asiantuntija tehtäviin, kuten esimerkiksi yliopistoihin tai korkean teknologian yrityksiin, tuovat mukanaan perheensä.

Matalapalkka-aloille tulevat siirtotyöläiset jäävät näiden kahden edellä mainitun ryhmittymän ulkopuolelle. Heille yhteiskuntamme tarjoama suojaverkosto on ohut verrattuna pakolaisina tai turvapaikan hakijoina maahan tuleville. Matalapalkka-aloille rekrytoidut vieraasta kulttuurista tulevat siirtolaiset eivät välttämättä omaa riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita työehtosopimusta laadittaessa olisi syytä hallita, jotta heidän oikeutensa tulisivat toteutetuksi edes vähimmäisedellytyksin.

Uusi elämäntilanne, siirtyminen kulttuurista toiseen, on ikään kuin harmaalle vyöhykkeelle astumista, jossa yhteiskunnallinen paikka, identiteetti ja kokemus yhteisöön kuulumisesta joudutaan hakemaan uudelleen. Bauman näkee, että ongelmallisimman ryhmän muodostavat ne ihmiset, jotka eivät ole meitä eikä heitä, vaan kuuluvat niin sanotulle harmaalle vyöhykkeelle. Tällaiset muukalaiset ovat totutun järjestyksen sotkevia ”rikkaruohoja”. (Bauman 1997, 70–75.) Uudelleen määrittelyä tapahtuu koko ajan.

Baumanin ajatukseen harmaan vyöhykkeen ongelmallisimmista ryhmistä sisältyy ajatus siitä, että ihminen tarvitsee yhteiskunnallisen paikan, identiteetin ja kokemuksen kuulumisesta johonkin. Lars Svedberg (1995) on kutsunut tätä välitilaksi, josta joko pudotaan pois tai palataan keskukseen. Matalapalkka-aloille tulevien työntekijöiden integroituminen yhteiskuntaan, uuteen kieleen ja kulttuuriin tarkoittaa siirtymää, jossa tutut turvarakenteet katoavat. Oma paikka joudutaan hakemaan uudestaan.

Kulttuurisesti erilaisten ryhmien sisällä tapahtuva liike – paikan hakeminen – on mahdollista nousta myös yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Uudet ihmisryhmät ”rikkovat” totuttuja järjestyksiä ja saattavat kysymyksillään rakentamaan uutta järjestystä. He kysyvät omalla olemassaolollaan uutta järjestystä luomalla uusia kysymyksenasetteluja, sosiaalisia suhteita sekä talouden muotoja. Voidaan myös ajatella, että harmaalla vyöhykkeellä tai erilaisissa välitiloissa elävät ihmiset ovat itse asiassa järjestyksen tuottajia, koska he pakottavat rakentamaan järjestelmiä tai kyseenalaistamaan järjestelmien toimivuutta. Yhteiskunnalliseksi kysymykseksi tämä nousee silloin, kun mahdollistamme ja etsimme kysymysten ilmaisulle uusia tiloja ja ilmaisun muotoja.

Marginaalin käsitettä voidaan lähestyä tila- ja tilattomuusnäkökulmien kautta. Tilakäsitteellä voidaan viitata fyysisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja mielen tiloihin. Joy Deshmukh-Ranadive yhdistää valtaistumisen henkilön hallitsemiin tiloihin (spaces). Hän määrittelee tilan seuraavasti: ”Tila antaa ihmiselle paikan, vapauden tai marginaalin tehdä sitä, mitä hän aikoo tehdä. Tila on se, mikä antaa ihmiselle mahdollisuuden liikkua, pujotella ja neuvotella kehittääkseen kykyjä.” Deshmukh-Ranadiven määritelmässä tila sisältää materiaaliset ja ei-materiaaliset näkökulmat, jotka määrittävät, mistä asemasta henkilö pyrkii kohti tavoitteitaan. Tila on itsessään myös tavoite, koska tilan kokemuksesta on merkitystä valtaistumisen ja voimaantumisen kokemukseen. (Deshmukh-Ranadive 2002, 57; Laitinen, 2006.) Tilan käsitteen tarkastelu ohjaa helposti arvioimaan eri marginaaliryhmien näkökulmasta käytävää keskustelua siitä, kenellä on oikeus tai mahdollisuus tuottaa keskustelua tai millaisia valintoja teemme sen suhteen, kenen kysymykset ja näkökulmat ovat tärkeitä. Millaisen yhteiskunnallisen tilan annamme siirtotyöläisten kysymyksille, ja millä tavoin voimme purkaa henkisiä ja sosiaalisia rakenteita, jotka estävät keskustelun.

Marginaalisuus viittaa maan- ja yhteiskuntatieteellisten tutkimusten keskus-periferia-analyyseihin. Se perustuu olettamukseen, että on olemassa keskus. Mitä kauemmaksi ihminen joutuu tästä keskuksesta, sitä marginaalisempi hän on. Keskuksen ja marginaalin välillä on jatkuva vuorovaikutus eikä rajapinta ole selkeä. (Gordon 1993, 167–168.) Siirtotyöläisten kohdalla marginaalisuutta voidaan tarkastella siirtymänä, jossa henkilö tulee vieraaseen kulttuuriin vailla sosiaalisia suhteita ja vailla tietoa yhteiskunnasta, kielestä ja kulttuurista. Samalla hän on rohkea selviytyjä, joka on uskaltanut lähteä, ja jolla on ollut mahdollisuuksia lähtemiseen. Hän voi olla oman yhteisönsä sisällä vahvasti toimiva henkilö, mutta erilaisissa arjen haasteissa vieraassa kulttuurissa neuvoton omien oikeuksien ja mahdollisuuksien suhteen. Marginaalisuus voi olla kokemusta, jossa neuvottomuus liittyy arkisten välttämättömyyksien hoitamiseen, kuten asunnon hankintaan, veroasioiden hoitamiseen ja liikkumiseen julkisissa liikennevälineissä. Marginaalisuuden kokemukset liittyvät hyvin arkisiin tilanteisiin niin, että ne tuotetaan arkisissa tilanteissa (Jokinen & Huttunen & Kulmala, 2004).

Susanna Hyväri (2001) on kirjassaan ”Vallattomuudesta vastuuseen” osoittanut syrjäytymisen ja marginalisaation prosessuaalisia sisältöjä. Hyväri purkaa keskus-periferia-ajattelua seuraamalla elämäntarinoiden kautta identiteetin muuttumisen prosesseja ja uusien identiteetti- ja muotojen rakentumisia. Identiteetti voidaan nähdä poliittisena valintana ja identiteetin poliittiset valinnat syrjäytymistä purkavina mekanismeina. Marginaalisuuden kokemukset kietoutuvat identiteettiin. Erilaisissa siirtymissä ihmisen minäkuva on liikkeessä. Määrittelemme itseämme uudestaan uusissa tilanteissa, koska tulemme myös uudelleen määriteltyiksi. Muutokseen liittyy aina liike myös sisäisenä kokemuksena. Kokemus minuudesta muuttuu uusien sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden myötä.

Muutokseen voidaan liittää myös toiseuden ulottuvuus. Toiseus on marginaalisuuden alakäsite, ja sen rinnakkaistermejä ovat vieraus, ulkopuolisuus ja muukalaisuus sekä sosiaalitaloudellinen huono-osaisuus. Toiseus on määre, johon helposti liittyy kielteinen sävy ja onkin syytä pohtia, mitä ”toiseuden” takana piilee. Gordonin (1993, 165) näkemys onkin, että toiseus on analyttinen käsite, jonka avulla voidaan kyseenalaistaa hierarkkisia rakenteita. Toiseuden käsite ei ole kuitenkaan vain jotakin, joka liittyy marginaalisuuteen, vaan käsite ja näkemys, joka haastaa jokaista pohtimaan omia kokemuksia vieraudesta ja ulkopuolisuudesta. Tässä mielessä toiseus käsitteenä purkaa myös hierarkkisia jakoja. Toiseus kokemuksena on inhimillistä ja mahdollista ihmisten yhteisenä kokemuksena.

Marginaalisuus käsitteenä on avoimempi kuin syrjäytyminen tarkasteltaessa monisyisiä merkityksiä ja prosesseja. Sen valossa on mahdollista pohtia toiseuden monimuotoista problematiikkaa (Gordon 1993, 171). Syrjäytymiskäsitteen ja marginaalisuuden kohdalla on mielekästä tarkastella prosessuaalisuutta, syrjäytymistä tuottavia mekanismeja ja valtaa. Syrjäytymisen prosessi koostuu yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatason prosesseista. Syrjäytyneisyyden tila on tulos syrjäytymisprosessista, jonka seurauksena sosiaaliset ongelmat pitkittyvät ja kasautuvat. (Helne & Karisto 1992, 523; Granfelt 1998, 79.) Syrjäytymiselle tyypillistä on pysyvyys ja sivuun jäänti samaan aikaan useilla keskeisillä elämän alueilla. Syrjäytymistä ei kuitenkaan ole tilapäinen karsiutuminen joltakin elämänalueelta. (Vähätalo 1987, 4–5).

Koska syrjäytyminen käsitteenä ei ole ongelmaton, on perusteltua käsittää syrjäytyminen prosessiksi, jossa keskeistä on analysoida syrjäytymistä tuottavia mekanismeja. (Raivio 1987, 54–55; Helne 1994, 47.) Prosesseihin keskittyminen on tärkeää, koska tällöin vältetään moralisointia ja päästään pureutumaan itse syrjäytymistä aiheuttaviin syihin. Raivion (1987, 55) näkemyksen mukaa syrjäytymisen syiden pohdinnassa ensiarvoisen tärkeää on kiinnittää huomiota myös siihen, miten yksittäinen työntekijä asennoituu erilaisuuteen. Työntekijän omat arvolähtökohdat, omien biografien tunnistaminen ja kriittinen reflektointi, ovat myös yksi modernin kriittisen sosiaalityön periaatteista (Healy 2005, 183). Työntekijän omien arvolähtökohtien tunnistaminen tuo tarkasteltavalle ilmiölle ja työskentely tavoille myös vastavuoroisuuden ulottuvuuden. Näin emme pysty arvioimaan erilaisia ilmiötä ulkopäin, vaan oman biografian kautta voimme ymmärtää ja tunnistaa niitä ulottuvuuksia, jotka vaikuttavat elämänkulussa erilaisiin valintoihin. Biografian jäsenitys tuo esille erilaisten aikakausien vaikutukset sekä poliittiset, kulttuuriset että sosioekonomiset. Se on ikään kuin erilaisten mikrohistorioiden tarkastelua. Kollektiivisessä prosessissa tuotettuna biografian tarkastelu tuo esille erilaisia eroja, jotka parhaimmillaan purkavat hierarkkisia asetelmia.

Erilaisten tutkittavien ilmiöiden esiintuominen ja tulosten yhteiskuntapoliittinen merkitys kytkettynä valtaan, demokratiaan ja ihmisoikeuksiin on jäänyt yleensä vähälle huomiolle. Syrjäyttävien mekanismien tarkastelu tuo nämä kytkennät näkyviksi (Raivio 1987, 54). Työperäisessä siirtolaisuudessa tämä tarkoittaisi niiden verkostojen tutkimista, jotka vaikuttavat siirtolaisten tulemiseen työmarkkinoille ja integroitumiseen yhteiskuntaa sekä erilaisten käytäntöjen ja säädösten toimivuuden tarkastelua.

Syrjäyttävien mekanismien tarkastelua ja marginalisaatiota voidaan pohtia ainakin kolmella eri tasolla. Ensimmäinen taso, jota nimitän mikrotasoksi, vallan demokratian ja ihmisoikeuksien tarkastelu, marginalisaatiotutkimuksessa on kohdistettavissa yksilö tai yhteisötasolla elämän historiallisiin prosesseihin, joita esimerkiksi Hyväri (2001) kuvaa tutkimuksessaan. Tämän kaltainen lähtökohta pitää sisällään myös Healyn (2005) esiin nostaman työntekijän omien arvolähtökohtien tunnistamisen. Se tarkoittaa muutosprosessien tunnistamista, riskitekijöiden nimeämistä tai voimaannuttavien prosessien tarkastelua.

Mesotasolla muodostuva syrjäyttävien mekanismien tarkastelu ja marginaalin tutkiminen liittyy niihin tekijöihin, jotka läheisesti vaikuttavat ihmisen arkeen. Tällöin tarkastelun kohteena ovat paikalliset, ihmisen elämään vaikuttavien toimijoiden roolit ja toimintalogiikka, sekä välittävissä verkostoissa ja vuorovaikutusrakenteissa muodostuvat marginaalin kokemukset ja syrjäyttävät mekanismit. Näiden lisäksi se, minkälaisiin yhteiskunnallisiin paikkoihin ja tiloihin muusta kulttuurista tulevalta henkilöllä on pääsy.

Makrotasolla olevien syrjäyttävien mekanismien tarkastelu sekä marginaalin paikan tutkimisen tutkimus tarkoittavat erilaisten hallintamekanismien tunnistamista ja niiden toimintalogiikan tarkastelua vallan, demokratian ja ihmisoikeuksien näkökulmasta katsottuna. Lähtökohtana on esimerkiksi työperäisessä siirtolaisuudessa erilaisten lakien ja säädösten tutkimus, erilaisten toimintaorganien nimeäminen sekä toimintojen logiikan ymmärtäminen työperäiseen siirtolaisuuteen liittyen.

Sosiaalialan työssä, työn tekemisen ja kehittämisen näkökulmasta vallan, demokratian ja ihmisoikeuksien näkökulmat voisivat nivoutua työhön seuraavanlaisesti. Työn tulisi painottua sellaiseen toimintaan, jossa henkilön voimaantumisen, itsemääräämisoikeuden tukemisella ja osallisuuden vahvistamisella olisi keskeinen sija. Ihmisten elämän historioiden tunnistaminen ja näkyväksi tuleminen on yksi voimaantumista tuottava työskentelytapa. Yhdessä jaetut elämän kertomukset toimivat usein rakentavana peilinä ja tiedostamisen pohjana uusille näkökulmille. Erityisen tärkeää olisi luoda sellaisia tiloja ja konkreettisia paikkoja, joissa monen tasoinen kohtaaminen on mahdollista. Sosiaalialan työn kehittämisessä tämä tarkoittaisi myös työn lähtökohtien muuttamista siten, että erilaisten palveluiden tuottamisen rinnalla olisi erilaisissa yhteisöissä tapahtuvaa toimintaa, joissa valta ja vastuu ovat myös toimijoilla itsellään.

Ihmisoikeuskysymykset tulisi kytkeä kiinteänä osana työhön. Työn tekemisessä tämä vaatii epäkohtien tunnistamista, mutta myös työtettä, jossa keskeisenä on erilaisten ryhmien omien vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen. Vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen liittyy myös keskeisesti niihin järjestelmiin, joissa laaditaan erilaisia säädöksiä ja hallintajärjestelmiä. Tästä hyvänä esimerkkinä on erilaisten etujärjestöjen toiminta, kuten prostituoitujen oman etujärjestön Sallin, Pro-tukipisteen, Suomen mielenterveysseuran tai Setan toiminta. Työtä tehdään monella eri tasolla. Työn keskiössä on eri ryhmien ihmisoikeuksien toteutuminen. Työ on erilaisten identiteettien ja todellisuuksien näkyväksi tulemistä, mutta myös eri ryhmien kysymysten saattamista julkiseen keskusteluun sekä vaikuttamista erilaisten lakien ja säädösten saralla.

3.4 Tutkimustehtävä ja tavoite

Kiinnostukseni opinnäytetyön aiheeseen on ollut pitkälinen prosessi, johon on liittynyt vuosien varrella evankelisluterilaisen kirkon yhteiskunnalliseen työhön kytkeytyneet kehittämissyöryhmät, neuvottelut ja työttömien ihmisoikeuspäivät. Vuosien aikana työttömyystyön profiili on muuttunut työttömyyden luonteen muututtua. 1990-luvun suomalaisten pitkäaikaistyöttömien ohelle tuli uusia ryhmiä. Työttömien ihmisoikeuspäivillä maahanmuuttajien työttömyyteen liittyvät kysymykset sekä epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien työntekijöiden näkökulmat tulivat vähitellen eri puheenvuoroissa ja työskentelykanavissa esille. 2000-luvun aikana kirkon yhteiskunnallisen työn piirissä käytävä keskustelu siirtyi yhä enemmän epätyypillisen työn ympärille. Nuorten koulutettujen patkätyöläisten kanssa tehdyn yhteistyön tuloksena olivat muun muassa huomiot siitä, että epätyypillinen työ oli yhä yleisempää. Työ oli katkonaista ja työnantajan sitoumus kesti ainoastaan työn suorittamisen verran. Erilaisten töiden väliin jäävän odotusajan sekä jatkuvan kouluttautumisen nuoret maksoivat itse. Ilmiötä, jota on kutsuttu prekaariseksi työksi, viitataan siis epätyypillisten työsuhteiden lisääntymiseen, sekä työhön, jossa on heikot työehdot sekä jatkuva muutos ja ennakoimattomuus. Prekariaattiteorian mukaan ajatellaan että, siirtymä vanhasta kuriyhteiskunnasta uuteen kontrolliyhteiskuntaan tarkoittaa epäsuoraa ja epämääräistä kontrollia ja tunnetta siitä, että joku valvoo ja, että valvonta kohdistuu koko elämään (Julkunen 2008, 169). Prekaariseen työhön liittyy olennaisesti työn ja muun elämän välisen rajan hämärtyminen, voidaan puhua myös elämäntapatyöstä, jossa erilaiset valinnat on valjastettu sille, kuinka työn tekeminen mahdollistuu. (Kontula 2008, 46–66; Precarias de la deriva 2009).

Työntekijän epävarmuuden tila ei ole kuitenkaan 2000-luvun ilmiö. Suomalaisessa työelämässä vuosina 1920–1930 nousi näkyväksi vastaava ilmiö, jota 2000-luvun työelämässä on nimitetty amerikkalaisten working poor -esikuvien mukaan työtätekevien köyhyydeksi (Suoranta 2009, 276). Työtätekevien köyhien joukko muodostuu klassisesti matalapalkka-alojen työntekijöistä ja laittomista siirtolaisista (Precarias de la deriva 2009). Entuudestaan oli ajateltu, että koulutettu löytää paikkansa ja työnsä, ja että koulutus takasi hyvinvointia ja vakautta.

Korkeasti koulutettujen työtä tekevien köyhien kokemukset tulivat nuorten aktivistien toimesta kirkon yhteiskunnallisessa työssä käytävään keskusteluun. Samanaikaisesti on käyty keskustelua maahanmuuttajien työllistymisestä sekä viime vuosina matalapalkka-aloille tulevien siirtotyöläisten olosuhteista. Matalapalkka-aloille rekrytoitavat siirtolaiset ovat yksi työntekijäryhmä laajassa prekaarisessa työssä.

Prekaarisella työllä tarkoitetaan työtä, jossa työnantajan vastuu on ainoastaan suoritteiden korvaaminen tai esimerkiksi sellaisen työn tarjoaminen valmistuneelle ammattilaiselle, jossa hän on harjoittelijanimikkeellä tekemässä alipalkatusti töitä erilaisilla toimeksiantoilla. Työntekijän ja työnantajan välillä ei ole sitoumuksia jatkuvuudesta ja työsuhteen tuomista eduista, kuten terveydenhuollosta tai työntekijän kouluttamisesta. Koulutetut pätkätyöläiset, siirtotyöläiset ja monet työelämään pyrkivät maahanmuuttajat jakavat keskenään saman kokemuksen työn ja toimeentulon epävarmuudesta ja jatkuvuudesta, vaikka lähtökohdat voivat olla hyvin erilaisia. Pertti Alasuutarin (1996,76) kuvaamasta Suomi Oy yritys -ilmiöstä, jolla tarkoitettiin työnantajan sitoumusta työntekijän huolenpitoon hyvin paternalistisista lähtökohdista käsin, on kuljettu pitkä matka. Suomi Oy yritys -ilmiöllä hän viittaa työelämän jaksoon, jossa yritys huolehti kaikista työn vaikutuspiiriin tulleista henkilöistä aina kehdosta hautaan. Voiton tavoittelu ei ollut kaiken keskiössä, vaan tavoitteena oli kaikkien henkilöstöryhmien hyvinvointi ja toimeentulo.

Tässä opinnäytetyössä olen halunnut tarkastella niitä ehtoja, joilla matalapalkka-aloille rekrytoidut työntekijät tulevat Suomeen, olosuhteita, joissa he työskentelevät ja niitä erilaisia vaikutuksia ja seurauksia, joita siirtotyöläisyyteen liittyy. Kiinalaisten siivoojien kokemusten näkyväksi tekeminen, uuden tiedon tuottaminen ja näin ollen ilmiön näkyväksi tekeminen ovat opinnäytetyön tavoitteena. Tarkoitukseni on tarkastella laajaa globaalia ilmiötä yksittäisten puheenvuorojen kautta. Vantaan seurakuntien ja

pääkaupunkiseudun yhteiskunnallisessa työssä käydyt keskustelut ja kokemukset sekä ajankohtainen yhteiskunnallinen keskustelu ovat vaikuttaneet siihen, että olen päättänyt opinnäytetyössä tarkastelemaan kiinalaisten siirtotyöläisten kysymyksiä. Yhteiskunnallisen työn yksi keskeinen tehtävä on uusien yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkastelu ja esiin nostaminen.

Asettaessani opinnäytetyölle tutkimuskysymykset minulla oli omat oletukseni siirtotyöläisten kysymyksistä ja olosuhteista. Tiesin, että siirtotyöläisten liikkuminen maasta toiseen on yhä kasvavaa, ja että monien maiden harmaa talous on siirtotyöläisten käsissä. Lisäksi tiesin, että siirtotyöläisyyteen liittyy ihmiskauppaa. Joten halusin lähteä tarkastelemaan kiinalaisten siirtotyöläisten maahan tulemisen ehtoja.

Kiinalaiset työntekijät tulevat Suomeen rekrytointiyriytysten kautta. Heitä on tullut viime vuosina paljon Suomeen. Mieltäni askarrutti, miten rekrytointi tapahtuu haastateltavien kohdalla, sekä se, mitä se on heidän kokemanaan. Kiinalaisesta ja suomalaisesta rekrytointijärjestelmästä en etukäteen tiennyt mitään muuta kuin, että ihmiset olivat joutuneet tämän prosessin aikana hyvin epäedulliseen asemaan.

Opinnäytetyöni tavoite on siis kahtalainen: tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa siirtotyöläisten kokemuksista sekä samalla tuottaa pohdintaa siitä, miten voimme kehittää sosiaalialan palvelujärjestelmiä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Millä ehdoilla kiinalaiset siivoojat tulevat Suomeen?
- 2) Miten rekrytointi tapahtuu ja mitä se tarkoittaa kiinalaisten siivoojien kokemuksissa?
- 3) Millaisissa olosuhteissa he työskentelevät?
- 4) Millaisia vaikutuksia ja seurauksia siirtotyöläisyydellä on?

4 ILMIÖSTÄ SEN ANALYYSIIN

4.1 Tiedon keruun lähtökohdat

Tarkastelen tässä tutkielmassa kiinalaisten siivoojien kokemuksia lähtemisestä, rekrytoinnista, Suomessa työskentelystä ja elämisestä Suomessa. Käytän fenomenologista lähestymistapaa, joka on yksi kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyvistä lähestymistavoista ja sopii erityisesti sellaiseen tutkimukseen, jossa tarkoituksena on ymmärtää uudenlaisia ilmiöitä luoden uusia käsityksiä vielä tuntemattomasta teemasta. (Metsämuuronen, 2006.)

Fenomenologialla tarkoitetaan filosofian haaraa, joka on kiinnostunut ilmiöistä ja ilmiöiden tulkitsemista. Fenomenologia tähtää erilaisten elämismaailmoiden tutkimiseen ja uusien ilmiöiden kuvaamiseen. (Metsämuuronen, 2006, 92.) Fenomenologiassa tärkeänä päämääränä on välttää kaikenlaista redusointia, erityisesti laadullisten tutkimuskohteiden muuttumista määrällisiksi. Samalla on korostettu, että ilmiön tärkein tehtävä tutkimuksessa on saada tutkija suoraan itse asiaan, vailla etukäteen lukkoon lyötyjä teorioita ja käsityksiä (Varto 1992, 86.)

Tosin on selvää, että meillä on aina jonkinlaista ennakkotietoa tutkittavasta kohteesta ja jotakin teoreettista ymmärrystä, mutta se ei poista sitä pyrkimystä, joka fenomenologialla on. Tässä tutkielmassa ilmiölähtöisyys on tarkoittanut siirtotyöläisyyteen liittyvien lähtökohtien ymmärtämistä, jota olen pyrkinyt selvittämään luvuissa kaksi ja kolme, sekä opinnäytetyön aiheen paikantamista siirtotyöläisyyden kysymyksiin. Alkulähtökohtaisesti tämä tarkoitti useiden yksityiskohtaisten havaintojen tekemistä, keskusteluita ja yhteydenottoja ja kontaktin hakemista kiinalaiseen yhteisöön sekä tutustumista aiheeseen liittyviin raportteihin kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Kaaviolla Tiedon keruun lähtökohdat olen pyrkinyt selvittämään erilaisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet opinnäytetyön aiheen muodostumiseen.

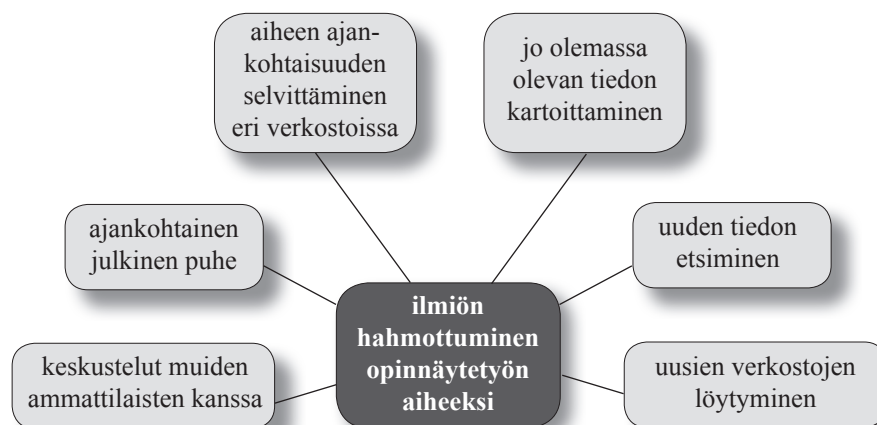
Tärkeällä sijalla oli muiden ammattilaisten kanssa käydyt keskustelut, sekä teeman ajankohtaisuuden selvittäminen eri verkostojen kautta että seuraamalla ajankohtaista keskustelua. Kiinnittyminen teemaan on tapahtunut vähitellen samoin kuin tutkittavien löytyminen ja kiinalaisen yhteisön hahmottuminen (KAAVIO 1).

Toisena vaihtoehtona olisi ollut tehdä etnografista tutkimusta, jossa aineiston kerääminen olisi tapahtunut havainnoimalla yhteisön toimintaa pyrkimyksenä löytää sosiaalisen verkostoitumisen kautta vastauksia ilmiön laadusta ja sisällöistä. Tällöin olisin kuitenkin tarvinnut huomattavasti enemmän aikaa aineiston keräämiselle. (Metsämuuronen 2000, 18–21.) Lisäksi etnografisella tutkimusmenetelmällä olisin ehkä löytänyt vastauksia yhteisön sisäisiin rakenteisiin, työn ilmenemiseen tai yhteisön sijoittumiseen suomalaiseseen yhteiskuntaan, mutta en vastauksia rekrytointiprosessiin.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen ja noudattaa laadulliselle aineistolle tyypillistä tapaa tuottaa tietoa. Käytän kvalitatiivista lähestymistapaa, koska olen kiinnostunut tietämään, mitä työperäinen siirtolaisuus ilmiönä tarkoittaa kiinalaisten siivoojien kokemana. Tällaisessa tutkimuksessa, jossa tarkoituksena on päästä mahdollisimman lähelle autenttista kokemusta laadullinen aineisto puolustaa paikkaansa, koska tutkittavien kokemukset ilmenevät laatuna, ei määränä (Varto 1992, 14). Vaikkakin kokemuksia voidaan tutkia myös kvantitatiivisesti erilaisia mittaristoja käyttäen, haastateltavien vähyyden vuoksi päädyin tekemään opinnäytetyön laadullisen teemahaastattelun menetelmin. Aineiston suppeuden vuoksi en pysty tuottamaan pitkälle vietyjä johtopäätelmiä työperäisestä siirtolaisuudesta tutkimuksessa, vaan ennemminkin tuottamaan kuvan ilmiön kapealta reunalta. Tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman tarkka kuvaus pienen aineiston perusteella. (Alasuutari 2001.)

Tiedonkeruun prosessi on ollut lähtökohdiltaan ilmiötä hahmottava. Teemahaastatteluiden avulla olen kerännyt aineiston ja käsitellyt sen aineistolähtöistä analyysinä noudattaen. Aineistolähtöisen analyysin myötä olen päätenyt esittämään aineiston teorialähtöisesti. Tiedonkeruun lähtökohtia kuvaan seuraavalla kaaviolla.

KAAVIO 1. Tiedon keruun lähtökohdat

4.2 Tutkimusmenetelmät

Olen pyrkinyt lähestymään ilmiötä useasta eri näkökulmasta osallistuen erilaisiin tilanteisiin, joissa olen saanut kontaktin tutkittaviin henkilöihin, keräämällä tutkimusteemasta julkaistuja artikkeleita sekä haastatteleamalla itse asianosaisia ja kahta henkilöä, jotka ovat olleet työperäisen siirtolaisuuden kanssa tekemisissä.

Aluksi osallistuin Kiinalaisen ystävyysseuran järjestämään Kiinalaiseen Kuujuhlaan, jossa sain ensituntuman kiinalaiseen yhteisöön. Kuujuhlassa tapasin ensimmäistä kertaa siivoojia, joita myöhemmin haastattelin. Lisäksi osallistuin tarkkailijana kiinalaisille siivoojille järjestettyyn laki-infoon ja myöhemmin järjestimme muutaman saunaillan Vantaan seurakuntayhtymän tiloissa. Osallistuvan havainnointi on ollut osana tausta-aineiston keräämistä siten, että olen osallistunut yhteisön toimintaan. Se oli luontevaa opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa, koska kysymys oli minulle oudosta yhteisöstä, johon minulla ei ollut aikaisempaa kontaktia. Ainoana aineistonkeruumenetelmänä osallistuva havainnointi ei kuitenkaan olisi toiminut, sillä olisin tarvinnut siihen huomattavasti enemmän aikaa. (Eskola & Suoranta, 2000, 98.) Alun havainnoinnista oli kuitenkin suuri hyöty myöhemmissä haastattelutilanteissa ja erityisesti teemahaastattelurungon luomisessa.

Muodostettuani riittävän kuvan ilmiöstä päädyin tekemään kvalitatiivisen teemahaastatteluihin perustuvan opinnäytetyön. Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä, siinä vaiheessa, kun olin saanut riittävän kuvan ilmiöstä, sopi mielestäni parhaiten laadulliseen tutkimukseen. Oman käytännön työkokemukseni perusteella tiesin, että riittävän suullisen ilmaisun avulla tiedonkeruu oli mahdollista. Siitäkin huolimatta, että kysymyksessä oli haastateltava ryhmä, jonka kanssa minulla ei ollut yhteistä kieltä. Kirjallinen ilmaisu olisi ollut täysin mahdotonta.

Päädyin tekemään teemahaastatteluja, koska tiesin, että kaikki haastateltavat olivat kokeneet saman tilanteen, mikä on teemahaastattelun käytön yksi kriteereistä. Toiseksi olin selvittänyt jo etukäteen niitä rakenteita ja osatekijöitä, joita tutkittavaan ilmiöön liittyy. Tutkimusteemat, jotka kävin läpi kaikkien haastateltavien kanssa, olivat lähteminen, rekrytointi, työskentely ja eläminen Suomessa. Lisäksi halusin löytää tutkittavien subjektiivisia kokemuksia niihin teemoihin, joita oli löytänyt siinä vaiheessa, kun keräsin tietoa tutkittavasta teemasta. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 47.)

4.3 Aineisto ja analyysin eteneminen

Opinnäytetyön aineisto koostuu kuudesta kiinalaisen Suomeen rekrytoidun siivoojan haastattelusta ja kahdesta informantin haastattelusta. Lisäksi tein itselleni muistiinpanoja tavatessani kiinalaisia siivoojia eri tilanteissa (TAULUKKO 1). Havainnot olen kirjoittanut työpäiväkirjaan, jonka jälkeen olen kirjannut ne tiedostoksi. Informantit ovat henkilöitä, jotka ovat seuranneet siirtotyöläisyyteen liittyvää ilmiötä hyvin läheltä. Informanttien haastattelut puolustivat paikkaansa, koska niiden avulla pystyin liittämään siivoojien haastatteluissa saadun aineiston laajempaan kokonaisuuteen. Lisäksi informanteille oli aikaisempaa kokemusta Suomeen tulleiden siirtotyöläisten kohtelusta ja oikeusprosessista. Molemmat haastateltavat olivat seuranneet läheltä kiinalaisten kivimiesten tapausta 2000-luvun aikana. Toinen heistä toimi ammattijärjestön työntekijänä ja toinen kansalaisaktiivina. Informanteilta saatu tieto vahvisti asianomaisilta saatua tietoa. Aineiston kylläntymistä kuuden haastattelun perusteella en olisi muutoin saavuttanut.

Tutkimusaineiston olen kerännyt Vantaan seurakuntien yhteiskunnallisen työn yksikön verkostoista henkilöiltä, jotka ovat tulleet Suomeen maahanmuuttajina työn vuoksi. Aineisto rajautuu kiinalaisiin siirtotyöläisiin, jotka ovat tulleet työskentelemään Suomeen siivoojina erilaisten rekrytointiyritysten kautta. Aineisto koostuu haastatteluista sekä havainnoista. Haastatteluista kaksi olen tehnyt ryhmähaastatteluina ja loput yksilöhaastatteluina. Haastattelut on toteutettu 2008 marraskuun ja 2009 kesäkuun välisenä aikana. Kaikki kuusi haastateltavaa työskentelivät pääkaupunkiseudulla. Kaikki haastattelut, yhtä lukuun ottamatta, tein työhuoneellani Vantaan seurakuntayhtymän tiloissa. Haastattelupaikan valitsin käytännön syistä. Tila oli käytettävissäni ja toisaalta se antoi myös suojan haastateltavien anonymiteetille. Toisena mahdollisuutena olisi ollut etsiä tila, joka olisi ollut puolueeton kaikille tai mahdollisesti sellainen tila, joka olisi ollut haastateltaville tuttu. Olimme kuitenkin järjestäneet samassa rakennuksessa yhteisiä saunailtoja, joten heidän ei tarvinnut tulla aivan outoon paikkaan.

Haastatteluista kertyneitä litteroituja sivuja on yhteensä 104. Yksi haastattelu on tehty suomeksi ja loput englanniksi. Informanttien haastatteluissa ei ollut tulkkia. Asianosaisten haastatteluissa minulle oli kaksi eri tulkkia, joten haastateltavat pystyivät käyttämään omaa äidinkieltään. Toinen tulkeista oli kiinaa äidinkielenään puhuva.

Tulkkien käyttö oli haastatteluissa välttämätöntä, mutta samalla työlästä. Kysymyksillä en pystynyt saamaan mielestäni riittävän syvällistä tietoa ja tämän vuoksi teinkin kaksi haastattelua kahteen kertaan mikä olisi ollut hyvä kaikkien haastatteluiden kohdalla. Ajan puutteen vuoksi tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista. Tulkit tekivät työn vapaaehtoisesti ilman korvausta enkä voinut rasittaa heitä enempää. Taulukolla yksi: Aineiston keruu olen selventänyt haastatteluiden ja tapaamisten kulkua opinnäytetyöprosessin aikana.

Aineiston määrä jäi lopulta hyvin pieneksi. Siivoojien haastatteluista kertyi 63 sivua litteroitua tekstiä 1,5 rivivälillä ja informanttien haastatteluista 41. Toisen informantin haastattelun tein koko prosessin alkuvaiheessa lähinnä päästäkseni sisälle tutkimuskysymysteni kenttään. Hän oli ollut kiinteästi tekemisissä 2000-luvun alun kiinalaisten kivimiesten tapauksessa. Haastattelussa läpikäydyn tapauksen kautta pystyin lisäämään ymmärrystäni, siitä millaisia asioita siivoojien Suomeen tulemiseen mahdollisesti liittyisi. Haastattelu toimi orientaationa tuleville haastatteluille. Toisen informantin haastattelun tein aivan aineiston keruun loppuvaiheessa, joka taas vahvisti niitä asioita, jotka siivoojien haastatteluissa oli tullut esille.

Aineisto ohuutta ja tämän myötä tutkimustulosten ohuutta lisää se, että keskustelua ei käyty aina niiden kysymysten sisällä, joita haastattelijana esitin. Keskustelu kiinalaisista horoskoopeista oli yksi teema, johon haastattelun aikana poikkesimme. Keskustelun aikana he selvittivät, vanhempiensa, omansa, tulkin ja haastattelijan horoskoopin. He pohtivat sitä, kuinka suuri merkitys horoskoopeilla on ollut edellisille sukupolville ja kuinka vähäinen heille itselleen. Kuitenkin haastattelijan, eli minun horoskoopillani näytti olevan merkitystä. Lisäksi litteroidut sivut sisältävät haastatteluiden alkukeskustelut, joissa kerron mitä olen tekemässä ja miksi, sekä loppukeskustelut, joissa sovimme joidenkin haastateltavien kanssa seuraavasta tapaamisesta. Voisin hyvin kuvitella, että vastaavanlaisessa tilanteessa suomalaisten haastatteluissa ei pohdittaisi horoskoopeja tai ylipäätään äidit, isät tai suku eivät olisi millään tavalla vastaavanlaisissa haastattelutilanteissa läsnä. Haastatteluaineiston keruun ohella pidin päiväkirjaa. Päiväkirjaa pitämällä pystyin palauttamaan eri tilanteissa tapahtuneita asioita ja tunnelmia mieleeni, joka olikin hyvä, koska alun haastatteluiden ja kevään haastatteluiden välillä oli pitkä tauko.

Ensimmäisissä siivoojien haastatteluissa keskustelu oli kankeaa ja työlästä. Haastateltavat halusivat tulla ensimmäiseen haastatteluun pienenä ryhmänä, mikä ei kuitenkaan lisännyt heidän keskinäistä turvallisuuttaan, vaan erilaiset mielipiteet asioista saivat heidät varomaan toisiaan. Ryhmähaastattelu toi kuitenkin esille sen, kuinka eri tavalla he kokevat oman tilanteensa ja kuinka eri tavalla he omaa elämäntilannettaan tulkitsevat. Edellä mainittu keskustelu horoskoopeista toimi kuitenkin tilannetta pehmittävänä asi-ana. Se että päädyin kertomaan omasta horoskoopista oli selvästi heille tapa hahmottaa minut haastattelijana. Yksi haastateltavista toi esille kuinka hän oli jo etukäteen laskes-kellut mikä voisi olla kiinalainen horoskooppini.

Ensimmäiseen haastatteluun osallistuvat haastattelin uudelleen yksitellen ja tällöin kes-kustelu oli vapautuneempaa. Seuraavat haastattelut toteutui viiden kuukauden päästä. Myös tällöin edellistä kokemusta noudattaen olin toivonut, että haastateltavat tulisivat yksitellen, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Tein parihaastattelun, joka ilmapiiriltään ei ollut samalla tavalla jännittynyt tai epäluottavainen kuin aivan ensimmäinen haastatte-lu, vaan ennemminkin hätäntynyt ja apua odottava. Haastateltavien elämäntilanne oli huomattavasti hankalampi kuin edellisten haastateltavien ja se heijastui myös haastat-telutilanteessa. Kuudes haastattelu oli yksilöhaastattelu. Hänen elämän tilanne oli myös vaikea, mikä näkyi myös haastattelussa. Haastatteluun sisältyi toive jatkotapaamisista, joka myös toteutui.

Ryhmähaastatteluissa näkyi hyvin kuinka ryhmässä käydyn vuoropuhelun kautta erilai-set näkemykset ja kokemukset rakentuivat. Toisaalta ryhmätilanne saattoi peittää hil-jaisimpien jäsenten esilletulon. Haastattelutilanteessa osa ryhmän jäsenistä ei juurikaan puhunut, vaan he pään nyökkäyksin ilmaisivat olevansa samaa mieltä. Aineistonkeruu-prosessi ja erilaiset tapahtumat sijoittuvat kesän 2008 ja kevään 2009 välille. Tilanteiden kulkua olen selventänyt alla olevalla taulukolla.

TAULUKKO 1. Aineiston keruu

Ajankohta	Tapaamisen luonne
27.6.2008	Neuvottelu palvelualojen ammattiliitossa, osallistujia 7
12.9.2008	Kiinalainen Kuujuhla, osallistujia 250
17.9.2008	Laki -info, osallistujia 37
4.10.2008	Saunailta, osallistujia 27
25.10.2008	Saunailta, osallistujia 24
12.11.2008	Yksilöhaastattelu, informantti (H1)
17.11.2008	Ryhmähaastattelu, kolme haastateltavaa (H2)
26.11.2008	Yksilöhaastattelu (H3)
26.11.2008	Yksilöhaastattelu (H4)
18.4.2009	Saunailta, osallistujia 21
27.4.2009	Ryhmähaastattelu, kaksi haastateltavaa (H5)
28.4.2009	Yksilöhaastattelu (H6)
8.6.2009	Yksilöhaastattelu, informantti (H7)

Aineiston analyysi noudatteli soveltuvin osin Amedeo Giorgin fenomenologista metodia, joka voidaan kuvata viisivaiheiseksi prosessiksi (Metsämuuronen 2006, 175). Analyysin eri vaiheet ovat pyrkimys kokonaisnäkemykseen, jako merkitysyksiköihin, käänös tulkittavana yleiselle kielelle, yksilökohtainen merkitysverkoston muodostuminen ja yleisen merkitysverkoston muodostuminen. Oma sovellukseni analyysistä on seuraava.

Luettuani litteroidun aineiston useampaan kertaan pystyin muodostamaan kokonaiskuvan siitä, millaisen aineiston kanssa olin tekemisissä. Jaoin aineiston ensin niiden teemojen perusteella, joilla olin vienyt haastattelua eteenpäin. Olin päätenyt seuraaviin haastatteluteemoihin lähtötilanne Kiinassa, rekrytointi, työolosuhteet Suomessa, sekä lieveilmiöt, joita työperäiseen siirtolaisuuteen liittyy. Ajattelin, että haasteltavat kaikki olivat käyneet läpi samankaltaisen prosessin ja kiinnostukseni oli selvittää sitä, mitkä olivat heidän kokemuksensa tästä prosessista. Poimin aineistosta ne teemat, joilla olin vienyt haastatteluja eteenpäin ja väritin kunkin teeman omalla värillä. Tässä vaiheessa teemakokonaisuudet alkoivat muodostua uudelleen.

Teemakokonaisuuksiksi muodostuivat lähteminen Kiinasta, lähtemisen motiivit, työskentely Kiinassa, rekrytoituminen, tulo Suomeen, työskentely Suomessa, verkostot ja ammattijärjestöjen rooli. Kirjoitin jokaisesta teemakokonaisuudesta itsenäisen luvun. Aineiston analyysitapa tässä vaiheessa oli aineistolähtöinen.

Eri teemalukujen kirjoittamisen jälkeen aloin tarkastella aineistoa siirtolaisuuden näkökulmasta tarkastellen lähtijöiden sosiaalista profilia ja lähtemisen motiiveja, mistä muodostin tulosluvun ensimmäisen alaluvun. Seuraavaksi tarkastelin aineistoa työperäisen ihmiskaupan ja kiskonnan tapaisen työsyrynnän näkökulmasta. Kolmanneksi tarkastelin aineistoa marginalisaation ja syrjäytymisen näkökulmasta, josta muodostin tulosluvun kolmannen alaluvun.

Aineiston analyysin prosessi:

- 1) Litteroidun aineiston luku – pyrkimys kokonaiskuvan muodostamiseen.
- 2) Erilaisten teemojen löytyminen ja värittäminen eri teemoittain.
- 3) Haastatteluaineiston siirtäminen eri analyysiyksiköihin.
- 4) Teemakokonaisuuksien muodostuminen: lähteminen Kiinasta, lähtemisen motiivit, työskentely Kiinassa, rekrytoituminen, tulo Suomeen, työskentely Suomessa, verkostot ja ammattijärjestöjen rooli.
- 5) Teemaluvuiksi kirjoittaminen.
- 6) Teemalukujen analyysi siirtolaisuuden, rekrytoinnin ja marginalisaation näkökulmista.
- 7) Päälukujen muodostuminen.

4.4 Tutkimusprosessi

Yhteiskunnallisen työn diakonin työalaan liittyvä yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen ja uusien ilmiöiden tunnistaminen on yksi keskeisistä tehtävääni määrittelevistä teki-joistä. Uusien käytäntöjen luominen erilaisten kehittämishankkeiden sisällä yhteistyössä eri toimijatahojen kanssa on ollut osa perustehtävääni. Kirkon yhteiskunnallisen työn yksi keskeisistä haasteista on pirstaleisen työelämän erilaisten ilmiöiden hahmottaminen sekä käytännön toimenpiteiden tuottaminen, johon haasteeseen myös opinnäytetyö voi omalta osaltaan vastata hahmottaessaan matalapalkka-aloille tulevien siirtotyöläisten maailmaa.

Opinnäytetyön aiheen rajautumiseen vaikutti havainnot, joita tein vuoden 2008 kevään aikana ja keskustelut, joita kävin lähiammattilaisverkoston kanssa ihmiskauppaan tiimoilta. Monien keskustelujen myötä jäin pohtimaan kysymystä siitä, mitä Suomessa tarkoittaa työperäinen ihmiskauppa, onko sitä, missä määrin ja mitkä ovat sen muodot. Lisäksi jäin miettimään, mitä ihmiselle tapahtuu kun kotimaa, perhe ja itselle tuttu elämäntapa jätetään taakse ja muutetaan uuteen maahan, vieraisiin olosuhteisiin tekemään työtä. Minkälaisia riskejä lähtemiseen liittyy ja mitä erilaisia tekijöitä on lähtemisen taustalla?

Toinen mielenkiintoani vahvistava tekijä oli kevään 2008 aikana yhteydenotto, joka tuli Vantaan seurakuntayhtymän kansainväliseen työhön. Yhteydenotto liittyi pyyntöön tehdä yhteistyötä Kiinalaisen Ystävyyssseuran kanssa. Ystävyyssseura ehdotti retken järjestämistä Suomessa asuville kiinalaisille perheille. Retki järjestettiin ja yllättäen retkelle osallistuneet eivät olleet kiinalaisia perheitä, vaan vuoden sisällä Suomeen rekrytoituja kiinalaisia siivoojia.

Retken jälkeen kävimme yhteiskunnallisen työn tiimissä keskustelua ajankohtaisista teemoista. Päädyimme keskustelemaan kiinalaisten retkestä ja siitä kuinka paljon retkellä oli ollut osallistujia. Lähes kaikki osallistujat olivat siivoojia. Työtoverini oli tulkin välityksellä keskustellut joidenkin osallistujien kanssa tarkemmin siitä, kuinka he olivat päätyneet tulemaan Suomeen.

Kaksi viikkoa retken jälkeen Helsingin Sanomat uutisoi kiinalaisten siivoojien työolosuhteista Suomessa (Väkevä 2008). Aikaisemmin kuulemani ja lehdessä uutisoitu tieto oli yhdenmukaista. Päätin lähteä tarkistamaan asioiden oikeellisuutta ja otin yhteyttä Palvelualojen ammattiliittoon kysyäkseni, ovatko he asiasta tietoisia ja minkälaista tietoa heillä on siivoojien työolosuhteista. Halusin heidän mielipiteensä siitä kuinka laajasta tai vakavasta ongelmasta oli mahdollisesti kyse. Yllättäen he olivat järjestäneet samalla viikolla tiedotustilaisuuden, johon oli tullut 41 osallistujaa (palaveri 27.6.2008). Palvelualojen ammattiliitossa oltiin huolissaan siitä, mitä ihmisille on tapahtunut, mitä mahdollisesti rekrytointiprosessiin liittyy ja kuinka laajasta ilmiöstä on kysymys. Palvelualojen ammattiliiton järjestämässä tilaisuudessa työntekijöille oli annettu tietoa Suomen työläinsäädännöstä sekä mahdollisuudesta liittyä liiton jäseneksi, sekä jäsenyyden tuomista eduista. Kokouksen jälkeen olin varma, että asiaa kannattaa tutkia tarkemmin.

Loman jälkeen elokuussa ryhdyin kartoittamaan verkostoja, joiden kautta minun oli mahdollista tavoittaa haastateltavia ja joiden kautta pääsisin kiinni kiinalaiseen yhteisöön. Osallistui kiinalaisen yhteisön 17.9.2008 järjestämään Kuujuhlaan, jossa sain ensikontaktin haastateltaviin. Juhlan jälkeen päätimme työtoverini kanssa järjestää kokoontumisia, joiden tarkoituksena oli tutustua siivoojien tilanteeseen, jakaa heille tietoa heille kuuluvista palveluista ja tarjota heille mahdollisuutta viettää aikaa yhdessä. Kokoontumisissa oli paikalla tulkki, joka olikin kullan arvoinen, koska meillä ei ollut yhteistä kieltä. Minun olisi ollut muutoin mahdollon rakentaa yhteyttä ja kertoa tutkimushankkeesta. Ruuanlaiton ja saunomisen lomassa saatoin esittää kysymyksiä siitä, mistä he tulevat ja keitä he ovat.

Marraskuussa 2008 sain ensimmäiset haastattelut. Ensimmäiseen haastatteluun tuli paikalle kolme henkilöä ja tulkki. Olin toivonut, että olisin voinut haastatella heidät erikseen mutta se tuntui heistä liian oudolta. Haastattelun jälkeen pyysin heiltä vielä yksilöhaastatteluja ja tapasin kaksi heistä seuraavalla viikolla. Yksi haastateltavista koki, ettei halunnut puhua asiasta enempää, joten häntä en tavannut uudestaan, kuin vasta sattumalta seuraavana keväänä kiinalaisen yhteisön kevätretkellä. Ensimmäisten haastatteluiden jälkeen jäin pohtimaan kielen ja ymmärtämisen vaikeutta. Oli erittäin haastavaa yrittää pureutua mahdollisimman syvällä käsillä olevaan ilmiöön ilman yhteistä kieltä. Toinen kysymykseni liittyi tutkittavien turvallisuuteen. Olin saanut toiselta informantilta ohjeen olla varovainen, koska asiaan liittyvistä osapuolista ei ollut tietoa. Hänellä oli aikaisempaa kokemusta samankaltaisesta tilanteesta.

Joulukuussa 2008 MOT-ohjelma esitti kiinnostavan raportin kiinalaisten työolosuhteista Suomessa. Ohjelmassa esitetyt tiedot olivat hyvin samansuuntaisia, mitä haastateltavat olivat kertoneet edellisellä viikolla. Tammikuussa 2009 yhteys siivoojiin katkesi. Lähetin viestejä, mutta en saanut vastausta. Arvelin että MOT:n ohjelma saattoi olla yksi syy hiljaisuuteen. Toinen syy, joka selvisi myöhemmin, oli kiinalaisten loma. Useat heistä olivat lähteneet joulun jälkeen Kiinaan tapaamaan sukulaisiaan ja perheitään. Seuraavan kerran sain yhteyden kiinalaisiin siivoojiin MOT-ohjelman toimittajan kautta, joka antoi minulle hänellä olleen informantin nimen. Soitin informantille, kerroin asiani ja järjestimme tapaamisen. Informantti osoittautui erittäin hyväksi. Hän oli seurannut vuosia kiinalaisten kivimiesten tapausta ja tiesi paljon suomalaisesta työläinsäädännöstä. Huhtikuussa päätimme työtoverini kanssa järjestää saunaillan. Tapaamiseen, 18.4.2009 tuli paikalle 21 henkilöä. Laitoimme ruokaa ja vaihdoimme kuulumisia. Informantin välityksellä sain tuolloin huhtikuun lopulla kaksi haastattelua, joista toisen tein kahdelle henkilölle ja toisen

yhdelle. Heti haastatteluiden jälkeen informantti lähti Kiinaan työmatkalle ja sovimme seuraavan tapaamisen kesäkuun. Informantin avustuksella yritin vielä löytää lisää haastateltavia, mutta en onnistunut siinä. Kesäkuussa otimme myös yhteyttä kansalliseen ihmiskaupparaportoijaan ja tapasimme hänet. Keskustelu oli tärkeä, koska ajattelin, että informaatio kiinalaisten siivoojien tilanteesta löysi oikean osoitteen.

4.5 Validiteetti ja reliabiliteetti

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulosten pätevyyteen ja pysyvyyteen vaikuttavia tekijöitä Perttulan (1995, 39–47) mukaan ovat luotettavuus tutkimusaineistossa ja sen hankinnassa, aineiston analyysissä, tulkinnassa sekä raportoinnissa. Tällä tarkoitetaan tutkimuksen tarkkuutta ja kykyä tuottaa luotettava kuva ilmiöstä. Opinnäytetyön aineiston hankinta oli haasteellinen ja mielenkiintoinen vaihe. Aineiston kerääminen alkoi ensin tutustumalla kiinalaiseen yhteisöön ja sopivien henkilöiden etsinnällä. Lähtökohtaisesti haastateltavien löytäminen ja haastatteluun lupautuminen oli hyvin vaikeaa. Ajan puutteen vuoksi lopetin haastatteluiden tekemisen kesäkuussa 2009, vaikka tiesin, että aineiston keräämiseen olisi kannattanut käyttää vielä lisää aikaa. En ollut myöskään varma siitä, koska seuraava haastateltava löytyisi. Mielestäni aineisto jäi melko suppeaksi, mutta en kuitenkaan halunnut vaihtaa opinnäytetyön aihetta siihen mennessä kerätyn aineiston ainutlaatuisuuden vuoksi.

Tiedotin haasteltaville tekeillä olevasta opinnäytetyöstä yhteisissä tapaamisissa. Tiedottaminen tapahtui tulkin välityksellä. Jo se, että sain kuulijat ymmärtämään, mitä olen tekemässä, oli varsin haasteellinen tilanne. Paikalla oli useita tulkkeja ja näin pystyin saamaan viestini perille. Pidempiaikainen tunteminen olisi helpottanut lähtötilannetta tai se, että meillä olisi ollut edes jokin yhteinen kieli toistemme ymmärtämiseen. Prosessin edetessä oli selvää, että heidän kanssaan viettämäni aika oli liian vähäinen, jotta olisin saavuttanut vahvemman luottamuksen. Uskon tämän vaikuttaneen myös tuloksiin.

Pidempi tuttavuus ja ajan viettäminen erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa olisi voinut mahdollistaa syvemmän ja mahdollisesti vivahteikkaamman tiedon. Tosin luottamuksesta kuitenkin kertoi se, että sanoista huolimatta jaoimme monenlaisia tunteita haastattelutilanteissa – iloa, surua, pelko, pettymystä. Tulosten luotettavuutta pienestä otoksesta huolimatta lisää haastateltavilta saadun tiedon samansuuntaisuus. Haastatteluaineiston perusteella saadusta sa-

mansuuntaisesta tiedosta voidaan puhua yksimielisyyden saavuttamisesta, jota voidaan pitää yhtenä validiuden toteutumisen piirteenä. Yksimielisyys voidaan katsoa toteutuvan silloin, kun haastateltavan antamat tieto, käsitys tai tulkinta saa vahvistusta. Tosin lähtökohtaisesti tiedostaen sen, että ihmisen käsitykset vaihtelevat hyvinkin lyhyessä ajassa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189).

Tulkin merkitys haastattelutilanteissa oli varsin merkittävä. Haastatteluiden aikana minulla oli kaksi eri tulkkia. Toinen tulkeista oli kiinalaisen yhteisön ulkopuolelta ja toinen pitkään Suomessa asunut kiinalaisen yhteisön jäsen. Aineistoa analysoidessa tulkin käyttö ei ole ongelmatonta. Moneen kertaan käännetty ja tulkittu kieli ohentaa informaatiota ja mahdollisesti vähentää aineiston luotettavuutta. Tulkin käyttö tarkoittaa aina aineiston tulkinnan tulkintaa. Tässä opinnäytetyössä voidaan puhua kolmannen asteen tulkinnasta, jossa aineistosta saatu informaatio on monen tulkinnan kautta muodostunutta. Tulkki käänsi kysymykseni kiinaksi, jonka hän tulkitsi minulle takaisin englanniksi ja jonka aineistoa analysoidessa käänsin suomeksi. Asia, jota jäin tulkin käytössä pohtimaan, oli se kuinka paljon he vaikuttivat haastattelun kulkuun, asioiden tulkintaan ja sisältöön. Toisella tulkilla oli vahva näkemys siitä, mitä työperäisestä siirtolaisuudesta rekrytoitujen työntekijöiden kohdalla tulisi ajatella.

Lähtökohtaisesti minun oli luotettava tulkkiin. Kaikissa tuloksissa olen lähtenyt siitä, että tulkeille ei ole ollut mitään syytä vääristellä tietoa, joten opinnäytetyön analyysin olen rakentanut sille perustalle, että tulkkien puhe on ollut mahdollisimman tarkkaa. Tosin olen tietoinen siitä, että moneen kertaan käännetty kieli ohentaa erilaisia nyansseja viestistä. Keskustelin tulkin kanssa englanniksi ja hän käänsi kysymykset kiinaksi, jonka jälkeen hän käänsi viestin minulle englanniksi.

4.6 Oma asemani

Tätä opinnäytetyötä tehdessä toimin Vantaan seurakuntayhtymässä yhteiskunnallisen työn diakonina. Yhteiskunnallisen työn keskeiset tehtäväalueet liittyvät työelämän muutoksiin, työttömyyteen, epätyypillisiin työolosuhteisiin ja näiden sisällä erilaisten uusien ilmiöiden havainnointiin ja uusien toimintatapojen kehittämiseen. Erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden äärellä keskeistä on oppia ymmärtämään mistä on kysymys ennen kuin on mahdollista toimia. Sekä nykyisessä, että edellisissä työtehtävissä, olen

vuosien varrella kohdannut monenlaisia uusia ilmiöitä ja tehtäväkenttiä, joista osasta on muotoutunut uusia toimintatapoja ja työalueita.

Tässä hankkeessa olen ollut sekä verkoston rakentajan roolissa että uuden tiedon tuottajana. Opinnäytetyöprosessissa kaksoisrooli on tarkoittanut sekä aineiston keräämistä että tutustumista kiinalaisen siivoojien yhteisöön, erilaisten yhteisöllisten tilanteiden järjestämistä ja käytännön asioiden selvittelyä. Haastattelutilanteet toivat useassa tapauksessa tarpeen selvittää viranomaisten kanssa työhön ja työnsaantiin liittyviä kysymyksiä sekä perheen yhdistämiseen liittyviä mahdollisuuksia.

Laadullisessa tutkimuksessa tavoiteltavaa on, että tutkijan rooli on neutraali omia tulkintoja ja mielipiteitä välttävä. (Kuula 2006, 154–155). Lähtökohtaisesti pyrin vaikuttamaan haastattelutilanteissa siihen, että tilanne olisi mahdollisimman luonteva ja luotettava, ja että itse pysyisin huomiota herättämättömänä kyselijänä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 68–69). Itseni neutraaliuteen kuitenkin vaikutti asetelma, joka oli seurausta työntekijän roolista. Monien haastateltavien vaikea elämäntilanne sekä työstäni tulevat tavoitteet pohtia kiinalaisyhteisön kanssa tehtävää työtä vaikutti siihen, että itseeni kohdistui odotuksia avusta ja tuesta. Informaationjakaminen oli yksi keskeisistä asioista, jolle oli suuri tarve. Osalla haastateltavista oli vaikeuksia erilaisissa käytännön asioissa, joten tapasin heitä myös haastatteluiden ulkopuolella. Tässä opinnäytetyöprosessissa oma roolini on ollut kahtalainen, joka liittyy myös hankkeen kahtalaiseen tehtävään. Toisaalta tuottaa uutta tietoa ja kysyä mistä on kysymys sekä toisaalta hahmottaa kehitettävän toiminnan tarvetta ja tapoja.

4.7 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusetiikka voidaan jakaa vapaaehtoisuuden, luottamuksellisuuden ja vastuullisuuden periaatteen kunnioittamiseen. (Kvale 1996, 112–117) Vapaaehtoisuuden periaate tässä opinnäytetyössä tarkoitti sitä, että haastateltavat saivat riittävästi tietoa siitä, mihin tutkimusta käytetään ja kuka informaation säilyttää. Haastateltavat valitsivat myös sen halusivatko he kertoa minulle oikean nimensä. Kerroin myös, että haastateltavat halutessaan voivat keskeyttää osallistumisen haastatteluihin. Tämä tapahtuikin yhden haastateltavan kohdalla, koska kysymykset rekrytoinnista olivat hänelle ilmeisesti liian kiusallisia.

Luottamuksellisuuden periaate tässä opinnäytetyössä tarkoitti erityistä varovaisuutta luodessani yhteyksiä haastateltaviin. Haastateltavien asema suomalaisessa yhteiskunnassa, työmarkkinoilla ja kiinalaisyhteisön sisällä ja näihin liittyvä mahdollinen rikollinen toiminta asettaa erityisen vaatimuksen luottamuksellisuuden rakentumiselle. Haastateltavien henkilöllisyyden, tarkan iän ja sukupuolen olen häivyttänyt. Halutesaan haastateltavat esiintyivät peitenimillä. Olen kuitenkin päätenyt käyttämään haastateltavista numeroita, joka viittaa järjestykseen, jolla olen tehnyt haastattelut. Haastattelupaikkaa valittaessa huomioin haastateltavien turvallisuuden. Tulkkia valitessani varmistin luotettavilta informanteilta tulkkien taustat ja yhteydet Suomessa asuvaan kiinalaisyhteisöön. Tulkkia käytettäessä minulla ei ollut muita vaihtoehtoja kuin luottaa tulkin käännöksiin. Luottamuksellisuus liittyy myös haastatteluiden tulkintojen oikeudellisuuteen, koska kaikki haastattelut tehdään tulkin välityksellä.

Vastuullisuuden periaatteella on tarkoitettu tietoisuutta siitä, että sosiaalitutkimukseen osallistuminen vaikuttaa aina haastateltavien elämään. Tutkijana loin suhteen ihmisryhmään, jolla oli hyvin vähän kontakteja suomalaisiin, jos ollenkaan. Tutkimukseen lähtiessä minun oli mietittävä mitä kaikkea voi olla vastassa ja millaisilla odotuksilla haastateltavat lähtevät mukaan. Suomessa työskentelemään tulleet siirtotyöläiset, joilla ei ole kielitaitoa eikä kulttuurista tuntemusta, ovat helposti tulkkien armoilla ja usein tilanteessa, jossa erilaisten väärinymmärrysten mahdollisuus on suuri. Tulkkien ja erilaisten välikäsien käyttö loi oman vaikeuden opinnäytetyön eri vaiheissa. Haastattelutilanteissa pyrin olemaan erittäin tarkka ilmapiiristä ja sanattomista viesteistä. Huomattuani esimerkiksi hämmennystä joidenkin kysymysten kohdalla, pyrin selkeyttämään ja tarkentamaan niitä. Kysymyksissä, jotka olivat hyvin arkaluontoisia, pyrin tunnustelemaan, kuinka tarkkaan voin asioita kysyä. Lisäksi varasin riittävästi aikaa kutakin haastattelua kohden sekä kärsivällisen asenteen. (Koistinen 2006, 49–52; Kvale 1996, 112–117.)

5 SIIRTOLAISUUDEN KOKEMUKSET REKRYTOITUJEN TYÖNTEKIJÖIDEN KERTOMUKSISSA

5.1 Haastateltavien tausta

Haastateltavani olivat iältään 22–40 -vuotiaita. Jokaisella oli ollut työpaikka ja takanaan ammatillinen tutkinto. Haastateltavat olivat tulleet Suomeen rekrytointiyrityksen kautta, joita Kiinassa on useita. He olivat asuneet Suomessa kolmesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Kaikki haastateltavat olivat tulleet suuremmista kaupungeista. He eivät olleet syrjäytyneitä tai muutoin yhteiskunnan marginaalista tulleita henkilöitä, vaan edustivat niin sanottua kiinalaista keskiluokkaa. Rekrytoituminen ei ole kuitenkaan mahdollista kaikille. Rekrytoinnin palvelumaksun, joka oli keskimäärin noin 8000 euroa, haastateltavat olivat ottaneet lainana sukulaisilta ja yksityisiltä lainanantotoimistoilta.

Kiinalaisella keskiluokalla tarkoitetaan väestönosaa, jolla on kohtuullinen elintaso ja ammatillinen koulutus. Kiinalainen keskiluokka on määritelty tulojen, ammatin sekä kulutustottumusten perusteella. (Kallio 2005, 85) Kiinalaisen keskiluokan palkka pienemmissä kaupungeissa on noin 18 000 juania eli 1800 euroa vuodessa ja isommissa kaupungeissa noin 24 000 juania eli 2400 euroa vuodessa. Minimitulo Kiinassa vaihtelee 7000–10 000 juanin, joka on noin 1000 euroa vuodessa. Kiinasta lähtemiseen tulee omata riittävä tulotaso, joka rekrytoituilla työntekijöillä on ollut. Tosin kiinalaiset ovat himosäästäjiä, jota on selitetty kulttuurisilla tekijöillä. Selitystä tähän ei ole löydetty. (Hyvärinen & Pukkila 2009, 86).

Kiinalaiset Suomeen tulleet työntekijät eivät sijoittuneet suoraan niiden määritelmien sisälle, joita kansainvälisestä siirtolaisjoukosta on tehty (Taran & Geronimi 2003). He eivät olleet korkeasti koulutettuja tai pelkästään naisia, eivät ihmiskaupan uhreja eivätkä niitä, jotka liikkuvat epäsäännöllisesti maasta toiseen. Yhteinen piirre siirtolaisuuden profileihin oli kuitenkin se, että siirtotyöläiset tulevat sellaisille aloille töihin, joihin liitetään helposti mielikuvia likaisesta ja alentavasta työstä. Siivoustyöhön on usein liitetty tällainen kuva, varsinkin korkeasuhdanteen aikana, jolloin työllisyys on ollut hyvä. (ILO 2004, 9–10.) Kolmannen maan kansalaisuuden (EU:n ulkopuolelta tulevien) omaavien siirtotyöläisten asema on myös erilaisten sosiaaliturvaan liittyvien säädösten

osalta heikompi. Timo Jaakolan (2002) jako siirtotyöläisistä eri kategorioihin, länsimaisiin koulutettuihin ja kolmansista maista tuleviin kouluttamattomiin siirtotyöntekijöihin, on liian kategorinen. Kategorisesti ei voida sanoa, että koulutetut siirtotyöläiset tulevat hyväpalkkaisiin töihin ja kouluttamattomat huonopalkkaisiin. Kiinalaisista siivoojista kaikki olivat ainakin keskiasteen koulutuksen omaavia. Sama ilmiö on nähtävissä myös suurkaupungeissa tehdyissä siirtolaistutkimuksissa (May ym. 2006). Matalapalkka-aloille tulevista uusista siirtolaisista suurimmalla osalla on koulutus.

5.2 Mahdollisuus parempaan

Uuteen ja tuntemattomaan lähtemiseen liittyy aina monenlaisia toiveita ja pelkoja. Tutkimuksessa ”Sykettä ja suvaitsevaisuutta” (Forsander ym. 2004, 107) lähtemisen liittyvien valintojen eri tekijöitä ovat mielikuvat, motiivit, saavutettavuus ja kokemukset. Kansainvälistä muuttoliikettä on selitetty sekä muuttoliikkeeseen työntävillä tekijöillä, jotka liittyvät maan sisäiseen tilanteeseen, että tekijöillä, jotka vetävät siirtolaisia puoleensa, kuten kulttuuriset tekijät tai vallitseva työmarkkinatilanne. Lisäksi siirtolaisuutta on tarkasteltu lähettävien verkostojen näkökulmasta ja niiden toimijoiden näkökulmasta, jotka mahdollistavat lähtemisen. (Massey ym. 1997, 258–267)

Haastateltavien kertomuksissa tekijät, jotka vetivät suomalaisille työmarkkinoille, liittyivät heidän kertomuksissaan mielikuviin, joita heillä oli länsimaisista yhteiskunnista. Tieto siitä, että suomalainen elintaso oli korkea ja, että koulutus ja terveydenhuolto olisivat Suomessa ilmaista, olivat vaikuttaneet päätökseen tulla Suomeen. Mielikuvat siitä, että elämä olisi vapaampaa, kuin Kiinassa, oli tärkeä lähtemisen motiivi. Mahdollisuus parempaan tulevaisuuteen tarkoitti sekä taloudellista että sosiaalista turvallisuutta. Taloudellinen turvallisuus nähtiin merkittävänä lähtemisen motiivina. Haluttiin investoida parempaan tulevaisuuteen ja taata omille lapsille helpompi tulevaisuus.

Maahan vetäviä tekijöitä on löydettävissä tarkasteltaessa työmarkkinatilannetta sekä kulttuurisia tekijöitä. Haastateltavista osa oli tullut Suomeen hyvän työllisyyden aikana. Matalapalkka-alojen töissä työllisyys on ollut hyvä. Lisäksi Suomeen on näyttämässä muotoutuvan käytäntö, jossa maahanmuuttajataustaisille tarjotaan helpommin vähää koulutusta vaativaa työtä riippumatta siitä, minkä alan koulutus heillä on. Suomessa

ulkomaalaisen työvoiman tarve tulee olemaan suuri ikärakenteen muutoksen myötä. (Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko 27/2004, 8.) Lisäksi Suomeen vetävänä tekijänä voidaan tarkastella jo Suomessa asuvan kiinalaisen yhteisön merkitystä. Tosin näiden haastattelujen pohjalta tähän kysymykseen ei löydy vastausta.

Suomalaisille työmarkkinoille Kiinasta ulos työntäviä tekijöitä ovat haastateltujen mielikuvat hyvinvointiyhteiskunnasta, joka takkaa kaikille taloudellista ja sosiaalista turvallisuutta. Riippumatta siitä, pitääkö tämä paikkansa, länsimaisten yhteiskuntien luoma kuva turvallisesta yhteiskunnasta sekä vapaammista olosuhteista ovat keskeisiä tekijöitä siirtotyöläisten tulemiselle. Useimmat haastatellut olivat lähteneet Suomeen paremman elintason toivossa, mahdollisuudesta elää vapaammassa yhteiskunnassa ja seikkailun halusta.

Idea tuli siitä että hän halusi mahdollisuuden elämässään. Tiedäthän. Hän sai mahdollisuuden ystävältään, joka toimi Kiinassa siivoojana. Hän oli kodinhoitajana vuonna 2004 ja hän asui poikansa kanssa. Tulot eivät olleet niin korkeat. Joten hän pelkäsi hintojen nousua. Joten hän halusi mahdollisuuden ehkä saada paremman mahdollisuuden. (H6)

Ulostyöntäviksi tekijöiksi työntekijät kuvasivat henkilökohtaista vapauden tarvetta, halua kohottaa elintaso, riittävää toimeentuloa lähtemiseen, epätyytyttävää työelämää Kiinassa sekä perhesyitä. Taloudellisia tekijöitä ja kulttuurisia ulottuvuuksia voidaan tarkastella sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla. Kiinalaisen yhteiskunnan valtava muuttoliike maalta kaupunkeihin ja kaupungeista ulkomaille töihin kertoo sekä elämäntavan että talouden muutoksista. Parempia mahdollisuuksia tulevaisuudelle etsitään aktiivisesti. Lisäksi järjestelmät, jotka on luotu rekrytoinnin ympärille, mahdollistavat lähtemisen.

Päällimmäinen syy lähtemiseen oli, etten ollut niin tyytyväinen kiinalaiseen työelämään. (H3)

Yksi lähtöä selittävä tekijä on suhtautuminen tulevaisuuteen – investoiminen, jonka haastateltavat tuovat esille kulttuurisena tapana. On tyypillistä, että kiinalaiset laittavat säästämisen ja tulevaisuuden turvaamisen kaiken edelle. Kiinalaisten säästämistä on yritetty selittää kulttuurisilla ja historiallisilla tekijöillä löytämättä kattavaa selitystä. (Hyvärinen & Pukkila 2009, 86). Perhe ja lapset saatetaan jättää kotimaahan, vaikka

lähtijällä ei ole tietoa seuraavasta tapaamismahdollisuudesta. Lapsille toivottiin mahdollisimman hyvää tulevaisuutta, ja kaikki valinnat tehdään sen mukaan, kuinka tämän hetkinen valinta auttaa perhettä taloudellisesti turvallisempaan tulevaisuuteen.

He ovat onnellisia kun he säästävät. Se on heidän luonne, säästää ja valmistautua tulevaisuuteen. Suurin osa ihmistä säästää mahdollisimman paljon ja turva tulevaisuutta. Investointi esimerkiksi. He säästävät paljon lastensa tulevaisuuteen. He toivovat että heillä on hyvä tulevaisuus. Joten hän ajattelee, että hän investoi tulevaisuuteen. periaatteessa kiinalainen kulttuuri on sellainen säästää niin paljon kuin voi tulevaisuuteen. (H2)

Sosiaalisten verkostojen merkitys lähtemispäätökselle oli ilmeinen. Matalapalkka-aloille tulevien työntekijöiden lähtemisen taustalla on aina riittävät sosiaaliset verkostot ja kiinalaisen mittapuun mukaan keskiverto toimeentulo, jotta lähteminen olisi mahdollista. Vanhemmat ja suku tukivat lähtemistä taloudellisesti. Pankista ei otettu lainaa, vaan lainanotto tapahtui epävirallisilta verkostoilta. Lainanotto epävirallisia reittejä käyttäen sisältää kuitenkin riskin lainaajalle. Lainanantaja saattaa kuulua osaksi rekrytointikoneistoa, joka mahdollistaa yhä useammalle mahdollisuuden lähteä Kiinasta paremman elämän toiveissa. Samanaikaisesti lainan takaisinmaksu saattaa sitoa lähtijän kiinni rekrytoijiin velkasuhteen kautta, jota hyvällä syyllä voidaan nimittää velkavankeudeksi. Velkavankeus on tämän päivän keino pitää lähtijä edelleen kohdemaassa kiinni rekrytointikoneistossa, ja mahdollistaa sitä kautta henkilön hyväksikäytön jatkumo. Haastateluissa ei tullut esiin suoranaisia viitteitä velkavankeudesta, vaan lainanantajiksi todettiin perhe tai ystävät. Paikallisilla verkostoilla kiinalaisten siivoojien lähtemisessä on merkittävä rooli.

Onko teillä jokin muu järjestelmä jos vanhempasi eivät voi tuke lähtemistä? Voitko ottaa pankista lainaa? Ei pankeista, enimmäkseen ystäviltä ja perheeltä. Suurin syy tulla Eurooppaan on saada parempi palkka ja säästää rahaa. (H2)

Lähtemiseen vaikuttivat myös ystävien ratkaisut. Monet ystävät olivat lähteneet työskentelemään ulkomaille ja ulkomaille lähteminen nähtiin realistisena vaihtoehtona. Oli myös riittävästi kokemusta siitä, minne kannatti lähteä. Eräs haastateltava kertoi monien hänen ystäviensä lähteneen Japaniin, Koreaan ja Singaporeen. Hän oli kuitenkin valinnut Suomen, koska palkka ja elintaso ovat täällä paremmat. Hän oli valinnut Suomeen tulon siitäkkin huolimatta, että se oli ollut hänelle monin verroin kalliimpaa.

Kuinka sait idean lähteä Suomeen? Hänen ystävä, hänen ystävä tiesi, joka työskenteli hänen kanssa, jonkun joka toimii välitystoimistossa. Joka järjestää ihmisiä ulkomaille. joten hänen ystävä esitteli hänet välitystoimistolle. Onko teillä siis tällainen toimisto teidän kotikaupungissa? Hänen kotikaupungissa on tällainen pieni toimisto. Pieni yritys, joka tekee töitä isommalle yritykselle. Miksi siis halusit ulkomaille töihin? Koska ystäviäni on jo muuttanut. paljon hänen ystäviä on muuttanut jo 10–15 vuotta sitten. (H3)

Keskeisenä tekijä lähtemiselle oli myös työskentelyolosuhteet, joista haastateltavat olivat lähteneet. Lähes kaikki haastateltavat kuvasivat työyhteisöjen monimutkaisia henkilo-suhteita ja sitä, kuinka työntekoon liittyi vahvasti tarve miellyttää esimiehiä ja työtovereita. Myös tietoisuus toisenlaisesta työelämästä oli erittäin tärkeää. Kiinassa työ on sidottu monimutkaiseen ihmissuhdeverkostoon.

Monet hänen ystävistään, he haluavat mennä muualle töihin, koska he ovat nuoria ja he haluavat nähdä maailmaa kun he voivat. ja he haluavat mennä paikkoihin jotka hyödyttävät heitä. Enemmän hyötyä ja parempi työympäristö. (H4)

Vapaana elämisellä viitattiin aina työelämän monimutkaisiin ihmissuhteisiin. Työssä ei riittänyt se, että teki työnsä hyvin, vaan oman työn lisäksi oli miellytettävä esimiehiä ja pyrittävä olemaan työtovereiden kanssa mahdollisimman hyvissä väleissä.

Kiinassa työympäristö voi olla hyvin herkkä, koska sinun täytyy olla koko ajan varovainen ja sinulla täytyy olla hyvät suhteet ihmisiin. Hyvät suhteet työtovereihin... täällä riittää se että teet työsi hyvin. Kiinassa jos haluat hyvän työpaikan, sinun täytyy olla hyvissä väleissä pomosi ja lähiesimiesten kanssa, jos et, niin saat vähemmän miellyttäviä töitä. (H2)

Työssä eteneminen, palkkaus ja työhyvinvointi perustuu sille, kuinka hyvissä väleissä ollaan esimiesten ja muiden työtovereiden kanssa.

Tosi usein, ei väliä kuinka kovasti teet töitä Kiinassa, jos sinulla ei ole hyviä välejä lähiesimiehiin tai johtajiin sinä et tule nimitetyksi helposti. Jos haluat tulla nimitetyksi tai nautti eduista työssäsi, sinulla täytyy olla hyvät välit ihmisiin, joille teet työtä. Erityisesti johtajiin, kuten miellyttää heitä ja lahjoa heitä saadaksesi johtajien suosion. (H3)

Suomalaista työelämää kuvattiin huomattavasti helpompana. Suurimpana erona kiinalaiseen työkuulttuuriin kuvattiin työntekijöiden keskinäisiä suhteita ja suhteita esimiehiin.

H: Hän pitää työympäristöstä täällä. Työympäristö on helpompi täällä kuin Kiinassa suhteet esimiehiin ja työtovereihin on paljon helpompia. Kun teet työsi hyvin niin sinua kohdellaan hyvin. Niin kauan kuin teet kovasti töitä työt ovat melko helppoja. On helppo työskennellä täällä. Mutta on pimeää ja ihmiset ovat erilaisia.

K: Ai mikä on erilaista?

H: Kun ihmiset menevät töihin he istuvat aina samalla paikalla ja näyttävät aina samalta. Mutta ei se häiritse koska heillä on omat tehtävänsä. (H3)

Juhlissa esimies oli tosi ystävällinen ja lämmin kaikille. Hän tunsu että se oli mukava ilmapiiri. Ehkä Kiinaan verrattuna tässä on suuri ero. Kun he tulivat juhliin, pomoni kysy mitä haluaisin juoda. Tällaista ei Kiinassa koskaan tapahtuisi. (H3)

Kysyessäni haastateltavilta, oliko työnteko Suomessa tuonut muita yllätyksiä, päädyimme seuraavanlaiseen keskusteluun:

K: Onko sinulla ollut muita yllätyksiä joita olet työpaikalla kohdannut?

H: Seuraava yllätys oli kun hän meni kirjastoon. Hän näki tytön ja pojan joilla oli hiukset pystyssä ja toinen oli kalju, meikkejä ja lävistyksiä. Ja puukeutuminen oli tosi kummallinen. Sitten hän sai shokin. Toinen heistä meni tiskin taakse ja hän työskenteli kirjastossa. Kiinassa tällaista ei koskaan tapahtuisi. Sinun täytyy olla normaalin näköinen. Tyttö ei olisi edes pystynyt pistämään hiuksia alas. Heidän täytyy sitoa hiukset. Heidän täytyy näyttää normaalilta ihmiseltä. Hän oli shokissa.

K: Kiinnostavaa.

H: Täällä on niin paljon henkilökohtaista vapautta.

K: No, pidätkö siitä?

H: Joo, kyllä pidän. (H3)

Lähtemisen perusteet painottuivat kolmella eri tavalla. Haastatteluissa tuli esille taloudelliset syyt, henkilökohtainen vapaus ja seikkailun halu. Nuorimmilla haastateltavalla painottui eniten seikkailun halu ja vanhimmalla taloudelliset tekijät. Koulutetuin haastateltava kertoi lähtemisen vahvimpana perusteena olleen henkilökohtainen ja työelämässä mahdollistuva vapaus.

Lähes kaikille haastateltaville Suomi oli maa, jossa he haluavat myös tulevaisuudessa elää. He toivoivat hyvää työpaikkaa ja mahdollisuutta tuoda perhe mukanaan Suomeen. Joilla-

kin heistä oli lapsia, joita he eivät olleet tavanneet vuoteen. Lapset elivät isovanhempien ja sukulaisten luona. Tulevaisuuden haaveet olivat hyvin realistisia. Haastateltaville oli selvää se, että he tulevat tarvitsemaan apua. Jokainen haastateltava toivoi, että eläminen Suomessa olisi pitkäaikaista, jotta he voisivat oppia suomenkielen, mahdollisesti opiskella ja löytää omaa alaa vastaavan työpaikan.

Kaikkein tärkeitä on että minulla olisi puoliso ja että muutin pois Kiinasta. (H4)

Hän toivoo että aikanaan voisi tuoda tyttärensä tänne. Toivon että opin suomen kielen. Vaikka hän tietää, ettei ole suomalainen. Suomen oppiminen hänellä olisi paremmat mahdollisuudet elää täällä Suomessa. Mutta kaikkein tärkeintä on tuoda tytär tänne. Ja että voisin perustaa joskus päiväkodin. Hän tietää että kaikkeen on vielä pitkä matka koska hänen täytyy maksaa laina takaisin. Pitkä mutta ei niin pitkä. (H3)

Siirtotyöläisyyteen lähtemisen syytä kiinalaisten siirtolaisten kohdalla ei voida selittää ainoastaan yhdestä tai edes kahdesta näkökulmasta käsin. Lähtemispäätökseen vaikuttavia tekijöitä on samanaikaisesti useita. Lähteminen on monikerroksinen prosessi, jolla on aina sekä henkilökohtaiset että yhteiskunnalliset ulottuvuudet.

6 TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN JA KISKONNAN TAPAISEN SYRJINNÄN HARMAA ALUE

6.1 Rekrytointi

Tulo Kiinasta Suomeen tapahtuu erilaisten rekrytointiyritysten kautta, jotka toimivat yhteistyössä kiinalaisten yritysten kanssa. Yritysten omistussuhteet ovat hyvin epäselviä, joten tarkkaa tietoa siitä, kuka kantaa vastuun rekrytoinnista, ja mikä on suomalaisten yritysten rooli Kiinassa toteutuvassa rekrytoinnissa, ei ole. Suomalaisia yrityksiä, jotka tuovat kiinalaisia työntekijöitä Suomeen, oli tiettävästi ainakin viisi.

Eräs haastateltavista oli rekrytoitunut Suomeen pienen kiinalaisen yrityksen kautta, joka toimi isomman yrityksen alla.

Se oli noin 300 kilometriä Pekingistä ja se oli kiinalaisten omistuksessa. Joten yritys lähetti heitä Suomeen. Pienempi yritys teki työt isommalle yritykselle. Se on niin kuin sopimus suomalaisen yrityksen kanssa. (H3)

Rekrytointiyrityksen tehtävä on tarjota yhteydet suomalaisiin työnantajiin, järjestää rekrytointitilaisuudet ja valita hakijoiden joukosta sopivat työntekijät. Lisäksi yritykset antavat tietoa Suomesta ja työskentelystä Suomessa. Tarjoamastaan palvelusta rekrytointiyrietykset ottavat maksua, johon ei kuitenkaan kuulu lentoliput ja viisumi. Näistä työnhakijat maksavat erikseen. Työpaikkayhteyksien lisäksi rekrytointiyrietykset järjestivät Suomeen tulleille työntekijöille asunnot ja kurssin, johon kuului suomen kielen opetusta sekä ajankohtaista tietoa Suomesta.

Haastattelujen perusteella kaikki Suomeen tulleet työntekijät olivat maksaneet 8500–13000 euroa rekrytointimaksua. Lisäksi he olivat maksaneet lentolipun, viisumin ja Suomessa järjestetyn kielikurssin. Rekrytointimaksuun oli otettu lainaa ystäviltä, sukulaisilta ja yksityisilta lainanantotoimistoilta. Haastateltavat kertoivat, että he olivat hakeutuneet välitysfirmoihin lehti-ilmoitusten ja ystävien kertomusten perusteella.

Kiinalaiseen vuosituloon verrattuna, joka on noin 2500 euroa vuodessa, rekrytointimaksu oli erittäin suuri. Eräs haastateltavista kuvasi rekrytointitilannetta seuraavasti.

H: Yleensä he laittavat palkan ilmoitukseen/mainoksiin ja he soittavat yritykseen ja yritys haastattelee joten he voivat keskustella hakijan kanssa.

K: Joten he soittavat välittäjälle ja välittäjä tekee haastattelun?

H: Niin he menivät välitystoimistoon haastateltaviksi.

K: No mitä he lupasivat haastattelussa?

H: He sanoivat että yritys Suomessa haluaa palkata heidät ja että palkka on 1200 euroa kuukaudessa. Ja agentti Kiinassa sanoi että työsuhte on vakituinen.

H: Myöhemmin he sanoivat hakijoille, että kun olette työskennelleet Suomessa neljä vuotta, heillä on mahdollisuus hakea Suomen kansalaisuutta ja kun olette työskennelleet suomessa puoli vuotta, voitte anoa perheen tulemistä suomeen.

K: Kertoivatko he myös että heidän täytyy ansaita vähintään 1500 euroa että he voivat anoa oleskelulupaa perheelle?

H: Ei, sen he saivat tietää vasta kun he olivat tulleet tänne. (H3)

Työskentelyluvat oli saatu siivoojastatuksella. Lupa voidaan myöntää toistaiseksi tai määräaikaiseksi. Määräaikainen lupa voi olla jatkuvaluonteinen A-lupa tai tilapäisluonteinen B-lupa. Toistaiseksi voimassa oleva pysyvä oleskelulupa myönnetään aikaisintaan neljän vuoden Suomessa oleskelun jälkeen. Siivoojilla on siis mahdollisuus hakea pysyvää oleskelulupaa neljän vuoden jälkeen mutta ei Suomen kansalaisuutta, toisin kuin rekrytoituja oli informoitu. Työlupa on aina alakohtainen, joten muutoksia voi vuosien varrella tehdä. Muutokset työlupaan tehdään työnantajan ja työvoimaviranomaisten kanssa yhdessä, kun on kysymyksessä alan vaihto esimerkiksi siivoojasta ompelijaksi. Tällöin uuden työpaikan on oltava jo olemassa. (Ulkomaalaislaki luku 4 ja 5.)

Siivoustyöstä maksettava palkka haastateltavilla on 1200 euroa kuussa eli kahdeksan euroa tunnilta. Kiinassa haastateltavien palkka oli 100–200 euroa kuukaudessa. Vastavasta siivoustyöstä Kiinassa maksetaan 60–80 euroa. Osalle haastateltavista oli selvä, että työ tulisi olemaan siivoustyötä.

Haastateltavat suhtautuivat rekrytointimaksuihin hyvin ristiriitaisesti. Kolmen henkilön ryhmähaastattelussa ilmaistiin epätoivoa siitä, että he olivat velkaantuneita. Myös haastattelijana ilmeilläni ihmettelin ja kyseenalaistin maksuja. Yksi haastateltavista kuitenkin oli varsin eri mieltä. Haastateltava puolustaa käytäntöä, mutta tulee samalla kuvanneeksi

aseman, joka Kiinasta lähtijöillä on. He ovat riippuvaisia ulkopuolisista toimijoista. Ilman apua he eivät pysty järjestämään matkaa ja työpaikkaa kielimuurin ja etäisyyksi-en vuoksi.

Hän sanoi että kaikki suomalaiset eivät ymmärrä sitä, miksi heidän täytyy maksaa niin paljon välittäjille. Se ei itse asiassa maksa niin paljon tulla Suomeen. Mutta syy, miksi kiinalaiset maksavat niin paljon, jos he eivät maksa he eivät voi tulla Eurooppaan. On todella vaikeaa tulla Eurooppaan. He tarvitsevat apua. (H2)

Ryhmässä olleista haastateltavista toinen ilmaisi oman näkemyksensä:

Siellä on paljon ihmisiä, jotka haluavat tulla Eurooppaan, mutta kaikki eivät saa sitä, jotka haluavat tulla, koska kaikki jotka tulevat saavat paremman toimeentulon ja kaikilla ei ole varaa tulla koska välitysmaksut ovat niin korkeita. Välitysmaksu on erittäin suuri. (H2)

Asiasta käytiin kiivasta keskustelua ja eri puolilla pöytää oli huomattavissa tyytymättömiä ilmeitä. Haastateltavien oli vaikea ilmaista kritiikkiä järjestelmää kohtaan siten, että he kuuluivat toinen toistensa näkemyksiä.

Rekrytoinnin yhteydessä kerrottiin myös suomalaisesta yhteiskunnasta. Haasteltavat olivat myös tietoisia siitä, että maksu ei sisällä suomen kielen kurssia, perehdytystä suomalaiseseen kulttuuriin ja maassa elämiseen tai ammatillisia taitoja lisäävää koulutusta, vaan integraatoraha olisi erikseen.

He sanoivat, että on helppoa työskennellä. He sanoivat, että Suomessa on paljon turvallisuutta, sosiaaliturvaa, terveydenhoitoa ja ilmaiset koulut ja hän uskoi heitä. (H6)

Haasteltavia houkuteltiin Suomeen vakaalla työllä ja mahdollisuuksilla elää Suomessa myöhemmin myös perheen kanssa.

He sanoivat että hakijat voivat hakea suomen kansalaisuutta työskenneltyään muutaman vuoden Suomessa ja työskenneltyään puoli vuotta heillä on mahdollisuus anoa perheen tulemistä Suomeen. (H3)

Kiinalaisten siivoojien rekrytoituminen suomalaisille työmarkkinoille on epäselvä. Tehtyjen haastatteluiden perusteella ei voi vielä varmasti sanoa, millaiseen rekrytoin-

tyrityskategoriaan ne yritykset kuuluvat, jotka välittävät työntekijöitä Suomeen. Todennäköisesti nämä yritykset eivät ole valtion ohjauksessa, vaan yksityisiä yrityksiä, joilta on mahdollista löytää dokumentteja toimiluvista. Selvää on kuitenkin se, että vastuullisia henkilöitä on vaikea hakea. Suomalaiset yritykset piiloutuvat kiinalaisten yritysten taakse tai antavat heille toimeksiantoja niin, että he eivät itse joudu vastuuseen rekrytointiin liittyvistä epäkohdista.

6.2 Ihmiskaupan piirteitä

Kiinasta rekrytoidut työntekijät tarvitsevat aina välittäviä verkostoja lähteäkseen ulkomaille töihin. Muunlainen siirtyminen, kuin rekrytointiyritysten avustamana, maasta toisen työskentelemään nähtiin lähes mahdottomana. Jos tämänkaltainen avustaminen sisältää hädänalaisen tilanteen hyväksikäyttöä, valheellisia lupauksia tai väärää informaatiota, on syytä tutkia, onko kysymys ihmiskaupasta. (RL 25 luku 3§)

Kiinalaisten siivoojien rekrytointi rahaa vastaan oli sekä informantin että haastattelijoiden mielestä hyvin ristiriitainen asia. Lähes jokainen haastateltava suhtautui maksuun välttämättömyytenä, mutta samalla tuoden esille maksujen kohtuuttomuuden. Rekrytointimaksu oli kuitenkin niin iso, että edes kohtuullisesta toimeentulosta ei voinut puhua. Oli selvää, että toimeentulon niukkuus tuli aiheuttamaan vuosiksi tilanteen, jossa ainoastaan riittävä määrä työtä tulisi takaamaan elämisen vakautta. Rekrytointiyritysten toiminta nähtiin hyvin epäeettisenä.

Taloudellisen hyödyn tavoittelu toisen haavoittuvaa asemaa hyväksikäyttäen saattaa täyttää ihmiskaupan kriteerit riippuen siitä, minkälaista ja minkä asteista hyväksikäyttö on ja miten haavoittuvassa asemassa henkilö on. Tämän aineiston perusteella voidaan sanoa rekrytoijien sekä Suomessa toimivien henkilöiden toiminnan näyttävän siltä, että kiinalaisten siivoojien haavoittuvaa asemaa on hyväksikäytetty. Hyväksikäyttö näkyy rekrytointitilanteessa, velkaantumisessa sekä tämän myötä riippuvuussuhteen muodostumisessa. Huonoon taloudelliseen asemaan saattaminen aiheutti riippuvuutta suomalaisiin työnantajiin ja niihin tahoihin Kiinassa, joilta he olivat ottaneet lainaa. Riippuvaisen aseman tuottaminen, josta velkavankeudessa saattaa olla kysymys, voidaan niin ikään katsoa liittyvän ihmiskauppaan.

He ovat köyhiä ihmisiä joten heidän täytyy lainata rahaa. Joissain tapauksissa sinun täytyy ottaa lainaa ”maan alta”. Mutta ihmiset ovat valmiita tekemään tämän. Minä (tulkki) tekisin saman jos minulla ei olisi toivoa elämästä. (H7)

Silloin kun jossakin prosessin vaiheessa tulee esille haavoittuvan aseman hyväksikäyttö, voidaan puhua kiskonnan tapaisesta työsyrynnästä. Vaikka lähtötilanteeseen ei liittyisi hyväksikäyttäviä ulottuvuuksia, rekrytointia voidaan arvioida prosessina. Jos voidaan katsoa, että henkilöön kohdistuu hyväksikäyttöä etnisen taustan, riippuvan aseman, taloudellisen ahdingon tai ymmärtämättömyyden perusteella voidaan puhua kiskonnan tapaisesta työsyrynnästä (RL 47 luku 3§). Jos voidaan todeta, että edellä mainittujen syiden perusteella henkilöä tullaan käyttämään jatkossa hyväksi, kyseessä saattaa olla ihmiskaupparikos. Jos rekrytoinnilla on selkeä yhteys työskentelyyn kohdemaassa niin, että ennalta luvattu poikkeaa oleellisilta osilta huomattavasti rekrytointitilanteessa luvasta, ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö täyttyy erehdyttämisen osalta. (RL 25 luku 3§) Yhtenä epävarmuutena mainitaan epätietoisuus työn luonteesta.

Aluksi hän tiesi, että hänellä on mahdollisuus tulla Suomeen mutta hän ei tiennyt että se olisi siivoustyötä. Hän sai tietää sen vasta maksettuaan paljon rahaa ja aloittaa ja hän sai työskentelyluvan. Hän sai tietää vasta juuri ennekuin hän tuli Suomeen. (H6)

Toisena epäselvyyttä aiheuttavana tekijänä oli luvatus kokopäivätyön muuttuminen osa-aikatyöksi. Vuoden 2009 aikana Suomeen saapuneet olivat hyvin erilaisessa tilanteessa, kun tätä aiemmin tulleet. Kahden kuukauden työskentelyn jälkeen heitä oli vaadittu allekirjoittamaan uusi työsopimus, jonka mukaan työtä olisi vain muutama tunti päivässä. Heti Suomeen tultuaan heille oli kerrottu, että työtilanne oli muuttunut eikä kokopäivätyötä voitu taata. Heidät oli rekrytoitu Suomeen kokopäivätyöhön, mutta todellisuus oli ollut toinen. Heitä uhkasi irtisanominen, jos he eivät allekirjoittaisi uusia työsopimuksia. Heillä ei olisi mitään mahdollisuuksia kieltäytyä allekirjoittamasta uusia työsopimuksia. Eräs haastateltavista kuvaa epäselvyyksiä työlupien saannissa.

Voin kertoa jotakin, eräät henkilöt, työlupa-asia oli evätty työvoimatoimistossa Suomessa. Toiset saivat työluvat mutta monet heistä eivät saaneet työlupia. He soittivat minulle viime vuoden heinäkuussa, mutta tämän vuoden maaliskuuhuh-tikuussa he eivät olleet saaneet vielä vastausta hakemuksiinsa. Välitysfirmit tai kukaan ei ollut kertonut sitä että luvat oli hylätty taloustilanteen muutosten vuoksi. Niin he odottivat, koska he olivat maksaneet välityspalkkiot. Sanoin heille, että heidän täytyy soittaa heille (rekrytointiyritykseen) jos tiedätte, että työlupanne on evätty. Nyt heillä on virallista tietoa.” (H7)

Myös se, minkälaisia kielitaitovaatimuksia tuleva työ asetti, ei kerrottu rekrytointitilanteessa riittävän selkeästi. Uuden kielen opiskelusta aiheutuvat kustannukset olivat huomattavasti suuremmat, kun mitä rekrytointitilanteessa oli annettu ymmärtää. Lähtötilanteessa annettu tieto oli ristiriitainen haastateltavien täällä kohtaaman todellisuuden kanssa. Erään haastateltavan kohdalla työnsaannin ehdoksi oli asetettu, että hän kävisi Suomessa työnantajan välittämän kielikurssin.

Se, minkälaista kaupankäyntiä siivoojilla tehdään ja kuka sitä tekee, on epäselvää. Eräässä haastattelussa kuitenkin käytiin kaupankäyntiin viittaava keskustelu.

H: Luulen että ihmiset sanovat että on ok veloittaa kiinalaisilta välityspalkkioita että he pääsevät Suomeen. Tilanne menee pahemmaksi. Monet yritykset menevät Kiinaan värväämään ihmisiä, ei sen takia että he tarvitsevat ihmisiä vaan sen takia että he tarvitsevat välityspalkkioita. Joten Suomen hallituksen on tehtävä joitakin sääntöjä tähän.

K: Niin... kenen vastuulla tämä on?

H: Haluan että Suomen hallitus ottaa vastuun tästä.

K: Entä yritykset?

H: Yritykset myös. Nämä yritykset täytyy olla vastuussa rekrytointimaksuista Kiinassa. Se on ainoa tapa lopettaa tämä ihmiskauppa. Tiedän että kiinalaiset työskentelevät pienissä siivousyrityksissä. He sanovat että jos otat tämän kiinalaisen siivoojan niin me maksamme 2000 euroa. Se on niin helppoa tehdä rahaa näillä kiinalaisilla siivoojilla.

K: Kuka on valmis maksamaan tämän 2000 euroa?

H: Henkilö joka sanoo, jos palkkaat tämän rekrytointiyritykseltä.

K: Nämä suomalaiset yrityksetkö?

H: Ei kun eräs toinen, en edes tiedä sen nimeä, yksi kaveri joka sai potkut yhdestä näistä yrityksistä meni töihin toiseen siivousyritykseen. He olivat sanoneet, jos palkkaat tämän siivoojan maksamme 2000 euroa.

K: Tiedettiinkö siinä yrityksessä tästä, mistä hän sai potkut? (H7)

Rekrytointi koettiin ihmiskauppana, jossa ihminen saatetaan erittäin vaikeaan tilanteeseen saapuessaan Suomeen – tilanteeseen, jossa kenelläkään ei ole vastuuta.

...se on kuin ihmiskauppa. Heidän keskitulot ovat .. yli .. se on muutama sata euroa. Jo me emme lopeta tällaista rikollisuutta. Minkälaista elämää he voivat elää Suomessa? he tarvitsevat jotkin sosiaalista elämää. He kertoivat että heillä on varaa syödä kerran tai kahdesti päivässä, koska heillä ei ole varaa enempää. (H6)

Kiinalaisten siivoojien kohdalla rekrytointiin liittyi paljon epäselvää informaatiota työn, kohdemaan olosuhteiden ja kustannusten suhteen. Lisäksi he olivat velkaantuneet niin, että se aiheutti pakkotilanteen, josta ei ollut helppoa ulospääsyä.

7 MARGINALISAATIO JA SYRJÄYTYMINEN KIINASTA SUOMEEN REKRYTOITUJEN SIIVOOJIEN KERTOMUKSISSA

7.1 Kohti kaltevaa pintaa

Rajojen ylittäminen merkitsee usein uutta haavoittuvuuden tilaa, vahvistuvaa sosiaalista epätasa-arvoa (Kara 2006,108). Siirtyminen maasta toiseen voidaan nähdä väylänä parempaan tai liukumana, jossa taiteillaan selviytymisen rajoilla. Siirtymä tarkoitti haastateltaville sosiaalisen statuksen muutosta, kielettömyyttä, suojaverkkojen hetkelistä katoamista. Kysymys on tilanteesta, jossa informaation saantimahdollisuudet sekä mahdollisuudet vaikuttaa omiin asioihin ja olosuhteisiin ovat hyvin vähäiset. Lars Svedbergin (1995) kutsuma välitilan käsite kuvaa hyvin sitä vaihetta, jossa tulevaisuuden tuottamat mahdollisuudet ja uhat määrittelevät vahvasti sitä liukumaa, jossa ihminen elää. Liukuma eri suuntiin on mahdollista. Eri marginaalisuuden tiloissa tapahtuu liikettä, jossa arkiset tilanteet ratkaisevat sen, miten ihminen tulee selviytymään.

Haastateltavat kuvasivat Suomeen tuloa shokkina. Lentokentällä vastassa ollut henkilö ei ollutkaan sama, jonka he olivat tavanneet Kiinassa. Tulijoille oli kuitenkin selvinnyt, että yhdyshenkilön tehtävä oli viedä heidät heille varattuihin asuntoihin.

... ja lentokenttä oli niin pieni että hän tuli hermostuneeksi ja pelokkaaksi. Itse asiassa oli kylmä ja pimeä ja pieni lentokenttä. Mutta heidän ryhmässä oli 15–16. Kummallinen asia. Kysyin oliko kiinalainen yritys lähettänyt jonkun heitä vastaan lentokentälle? Oliko siellä ketään hakemassa heitä? (H3)

Haastateltavien kertomuksissa välittyi toisaalta ajatukset unelmien ja toiveiden mahdollisesta toteutumisesta ja toisaalta arkinen kamppailu, jossa sopeutumisen rajat oli koetuksella. Unelmien tulevaisuus ja reaalin arki kohtasivat haastateltavien kertomuksissa äärilaitaisina. Tulevaisuus näytti Suomessa varsin epävarmalta. Epävarmuus leimasi kaikkia haastateltavia. Huoli velkojen takaisin maksusta, työpaikan pysyvyydestä ja siitä mistä he saisivat apua, jos he sairastuisivat, tuli haastatteluissa esiin vahvana. Työtä oli aivan liian vähän siihen nähden, mitä heille oli luvattu. Ansaittu raha ei tulisi riittämään lainojen takaisin maksuun, ruokaan ja asumiseen. He pelkäsivät menettävänsä asunnon ja tiesivät, ettei Kiinaan paluuta ollut.

Hän ei voi mennä takaisin Kiinaan myöskään, koska hän maksoi erittäin suuren summan 8000–9000 euroa... Ja nyt jos hän menee, hänen täytyy maksaa laina takaisin hänen ystävilleen. Hän todella haluaa löytää uuden työn Suomesta. Ainakin lähettääkseen rahaa ja sen takia se olisi katastrofi jos hän menisi taksin Kiinaan. (H6)

Paluuta takaisin Kiinaan ei ole ennen, kuin velat on maksettu. Yksi haastatelluista oli joutunut työttömäksi vajaan vuoden työskentelyn jälkeen eikä uudesta työpaikasta ollut tietoa. Samalla hän oli menettänyt asuntonsa ja asui tilapäisesti ystävänsä luona. Hän sai toimeentulonsa keräämällä pulloja ja tölkkejä. Hän oli ottanut yhteyttä työvoimatoimistoon ja Kelaan, mutta huolimatta yrityksestä saada apua, hän oli joutunut odottamaan vastauksia siitä, kenelle hänen asiansa kuuluisi. Haastateltavien kertomuksissa tuli esille se, kuinka monille vastaantuleville ongelmille ei ollut osoitetta. Kukaan ei tiennyt, miten tulisi toimia tai mistä löytyisi apu.

Syrjäytymisen riskitekijöiksi on määritelty pitkäaikaistyöttömyys, sairaudet, ylisukupolvinen köyhyys sekä kotitalouden rakenne ja koko (Työryhmämuistio, Sosiaali- ja terveysministeriö 2003–2005). Erityiseksi riskitekijäksi, silloin kun on kysymys siirtolaisvirroista, näyttää muodostuvan sosiaalisten verkostojen hajoaminen, kulttuurisen kompetenssin puute ja mahdottomuus vaikuttaa omiin asioihin, sekä rekrytoinnin aiheuttamat kustannukset, jotka saattavat ihmiset vuosiksi velkavankeuteen. Lisäksi Suomeen tulevien kiinalaisten kielitaidottomuus oli riski, koska avun hakeminen ja saaminen on vaikeaa. Omien oikeuksien puolustaminen ja tiedon hankkiminen vieraassa kulttuurissa ilman kielitaitoa on hyvin hankalaa. Kaikki saatavilla oleva tieto tulee monen käden kautta sekä mahdollisesti sellaisilta tahoilta, jotka hyötyvät heidän hauraasta asemastaan. Tieto ei ole objektiivista, vaan aina jossain määrin väritynyttä.

He eivät paikannu yhteiskunnan marginaaliin, eivät syrjässä oleviksi toisiksi (Gordon 1993, 165), mutta heidän elämässään on riskitekijöitä, jotka saattavat muodostua niiksi tekijöiksi, jotka vahvistavat syrjässä olemisen kokemusta. Haastateltavien kertomuksissa välittyi sinnikkyys, jossa paremman tulevaisuuden tavoittelu asettui kaiken muun edelle. Toivetta lasten ja puolison saamisesta Suomeen he kuvasivat investoimisesta tulevaisuuteen.

Tärkeää on muuttaa, että saa työtä ja niin korkean palkan kuin mahdollista, nähdä maailmaa ja kokea uusia asioita ja saada lisää kokemusta. Hän on myös nuori, hän sanoo, hän haluaa tienata niin paljon kuin mahdollista. (H3)

Hän oli kotiapulaisena vuoden ja hän eli poikansa kanssa. Hänen tulot eivät olleet kovin korkeat. Hän pelkäsi hintojen muutoksia, joten hän halusi mahdollisuuden, ehkä saada parempi mahdollisuus. (H6)

7.2 Sanattomuus

Oman paikan ottaminen kielen ja sen myötä osallisuuden näkökulmasta on yksi keskeisiä tekijöitä, jotka luovat mahdollisuuksia selviytyä vieraassa kulttuurissa. Oman tilan ja paikan luominen kielen ja ilmaisun avulla mahdollistaa vuorovaikutuksen kautta rakentuvan jäsenyyden erilaisista arjen tilanteista. (Deshmukh-Ranadive, 2002.)

Haastateltavien englanninkielentaito oli hyvin heikko ja suomen kieltä he eivät osanneet lainkaan. Rekrytointitilanteissa heiltä ei ollut vaadittu englannin kielen osaamista. Kuitenkin Suomeen saapumisen jälkeen eräälle haastateltavalle oli ilmoitettu, ettei hän voisi aloittaa työtä, koska hänellä ei ollut riittävä kielitaitoa. Rekrytointiyrietykset olivat järjestäneet mahdollisuuden kielikursseihin, joko työn ohella tai kuten eräässä tapauksessa ennen työn vastaanottamista. Kyseisessä tapauksessa kielikurssi järjestettiin Suomessa ja hinta oli 3500 euroa kymmenen päivän kurssilta, kaksi tuntia päivässä. Hän sai neuvoteltua hinnan 1300 euroon.

Kun hän tuli hänen englannin kielen taito ei ollut hyvä, joten hänen täytyi mennä tunneille. Joten hän ei aloittanut töitä kahteen kuukauteen. Hän ei saanut palkkaa. (H4)

Sama haastateltava kertoi, kuinka hänen ystävänsä ei saanut töitä Suomesta, vaikka hän osasi paremmin englantia kuin hän. Rekrytointitilanteessa ei ollut selvinnyt, miksi hänen ystävänsä oli jätetty rekrytoitujen ulkopuolelle. Kaikki haastateltavat olivat hakeutuneet kielikurssille. Ajan myötä he olivat kokeneet kurssilla käymisen mahdottomaksi, koska ne järjestettiin sellaiseen aikaan, ettei kurssilla käyntiä voinut sovittaa yhteen työn kanssa. Monet esittivätkin toiveita siitä, että seurakunta tai muu vastaava taho järjestäisi ryhmiä kielten opiskelua varten.

Ilman suomen kielen taitoa on täysin riippuvainen muiden avusta ja informaatioista. Ilmaisun niukkuus konkretisoitui haastattelutilanteissa, joissa haastateltavat joutuivat ilmaisemaan itseänsä tulkin välityksellä. Sanojen vähyys tuntui sekä kouriintuntuvana

avuttomuutena että yrityksinä viestiä omasta tilanteesta. Haastattelijana pyrin erilaisin elein ja ilmein kommunikoimaan, vaikka meillä ei ollutkaan yhteistä kieltä. Usein haastattelun jälkeen haastateltava pyysi apua käytännön asioissa. Erään haastateltavan kanssa soitin noin kymmeneen eri työpaikkaan ja etsimme uutta sopivaa työtä. Pystyimme kommunikoimaan vain muutamalla niukalla sanalla englanniksi ja eleillä. Hänen oli ollut mahdotonta saada apua työvoimatoimistossa, koska kumpikaan osapuoli ei ymmärtänyt toistaan.

Ilmaisun niukkuus ja kielen ymmärtäminen tulivat esille useiden tapaamisten aikana ja haastattelutilanteissa. Kaikissa niissä tilanteissa, joihin osallistuin tarkkailijana ja mukana olijana, oli tulkki paikalla. Kommunikointi yhteisön kanssa olisi muutoin ollut täysin mahdotonta.

7.3 Arjen olemisen puitteet

Tultuaan Suomeen kiinalaiset siivoojat olivat saaneet asunnon ja sopeutuminen suomalaiseen työelämään ja arkeen oli alkanut. Haastateltavat, jotka olivat tulleet Suomeen vuoden 2007 lopussa ja 2008 kevään aikana, olivat saaneet Suomeen tullessaan sekä kieli- että kulttuurikoulutusta. Integraatiokoulutus liittyi rekrytointiyrityksen tarjoamiin maksullisiin palveluihin. Koulutusta järjestettiin kahdeksan tuntia kuukaudessa, ja työntekijöitä vaadittiin sitoutumaan koulutukseen vuodeksi.

Itse asiassa hän muistaa, hän kertoi että siellä Suomessa olisi jonkinlaista koulutusta kun hän tulee Suomeen 260 eurolla. Koulutusta suomen kielen, yhteiskuntaan ja ammatillista koulutusta. Se sisältäisi nämä kolme osaa. (H3)

Puolen vuoden jälkeen työntekijät ottivat yhteyttä poliisiin koulutuksesta aiheutuvien kohtuuttomien maksujen vuoksi. Työntekijät eivät enää osallistuneet koulutuksiin. Rekrytointiyritys oli myös järjestänyt asumisen Suomessa. Siivoojille tarjottiin asunnot kerrostalohuoneistoista siten, että kaksi henkilöä asui samassa huoneessa. Vuodepaikasta he maksoivat 200 euroa. Useimmiten asunnossa asui kuitenkin kuusi henkilöä kahden huoneen asunnossa, joten huoneiston vuokra oli 1200 euroa. Asuinolosuhteet olivat muuttuneet vuoden sisällä. He olivat löytäneet erilaisia uusia vaihtoehtoja. Tavallista oli kuitenkin, että yhden huoneiston jakoi neljä henkilöä.

Henkilö, joka oli minua vastassa lentokentällä piti paperia, jossa oli nimeni, se oli toinen jonka tapasin Pekingissä. Hän tuli 20. päivä marraskuuta, mutta muutti sitten uuteen paikkaan toinen päivä joulukuuta. Niin se oli, kolmen huoneen asunto siellä oli kuusi ihmistä. Minun täytyi lähteä sieltä koska tuli uusia tulokkaita. Kun uusi ryhmä tuli meidän täytyi muuttaa uuteen paikkaan. Koska kun uudet tulokkaat tuli, niin meidän täytyi muuttaa, koska uusien tulokkaiden täytyi olla yhdessä. Muutin pois sitten tämän vuoden lokakuussa, koska vuokra oli niin korkea. Nykyään en enää vuokraa tätä asuntoa välittäjiltä. (H4)

Huoli tulevaisuudesta oli ilmeistä, mutta itse työn tekeminen työympäristöineen helppoa. Tosin päivästä suuri osa kului työntekoon monien siirtymisten ja pitkien kulku-yhteyksien vuoksi. Työpisteet saattoivat sijaista eri puolilla kaupunkia, josta johtuen työpäivät venyivät pitkiksi. Kielen opiskeluun jäi tästä syystä hyvin vähän aikaa.

Vaikka työn tekeminen koettiin helppona, haastatteluissa kävi ilmi monia epäkohtia työntekijöiden kohtelussa. Alussa kiinalaisten tultua työpaikoille ilmapiiri oli ollut epäystävällinen, muun muassa taukojen pitäminen ei ollut heille sallittua. Ajan myötä asenteet ovat tästä muuttuneet myönteiseen suuntaan. Vuoden 2007 aikana Suomeen tulleista työntekijöistä lähes kaikilla haastatelluilla oli töitä ja ainoastaan yksi haastatelluista oli irtisanottu.

Vuonna 2009 Suomeen rekrytoitujen tilanne oli aivan toisenlainen kuin aikaisemmin Suomeen tulleilla. Haastateltaville, jotka olivat tulleet Suomeen vuoden 2009 aikana, kerrottiin, että työmarkkinatilanne Suomessa oli muuttunut ja, että heidän viikoittainen työaika tulisi olemaan luvattua pienempi. Luvattu kokopäivätyö lyheni muutamaan tuntiin päivässä. Muutamat olivat olleet asian tiimoilta hakeneet apua asianajajilta.

H: Pettymyksekseni he allekirjoittivat uuden sopimuksen, koska heitä uhattiin sekä suomalaisten että kiinalaisten rekrytointiyritysten taholta. Heitä todella uhkailtiin. He olivat todella pelokkaita.

K: Joten heitä rangaistiin?

H: He sanoivat että heitä rangaistaisiin ja he saivat paljon varoituksia ja uhkailuja ja sen tapaista mutta... sopimus. (H5)

Eräs haastateltavista kuvasi mahdollisen työttömyyden olevan katastrofi. Työttömyys aiheuttaisi paluun Kiinaan ja loppuelämän kestävän kamppailun työstä, jotta hän saisi maksettua rekrytoitiin liittyvät velat takaisin – jos silloinkaan. Kiinalaisten siivoojien arkea varjostivat työn jatkuminen, taloudellinen selviytyminen ja sopimusten epäselvyys.

Hän sanoi, että on vähän optimistisempi mutta huolissaan myös. Jos tätä sopimusta ei voida jatkaa, se olisi katastrofi, koska hänen täytyy mennä takaisin Kiinaan. Loppuelämä hänen täytyy kamppailla kuinka hän voi maksaa takaisin. On toivoa, että asiat menisivät parempaan suuntaan. Hän (toinen ryhmässä olleista haastateltavista) taas sanoi, että on todella huolissaan, koska hänellä on niin vähän työtä ja jonain päivänä hänet on irtisanottu ja hänen täytyy mennä kadulle eikä hänellä ole mitään paikkaa missä olla. Hän on todella huolissaan mahdollisuuksien suhteen. (H5)

Työn epävarmuus vaikutti myös sosiaaliturvaan.

Hänellä ei ole turvallisuuden tunnetta, koska nyt hän yrittää hakea kela-korttia. Heillä ei ole sitä, koska he eivät ole koko päivätyössä. He maksavat niin vähän. Kela ei vastaa heidän sosiaaliturvasta koska he ansaitsevat niin vähän. He ovat huolissaan kuinka... hän sanoi että jos hän on sairas kuinka hän saa hoitoa. Hänen työnantaja on ollut erittäin ystävällinen hänelle, mutta hän sanoi että hän on varmasti aivan poikkeuksellinen suomalainen. (5H)

7.4 Sosiaalisten verkostojen merkitys

Sosiaalisten verkostojen merkitys vieraaseen kulttuuriin tullessa oli ensiarvoisen tärkeä. Sosiaaliset verkostot toimivat turvana sekä mahdollisuutena saada tietoa suomalaisesta järjestelmästä, mahdollisuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Erilaisiin järjestettyihin tilaisuuksiin haastateltavat osallistuivat aktiivisesti.

Kaikilla haastateltavilla suurena haasteena oli vaikeus ilmaista itseään kiinalaisen yhteisön ulkopuolella. Syyskuussa 2008 järjestetyssä laki-infossa keskeiset kysymykset liittyivät perheen yhdistämiseen ja mahdollisuuteen saada pysyvä oleskelulupa. Useimmille haastatelluille ja tapaamilleni ihmisille Suomeen tulo ei ollut väliaikainen ratkaisu, vaan täältä haettiin pysyvää sijaa.

Informaatiotilaisuus suomalaisesta lainsäädännöstä järjestettiin kulttuurikeskus Caisan tiloissa. Luokkahuone oli aivan täynnä. Osallistujat olivat saaneet tehdä etukäteen kysymyksiä luennoitsijalle, johon hän pyrki vastaamaan. Useimmat kysymykset liittyivät perheen yhdistämiseen ja oleskelulupaan Suomessa. Lopuksi käytin puheenvuoron, jossa kutsuin heitä tapaamiseen Vantaan seurakuntayhtymän tiloihin. (työpäiväkirja 12.9.2008)

Eläminen Suomessa oli muotoutunut työn, kielenopiskelun ja sosiaalisten suhteiden ympärille. Sen lisäksi, että työtä haluttiin tehdä mahdollisimman paljon, suomenkielenopiskelu oli vähintäänkin yhtä tärkeää. Kaikki haastateltavat olivat löytäneet uusia sosiaalisia suhteita Kiina–Suomi -seuran kautta, Helsingissä toimivasta kiinalaisesta evankelisesta seurakunnasta tai aktiivisesti toimivasta verkkoyhteisöstä.

Hän on tavannut joitakin kiinalaisia. He ovat yhteydessä toisiinsa. Se on kuin kiinalaisten klubi. Meillä on myös nettisivut. He yrittävät auttaa toinen toisiaan. Esimerkiksi jos joku tarvitsee paikan jossa asua, he pistävät viestiä eteenpäin ja tietoa. Hän sanoi että Suomessa on paljon kiinalaisia. (H4)

Ammattiyhdistyksen roolin haastateltavat näkivät hyvin ristiriitaisesti. He olivat alussa nähneet tärkeänä liittyä liiton jäseneksi, mutta työn tekeminen tämän jälkeen vaikeutui. Liiton jäsenenä heille tuli maksaa viikonloppulisä ja ylityökorvausta, joka tapauksessa kuuluisi ilman liiton jäsenyyttäkin, mutta siivoojien tapauksessa näin ei ollut. Tämä oli aiheuttanut sen, että työnantajat eivät antaneet enää lisätyötunteja. Oman näkemyksensä mukaan he eivät voineet tehdä enää töitä niin paljon kun halusivat. Työntekijöille oli ollut tärkeää tehdä mahdollisimman paljon työtä, vaikkakin kahdeksan euron tuntipalkalla.

Lisäksi sellaisessa tilanteessa, jossa erästyöntekijä tarvitsi liitolta edunvalvonta-apua, hän ei ollut selvillä siitä, mitä liitto tekisi hänen irtisanomistilanteessaan. Hän oli ollut liittoon yhteydessä, mutta hänen oikeutensa jäivät epäselväksi. Hän oli kuitenkin vakuuttunut siitä, että häntä autettaisiin, mutta hän ei tiennyt miten.

Haastateltavat olivat tietoisia siitä, että ammattijärjestön tehtävä on auttaa irtisanomistilanteissa ja muissa työhön liittyvissä edunvalvontatilanteissa. Osa haastateltavista oli ollut kesällä 2008 Palvelualojen ammattiliiton järjestämässä informaatiotilaisuudessa, jossa heille oli kerrottu ammattijärjestöjen roolista ja edunvalvonnasta, mikäli he olisivat liiton jäseniä. Haastateltavat eivät kuitenkaan nähneet liiton jäsenyyttä etuna, koska heidän ylityömahdollisuutensa olisivat tässä tapauksessa pienemmät. Osa haastateltavista kertoi, että mahdollisuus ylityöhön oli lopetettu, koska liiton jäsenenä heille tuli maksaa ylityökorvausta sekä pyhätunneista 1,5 kertainen palkka. He olivat erittäin pahoillaan, etteivät voineet tehdä enempää töitä kuin 37,5 tuntia viikossa. Osa kuitenkin oli liittynyt liiton jäseneksi tämän tilaisuuden jälkeen. Samassa yhteydessä tuli esille, että ammattiliitto oli järjestänyt heille mahdollisuuden osallistua kielikurssille.

Oli myös ollut epäselvää, että palkasta otettiin jäsenmaksu ja että ansiosidonnainen työtömyysturva olisi mahdollista vasta 10 kuukauden jäsenyyden jälkeen.

Jotkut heistä olivat ammattijärjestön jäseniä ja heille ei oltu kerrottu niin paljon. Heille ei oltu kerrottu että heidän täytyy maksaa jäsenmaksu ja he olivat palkattu vasta muutama kuukausi liittoon liittymisen jälkeen. Joten he ymmärsivät että he eivät olleet vielä jäseninä 10 kuukautta sen jälkeen ennen kuin heistä tuli liiton jäseniä. (H7)

Oli myös kokemuksia siitä, että ammattijärjestöt ovat erittäin kiinnostuneita tekemään yhteistyötä ja auttamaan ja tiedottamaan.

Soitin heille ja he olivat erittäin kiinnostuneita kuuntelemaan minua, vaikka he eivät olleet vielä liiton jäseniä. Olen työskennellyt ammattiliiton kanssa aikaisemmin, silloin kun tein yhteistyötä rakennustyöntekijöiden liiton kanssa. (H7)

Ammattiliitosta oli myös annettu tietoa siitä, kuinka työtä voi hakea ja että työtä voi hakea aktiivisesti itse. Ammattijärjestö oli myös kehottanut irtisanomistilanteessa tekemään valituksen, jonka eräs haastateltavista oli tehnytkin. Vieraasta kulttuurista Suomeen muuttava henkilö tarvitsee apua hyvin arkisissa tilanteissa. Vähitellen Suomessa asumisen aikana monet viranomaiset olivat tulleet tutuksi Kela, poliisi, sosiaalitoimi, kirkon työntekijät ja ammattijärjestöjen työntekijät.

8 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Työperäinen siirtolaisuus, joka liittyy matalapalkka-alojen työntekijöiden siirtymiseen maasta toiseen erilaisten rekrytointiyritysten kautta, on laaja globaali ilmiö, jossa Suomi vastaanottajamaana on vasta alkutaipaleella. Kansainvälinen työperäinen siirtolaisuus on maailmanlaajuisesti yhteiskunnallisesti merkittävä ilmiö, joka tulevaisuudessa tulee koskemaan suomalaisia työmarkkinoita yhä lisääntyvässä määrin. Lähtömaiden tuotantorakenteen muutokset, yhteiskunnallinen eriarvoistuminen ja maiden sisäiset siirtolaisuusvirrat saattavat osan ihmisistä etsimään töitä ja elämisen mahdollisuuksia maan rajojen ulkopuolelta. Työperäinen siirtolaisuus on monille arjen todellisuutta, jossa koetellaan lähtijöiden selviytymisen rajoja. Työperäinen siirtolaisuus paljastaa sekä rekrytointiin liittyviä käytäntöjä että vastaanottomaiden työelämässä luotuja säädöksiä ja etiikkaa.

Tässä opinnäytetyössäni olen tarkastellut kiinalaisten siivoojien rekrytoitumista suomalaisille työmarkkinoille sekä tuonut esille niitä kokemuksia, joita heillä on Suomeen tultuaan kertynyt. Olen tarkastellut lähtemisen motiiveja sekä keitä lähtijät ovat. Lisäksi olen peilannut siivoojien kokemusten yhteyttä kiskonnan tapaiseen työsyRJintään ja työperäiseen ihmiskauppaan sekä suomalaista marginalisaatiokeskustelua kiinalaisten siivoojien rekrytoitumiseen suomalaisille työmarkkinoille.

Lähestymistapani tässä opinnäytetyössä kulki yksittäisten keskustelujen tuottaman uteliaisuuden kautta kiinalaiseen yhteisöön, jossa tutustuin Suomeen rekrytoituihin siivoojiin. Ilmiön tarkastelun eri vaiheissa päädyin pohtimaan siirtotyöläisyyden maailmanlaajuisia mittasuhteita sekä haastatteluiden myötä niitä yksityiskohtia, jotka rekrytoitumiseen liittyvät.

Opinnäytetyön keskeisenä tarkoituksena on ollut kysyä Kiinasta tulevien siirtotyöläisten kohdalla, mistä on kysymys ja mitä voimme tehdä. Päädyin opinnäytetyössä vastaamaan näihin kysymyksiin yksittäisten puheenvuorojen kautta, joissa käytin laadulliselle tutkimukselle tyypillistä teemahaastattelua. Aineiston analyysi eteni eri haastatteluiden yksityiskohtien tarkastelusta eri teemojen jäsentymiseen ja sen myötä kolmen eri näkökulman kautta päätelmiin.

Kiinalaisen yhteiskunnan vahva taloudellinen kasvu ja toisaalta voimakas verkostoituminen eri puolille maailmaa on mahdollistanut niin sanotun kiinalaisen keskiluokan lähtemisen töihin maan rajojen ulkopuolelle. On todettu, että kansainväliseen muutto-
liikkeeseen on useita syitä (ILO 2004,8). Kiinalaisten siivoojien maasta lähtemiseen vaikuttavat tekijät olivat joko taloudellisia, henkilökohtaiseen vapauden tarpeeseen liittyviä tai tarpeeseen tehdä työtä kontrolloimattomammassa ympäristössä. Suomeen tulevat työntekijät edustivat sitä kiinalaista sukupolvea ja sosiaaliryhmää, joka tutkimusten mukaan ottaa helpoimmin riskin lähteä maan rajojen ulkopuolelle töihin. (Luova 2005, 58–59.) Nuorimmat haastateltavat kuvasivat tärkeänä lähtemisen motiivina seikkailun halun ja vanhimmat taloudellisen turvallisuuden. Haastatelluista koulutetuin kuvasi yhdeksi keskeiseksi lähtemisen motiiviksi halun työskennellä vapaammassa työilmapiirissä.

Kiinassa köyhin väestönosa lähtee töihin maalta kaupunkeihin ja keskiluokkainen väestönosa kaupungeita maan rajojen ulkopuolelle. Siirtolaisuuteen liittyvissä tutkimuksissa on todettu maastamuuton tulevan mahdolliseksi vasta riittävän tulotason jälkeen. (Gallardo-Seljas ym. 2006,7) Tämä näkyi myös haastateltujen kohdalla. Lähiyhteisön tuki lähtemisessä oli tärkeä. Kaikki haastateltavat olivat ottaneet lainaa sukulaisilta ja ystäviltä. Taloudellisen tuen lisäksi osa haastateltavista kertoi lastensa jääneen sukulaisien hoitoon. Voidaan olettaa, että lähtemisellä ei ollut ainoastaan henkilöä itseään hyödyttäviä tarkoituksia vaan hyöty jakaantui myös lähiyhteisölle.

Mahdollisuus parempaan elintasoon oli yksi keskeinen tekijä Kiinasta lähtemiselle. Kiinalaisen yhteiskunnan kahtiajakautuminen – kamppailu työstä ja julkisen terveydenhuollon saatavuudesta yhä kasvavan työttömyyden keskellä on omiaan tukemaan rekrytoitumista maan ulkopuolelle. Kiinasta Suomeen tulleet työntekijät poikkesivat niistä ryhmistä, jotka ovat tulleet Suomeen tai muualle Eurooppaan viime vuosikymmenten aikana. Aikaisemmin tulleet sijoituivat töihin tuttavien tai perheiden yrityksiin ja integraatio yhteiskuntaan oli vähäistä. Heidän tavoitteena ei ollut kiinnittyminen paikallisiin työmarkkinoihin tai kulttuuriin tai he eivät olleet motivoituneet opiskelemaan paikallista kieltä toisin kuin nyt tulleet. (Yun 2004.) Haastatelluilla työntekijöillä ei tiettävästi ollut aikaisempia yhteyksiä Suomessa asuvaan kiinalaiseen yhteisöön ja heidän pyrkimyksenä integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan oli hyvin aktiivista.

Toisena vahvistavana tekijänä maastalähtöön Kiinasta oli monimutkaiset suhteet työyhteisöissä. Työn tekeminen ja työssä eteneminen vaativat suurta panostusta esimiesten ja työtovereiden miellyttämiseen. Haastateltavat kuvasivat tiukasti säädeltyä kiinalaista työelämää, jossa työn tekemisen tavat ja rajat on säädeltyjä ja jossa työntekijän kontrolli on vahva. Varsinainen työhyvinvointi ja toimeentulo ei ollut keskiössä, vaan ennemminkin työntekijän valjastaminen tuotannon osaksi. Haastateltavat kuvasivat kertomuksissaan sitä, kuinka Kiinassa työn tekemisen lisäksi oli tärkeää miellyttää työtovereita ja esimiehiä. Olemisen tavat oli valjastettu sen eteen, että työpaikka säilyi ja työssä mahdollisesti etenisi.

Prekaarisella työllä on viitattu työn epävarmuuteen, mielivaltaan ja ennakoimattomuuteen (Kontula 2008, 47). Haastateltavat eivät tuoneet esiin työn jatkumisen epävarmuutta, mutta sen sijaan mielivaltaisuutta esimiesten ja työtovereiden taholta, jonka kanssa oli tultava toimeen. He toivat esille viitteitä tiukasti säädellystä yhteiskunnasta, jossa on tiukat käyttäytymis- ja pukeutumismormit. Prekariaattiteorian näkökulma (Julkunen 2008, 169) vanhan kuriyhteiskunnan ja uuden kontrolliyhteiskunnan muuntumisesta suuntaan, jossa työnantajan kontrolli koko elämään kohdistuvaksi tuli esille niissä kohdissa kun siivoojat puhuivat työn tekemisen vaativan panostusta esimiesten ja muiden työntekijöiden miellyttämiseen. Työhön liittyvä kontrolli oli tapojen ja suhteiden kontrollointia.

Lähtökohtaisesti ajattelin kiinalaisten siivoojien kertomuksista löytyvän myös viitteitä siitä, kuinka he lähtiessään kiinalaisesta työelämästä lähtevät jostakin selkeästä ja turvallisesta ja toimivasta suomalaisen työelämään, jossa työn epävarmuus ja ennakoimattomuus olisi vahvasti läsnä. Kiinalaisten siivoojien kertomuksissa kiinalaisesta työstä tuli kuitenkin esille eniten toisaalta kyllä kuri, mutta myös kontrolli ja valvonta, joka ulottuu myös työn ulkopuoliseen elämään.

Suomeen tullessaan haastateltavat ovat asettuneet hyvin epävarmaan tilaan. Työn jatkuvuus ja toimeentulo ei ole taattu ja he ovat ottaneet suuren henkilökohtaisen riskin, mutta samalla he ovat jättäneet taaksensa työelämän, jota he kuvasivat mielivaltaisena ja elämän, jota he kuvasivat taloudellisesti tiukkana. Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että siivoojat ovat siirtyneet yhdenlaisesta epävarmuuden tilasta toisenlaiseen epävarmuuden tilaan. Epävarmuus, jota siivoojat kuvasivat, liittyi eniten työn

jatkuvuuteen sekä toimeentuloon. On todettu, että palvelualan matalapalkka-alat työllistävät ihmisiä yhä heikommilla ehdoilla ja kasvavassa määrin osa-aikaisiin työsuhteisiin (Kontula 2008, 48). Ammattijärjestöjen rooli kiinalasten siivoojien edunvalvojana ei näyttänyt olevan merkittävä. Riippumatta siitä, että ammattijärjestö oli pyrkinyt aktiivisesti rekrytoimaan kiinalaisia siivoojia jäsenikseen, siivoojat eivät olleet kuitenkaan saaneet tarvittavaa apua sitä hakiessaan.

Haastateltavien kokemukset tuovat esille siirtymän kulttuurista toiseen, kiinnittymisen suomalaiseen työelämään, kulttuuriin ja arkeen sekä arkisen kamppailun, hapuilun ja sinnikkyuden. Kiinnittyminen uuteen maahan oli hidasta ja kahden maan välissä eläminen oli vuoroin raskasta ja toisaalta toiveiden täyttämää. Yksittäisen henkilön ympärillä olevat verkostot koostuivat sekä kotimaahan jäävistä perheenjäsenistä ja sukulaisista että niistä tahoista, joille he olivat velkaantuneet sekä eri tahoista, jotka toimivat välittäjinä kahden kulttuurin ja järjestelmän välissä.

Uuteen maahan kiinnittyminen kielen ja kulttuurin oppimisen kautta mahdollistui ainoastaan niiden ihmisten avulla, jotka toisaalta edustavat heille kulttuurisesti ja sosiaalisesti tuttuja tahoja, mutta myös niitä, jotka tuovat tunnetuksi suomalaisen järjestelmän toimintatapoja. Kuitenkin niin, että näiden välittäjien toiminta ei perustunut pelkästään eri palveluiden tarjoamiseen, vaan myös yhdessä tekemiseen. Kiinalaisen ystävyysseuran, Suomen kiinalaisen seurakunnan ja Vantaan seurakuntayhtymän järjestämästä toiminnasta oltiin kiinnostuneita ja aktiivisia ottamaan osaa. Nämä tahot toimivat myös välittäjinä niissä tapauksissa, kun kiinalaiset siivoojat olivat ilmaisseet avuntarvetta. Lisäksi tärkeinä auttavina linkkeinä toimivat henkilöt, jotka olivat muuttaneet Kiinasta Suomeen ja asuneet täällä pitkään. He tunsivat sekä taustoja, mistä monet siivoojat oli rekrytoitu, että suomalaista järjestelmää ja kulttuuria. Sosiaalisten verkostojen ja eri viranomaisten palveluiden merkitys on suuri. Suomen kiinalainen yhteisö tarjoaa tärkeän kehyksen suomalaiseen kulttuuriin integroitumiselle.

Suurkaupungeissa tehdyissä siirtolaistutkimuksissa on todettu merkittävänä erilaisten uskonyhteisöjen rooli (May ym. 2007, 164). On todettu että monien eri siirtolaisryhmien ja työperäisten siirtolaisten kysymyksiin virallisilla järjestelmillä, kuten ammattiyhdistyksillä tai työvoimaviranomaisilla ei ole riittävästi liittymäpintaa. Kolmannen sektorin toimijat, kuten erilaiset uskonyhteisöt ovat olleet niitä, jotka ovat parhaiten tavoittaneet

nämä ihmisryhmät. Kiinalaisten työntekijöiden kertomuksissa tämä tuli esille kun puhuttiin siitä millaista apua he tarvitsevat ja keneltä. Kuten aikaisemmin olen kuvannut, erilaisten välittävien toimijoiden rooli on tässä merkittävä.

Kiinalaisten siivoojien rekrytointiprosessi nostaa esille kysymyksiä sekä työperäisestä ihmiskaupasta että kiskonnantapaisesta työsyrynnästä. Kiinalainen työntekijä joutuu epäedulliseen asemaan rekrytointiprosessin aikana: korkeat maksut ja epäselvä tiedonanto tulevasta työstä ja kohdemaasta. Nämä ovat aiheuttaneet seurauksia, joista heidän on hyvin vaikeaa selvitä. Suomalaiseen ansiotasoon nähden rekrytointimaksu oli seitsemän kuukauden bruttopalkka. Suhteutettuna kiinalaiseen tulotasoon rekrytointimaksu vastaa kiinalaisen keskiansiotulon viiden vuoden palkkaa. Tästä lähtökohdasta käsin rekrytointiin liittyvää korvausta voi pitää Kiinasta Suomeen rekrytoitavien siivoojien haavoittuvan aseman hyväksikäyttönä.

Tämän tutkimuksen haastateltavat edustivat matalapalkka-alojen työntekijöitä, joten avoimeksi jää, koskevatko rekrytointimaksut myös asiantuntija- ja johtotehtäviin haakeutuvia työntekijöitä. Kiinalaisten työntekijöiden hyväksikäyttö suomalaisessa työelämässä rekrytointeineen, korvausten vastaanottamisineen ja työskentelyolosuhteineen voi liittyä työperäiseen ihmiskauppaan, mutta yhtäläillä kyseessä saattaa olla kiskonnantapainen työsyryntä. Ihmiskaupan määritelmien mukaan olosuhteiden tulisi olla hyvin raadollisia, jotta voidaan puhua ihmiskaupasta. Työolosuhteiden, asumisen ja taloudellisen hyödyn tulisi olla ihmisarvoa loukkaavia, jotta voidaan puhua ihmiskaupasta (Rikoslaki 25 luku 3). Viimekädessä ratkaisu on aina tapauskohtainen ja tuomioistuimen harkinnassa. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön mukainen päämäärä saattaa henkilö pakkotyöhön tai muuhun ihmisarvoa loukkaavaan olosuhteeseen näyttäisi jäävän kiinalaisten siivoojien tapauksessa toteutumatta. Haasteltavat itse kokivat työolosuhteet hyvinä ja työn helppona.

Puuttuminen kiinalaisten siivoojien epäedulliseen asemaan työelämässä on mahdollista työsuojeluviranomaisten tai poliisin taholta. Käytännössä kiinalaisten siivoojien tulisi mahdollisimman pitkälti pystyä itse tunnistamaan hyväksikäyttö ja uhriasemansa. Jotta tilanteeseen voitaisiin puuttua riittävällä vakavuudella, heidät on ensin tunnistettava uhreiksi. Viranomaisten taholta tapahtuvasta uhriksi tunnistamisesta tulee huomattavan paljon helpompaa, kun henkilö itse tunnistaa epäedullisen asemansa muihin.

Uhrin tunnistaminen on tämän hetkessä viranomaistoiminnassa pitkälinen ja vaikea prosessi. Keskeisinä uhrin tunnistamista vaikeuttavina tekijöinä on epäselkeys ihmiskauppalaain sovellutuksessa. Toiseksi esitutkintaviranomaisella, joka päättää, millä nimellä rikosta tutkitaan, ei ole yhtenäistä linjausta vapaaehtoisen lähtemisen merkityksestä kohdemaasta. Esitutkintaviranomaisella vallitsee pitkälti ajatus siitä, että vapaaehtoinen lähteminen toiseen maahan pois sulkee ihmiskaupan mahdollisuuden. Näin ollen kiinalaisten siivoojien hyväksikäyttö ei olisi ihmiskauppaa. Ihmiskaupan uhriksi tunnistamista vaikeuttaa se, että tunnistaminen, maassa oleskelulupa-asiat, uhrien auttamisjärjestelmä ja rikostutkinta toimivat kaukana toisistaan. Uhriksi tunnistaminen, oleskelulupa-asiat, auttamisjärjestelmä ja rikoksen tutkinta toimivat tällä hetkellä irrallaan toisistaan, mikä vaikeuttaa tunnistamista ja avunsaannin kokonaisuuden kehittämistä. Lisäksi uhriksi tunnistaminen on riippuvainen liian pitkälti poliisiviranomaisen aloittamasta rikostutkintanimikkeestä, jossa uhrin avun tarpeen arviointia ei ole riittävästi painotettu. (Putkonen 2008, 47–91.) Uhrilähtöinen lähestymistapa edellyttää sekä kansallisen että kansainvälisen yhteistyön tekemistä. Työperäisten siirtolaisten kohdalla kansallinen yhteistyö tulisi tapahtua kolmannen sektorin, poliisin ja työvoimaviranomaisten yhteistyönä.

Siirtotyöläisten kohdalla marginaalisuus oli kokemusta, joka liittyi eristyneisyyteen, jota kielettömyys, kulttuurin tuntemattomuus ja arkisten asioiden hoitamisen vaikeus aiheutti. Siirtyminen kulttuurista toiseen on aina asettumista haavoittuvaan tilaan varsinkin kun, siihen liittyy myös taloudellista huono-osaisuutta. Marginaalisuuden kokemus voidaan nähdä ennemminkin väliaikaisena tilana, johon vaikuttavia tekijöitä on huono kielitaito, taloudellinen tilanne ja kulttuurisen tietotaidon puute. Taloudellinen huono-osaisuus oli seurausta, jonka rekrytointiin liittyvät maksut olivat aiheuttaneet. Arkisissa tilanteissa selviytymisen lisäksi marginaalisuus siirtotyöläisten kertomuksissa liittyy yhteiskunnallisen paikan ja tilan ottamiseen. Eristyneisyys kaikessa näkymättömyydessä tarkoittaa heidän kysymystensä ohittamista myös eri hyvinvointipalveluiden näkökulmasta.

Marginaalisuuden prosessuaalinen ulottuvuus, jota Hyväri (2001) kuvaa näkyä siirtolaisten kertomuksina tilana, jossa itsen määrittelyt rakentuvat uudestaan. Hyvinvoivasta keskiluokkaisesta maailmasta saatetaan siirtyä yhteiskunnan reunalle tai päinvastoin. Ihmisen selviytymisen kannalta on keskeistä, miten hän tulee määritellyksi ja miten

hän itseään määrittelee. Kysymys siitä, miten ihminen määrittäyty ulkoapäin ja miten hän itsensä määrittelee, on sekä elämän käytäntöihin liittyvä kysymys, että kysymys siitä minkälaisen paikan saan ja otan yhteiskunnassa. Kysymys on yhteiskunnallisesta paikasta ja asemasta, jota tuotetaan myös erilaisten käytäntöjen, säädösten ja lakien myötä.

Kiinalaisista siivoojista voidaan sanoa, että he ovat uhreja rekrytointiprosessin näkökulmasta katsottuna mutta samalla sinnikkäitä selviytyjiä ottaessaan riskin lähteä uuteen maahan ja kulttuuriin. Haastateltavat olivat pystyneet rakentamaan toimivia verkostoja ja ottamaan yhteyttä tarvittaessa eri viranomaisiin; työvoimatoimistoon, Kelaan, kirkkoon sekä poliisiin ja asianajajiin. Tilanteen kolkkoudesta huolimatta he olivat aktiivisia toimijoita ilman, että heillä oli kielitaitoa tai tuntemusta suomalaisesta järjestelmästä.

Mahdollinen kasvava siirtotyöläisten määrä edellyttää sekä niiden maiden kulttuurista tuntemusta, joista työntekijät tulevat että viranomaisyhteistyötä ja palveluiden kehittämistä eri sektoreiden välillä. Ammattijärjestöjen aktiivinen rooli, sekä työvoimapalveluiden ja säädösten selkeys, on siirtotyöläisten kannalta erittäin tärkeää, mutta myös työntekijöiden tukevaa palvelua.

Palvelujärjestelmää tulisi kehittää niin, että erilaisia välittäviä verkostoja, jotka toimivat matalalla kynnyksellä on riittävästi. Erilaisten maahanmuuttajien palveluiden kehittämisessä onkin huomioitavaa, että kulttuuriin kiinnittyminen ja arjessa selviytyminen vaatii sellaisia toimijoita, joiden palvelun tarjoamisen ehto ei ole tarkoin kriteerein määriteltyä, kuten Suomen kansalaisuus tai tietty asuinpaikka tai työvoimapolitiittinen status.

Matalapalkka-aloille rekrytoitumiseen liittyvät haasteet näyttävät kohdistuvan erityisesti rekrytointiyritysten toimintaan ja vastaanottavan maan kykyyn kotouttaa muualta tulevaa työvoimaa suomalaiseen yhteiskuntaan ja tämän myötä suomalaisille työmarkkinoille. Integroitumiseen liittyvät haasteet kulminoituvat lähinnä siirtotyöläisille tarkoitetun palvelujärjestelmän kehittämiseen sekä suomalaisten ulkomailla toimivien yritysten käytäntöihin. Ulkomaalaisen lisätyövoiman tarve tulee olemaan lähivuosina suuri. On kaikkien etu, että jokainen Suomeen saapuva työntekijä, riippumatta siitä mille alalle hän tulee töihin, saa riittävän neuvonnan ja palvelun liittyen omiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Kaikki haastateltavat tulivat kielitaidottomina ja kulttuuria tuntematta suomalaisille työmarkkinoille. Matalapalkka-aloille tulevien työntekijöiden kohdal-

la alhaisesta tulotasosta koitua taloudellinen niukkuus asettaa tulemiselle aivan omat haasteet. Vaikka rekrytoituminen tapahtuu vapaaehtoisesti, on lähtökohtaisilla toimintatavoilla suora vaikutus siihen, kuinka työntekijät selviytyivät Suomeen tullessaan. Suomalaisen yritysten toimintatapoja tulee tarkastella sekä lain että etiikan näkökulmasta. Suuret rekrytointimaksut saattavat työntekijät erittäin haavoittuvaan asemaan.

Työmarkkinajärjestöt esittivät kannanoton, jossa todettiin ulkomaisen työvoiman välttämättömyyden tulevaisuudessa. Työvoiman liikkuvuuteen ja rekrytoitumiseen Suomessa on välttämätöntä luoda käytäntöjä, joilla takaamme muualta tuleville työntekijöille myös sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä elämän. Se, millä ehdoilla työntekijöitä rekrytoidaan Suomen työmarkkinoille, on myös kuva yhteiskunnasta, jossa on jo kyseenalaistettu työmarkkinoilla vallitsevat eettiset pelisäännöt, sekä lainmukaiset säädökset työelämästä. Samalla tulee näkyväksi mistä näkökulmasta käsin suomalainen yhteiskunta on varautunut ulkomaalaisen työvoiman rekrytoitumiseen. Rekrytointiyrietykset luovat omia käytäntöjään omilla ehdoillaan. Näyttää siltä, että vastaanottavat yritykset paikkaavat työvoimavajetta työntekijöillä, joiden kanssa sopimuksia voidaan muuttaa aina tarpeen mukaan. Yritysetiikasta on käyty julkista keskustelua yhteiskuntavastuun näkökulmasta, mutta ei niinkään kansainvälisen yritystoiminnan piirissä.

Tässä opinnäytetyössä en ole ottanut kantaa Suomessa asuvien maahanmuuttajien työmarkkinatilanteeseen. Kiinnostavaa olisi kuitenkin tutkia, kuinka paljon työnantajat ovat kohdistaneet rekrytointiaan Suomessa jo asuviin maahanmuuttajiin ja olisiko meillä mahdollisuutta nähdä Suomessa asuva maahanmuuttajaväestö merkittävänä resursina työmarkkinoilla. Aktiivisempien rekrytointikäytäntöjen luominen Suomen sisällä saattaisi vaikuttaa myönteisesti Suomessa asuvien maahanmuuttajien työllistymiseen, huolimatta siitä, että tarvitsemme tulevaisuudessa myös ulkomailta tulevia työntekijöitä.

Tulevaisuuden kehittämistyön tulisi olla kahden suuntaista sekä rakenteisiin vaikuttavaa että paikallista kehittämistyötä. Rakenteellinen kehittämistyö tarkoittaisi yritystoiminnan pelisääntöjen luomista ja valvomista ulkomaille suuntautuvassa rekrytointitoiminnassa. Lisäksi se tarkoittaa työsuojelupiireissä tapahtuvan valvontatyön tehostamista. Kolmanneksi kehittämistyötä tulisi suunnata työnantaja ja työntekijäjärjestöjen sisälle. Kirkon yhteiskunnallisessa työssä tästä on pitkät perinteet kysymyksissä, jotka ovat liittyneet työttömyyteen ja työelämän etiikkaan.

Paikallisessa kehittämistyössä tulisi luoda sellaisia ohjelmia, joilla pystymme parantamaan ulkomailta Suomeen rekrytoitavien siirtotyöläisten tietoisuutta ihmisoikeuksista ja työoikeuksista. Lisäksi paikallinen kehittämistyö tulisi tehdä yhteistyössä eri toimijoiden kesken, kuten työvoimaviranomaisten, maahanmuuttoviranomaisten ja kirkon. Keskeistä on luoda palvelurakenteita, jotka pystyvät toimimaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Ulkomaalaisen työvoiman Suomeen tuleminen on oma kysymyksensä ja vaatii näkökulmamutosta suhteessa muunlaiseen maahanmuuttoon. Työn kehittämisen tulisi liittyä rekrytointikäytäntöihin ja niiden sääntelyyn sekä sosiaalialan palveluiden toimivuuteen ja saatavuuteen. Lisäksi siirtotyöläisten kysymyksissä on kehitettävä neuvotteluja työntekijä- ja työnantajaorganisaatioiden välillä.

9 LOPUKSI

Olen tässä opinnäytetyössä etsinyt vastauksia kiinalaisten siivoojien kokemuksiin rekrytointiprosessista, työskentelyyn Suomessa sekä mahdollisiin seurauksiin, joita tästä prosessista on heille muodostunut. Globaalissa työperäisessä siirtolaisuudessa on kysymys hyvin laajasta ja monitahoisesta ilmiöstä, jossa Suomi on vasta aivan alkutai-paleella. Suomalaisen työelämän muutokset sekä ikärakenteen muutokset tulevat tulevaisuudessa haastamaan sekä palvelujärjestelmän että kansainvälisen yhteistyön myös työelämän käytäntöjen kehittämisen näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteeni oli kaksisuuntainen: rekrytointiin liittyvien kokemusten näkyväksi tekeminen ja työelämälähtöiseen tehtäväksi asetteluun vastaaminen. Käsillä olleen aineiston perusteella olen pystynyt tuomaan esille ainoastaan ilmiön kapealta reunalta muutamien ihmisten kokemuksia rekrytoinnista ja Suomeen tulemisesta, joten jatkotutkimuksen tarve on ilmeinen. Pitkälle vietyjä johtopäätelmiä on ollut vaikea tuottaa hyvin vähäisen aineiston perusteella. Lisäksi olen hyvin tietoinen siitä, että ihmiskaupasta käytävä keskustelu vaatii huomattavasti laajempaa perehtyneisyyttä lain eri näkökulmiin kuin mitä minulla sosiaalialan ammattilaisena on. Näkökulmat ihmiskaupasta tulivat aineiston myötä yllätyksenä.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on opettanut minulle paljon ja tuon esiin muutamia huomioita siitä, mitä olisin voinut tehdä toisin. Edelleenkin ajattelen, että fenomenologinen lähtökohta uuden ilmiön tarkasteluun on ollut toimiva, eikä vähiten sen vuoksi että fenomenologia painottaa tietoisuutta myös siitä, kuinka tutkija palauttaa käsillä olevan aineiston lukijalle. Uuden tiedon tuottamisessa työn tekijänä minulla on valta painottaa eri näkökulmia ja antaa asioille uusia merkityksiä tai olla antamatta. Fenomenologinen lähestymistapa haastaa palauttamaan asioita sellaisenaan. Sitä tapaa olen pyrkinyt noudattamaan. Samalla kuitenkin olen ottanut kantaa siihen millä tavoin erilaisia järjestelmiä on kehitettävä. Itselleni kysymys on siitä miten lopulta näen ne yksittäiset henkilöt, joita olen haastatellut, millaisia tulkintoja teen heidän elämästään ja valinnoistaan. Itse jäin eniten pohtimaan marginalisaatioteorioiden toimivuutta aineiston analyysissä.

Teoreettisen viitekehysten olisin nyt jälkepäin tarkasteltuna voinut rakentaa toisin. Itselleni hyvin moniulotteinen ilmiö hahmottui monista eri näkökulmista, joita pyrin kuljettamaan läpi koko työn. Teoreettinen lähestymistapa olisi voinut olla tiiviimpi. Jos nyt aloittaisin työn tekemisen, tarkastelisin aineistoa työperäiseen siirtolaistutkimuksen ja erityisesti matalapalkka-alojen tutkimuksen näkökulmasta.

Haastatteluiden toteutuksessa olisi ollut hyvä käyttää aikaa kysymysten valmisteluun niin, että eri haastattelun pääteemat olisi käännetty etukäteen kiinaksi ja annettu haastattelun aluksi luettavaksi. Jokainen haastateltava olisi saanut ensi tutustua kysymyksiin, joiden pohjalta keskustelimme. Tämä olisi helpottanut suuresti tilanteen kulkua. Myös se, mihin haastatteluita käytän ja miksi olen tekemässä haastatteluita, olisi voinut olla kirjallisena, joten haastatteluiden alussa ei olisi kulunut niin paljon aikaa ja energiaa asian selittämiseen.

Työperäiseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta ei ole Suomessa juurikaan tehty. Tämän opinnäytetyön pohjalta tulevia jatkotutkimusteemoja voisivat olla; mitä erilaisia ryhmiä Suomeen rekrytoidaan ja mitkä ovat näiden eri ryhmien erityiset piirteet, millaisilla viranomaiskäytännöillä voimme mahdollistaa Suomeen tulevien työntekijöiden integroitumista yhteiskuntaan ja työelämään, erilaiset rekrytointikäytännöt ja niiden vaikutus työperäisten siirtolaisten integroitumisessa suomalaiseen työelämään tai viranomaisverkoston rooli rekrytointiprosessissa. Erityisenä kysymyksenä itseäni on tämän opinnäytetyöprosessin aikana mietityttänyt, kuka kantaa vastuun ja kenelle suomalaisten yritysten toiminnan valvominen kuuluu suomen rajojen ulkopuolella.

Opinnäytetyöprosessi oli erittäin mielenkiintoinen ja avartava sukellus Suomeen rekrytoitujen kiinalaisten siivoojien maailmaan. Erityinen kiitos työni toteutumisesta kuuluu haastatelluille henkilöille ja tulkeille. Tapaamieni siivoojien kohtalot tulevat elämään vielä pitkään ajatuksissani. Toivon, että tämä opinnäytetyö voisi omalta osaltaan vaikuttaa työperäisten siirtolaisten parissa tehtävään työhön sekä siirtotyöläisten kokemusten oivaltamiseen.

Nimesin opinnäytetyön hyvin varhaisessa vaiheessa ”Työtä vuorotta”. Alun kokemus siitä, että siivoojien elämä Suomessa on työtä vuorotta, sai vahvistusta. Siivoojien kertomuksissa työ kietoutuu kaikkeen – sen eteen oltiin valmiita uhraamaan hyvin paljon ja heidän liittymisenä suomalaiseen yhteiskuntaan ja arkeen on työtä vuorotta. Arjen hankaluuksista huolimatta heidän elämästään piirtyi sinnikkyys ja rohkeus, jolla he suhtautuivat tulevaisuuteen.

10 LÄHTEET

10.1 Painetut lähteet

- Alasuutari, Pertti 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Alasuutari, Pertti 1996. Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994. Tampere: Vastapaino.
- Alitorppa-Niitamo, Anne 2004. The Ice Breakers. Somali-Speaking Youth in Metropolitan Helsinki with a Focus on the Context of Formal Education. The Family Federation of Finland, The Population research Institute D 42/2004. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Asikainen, Raisa & Vuorio, Juha (toim.) 2005. Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tampere: Gaudeamus.
- Bauman, Zyngmunt 1998. Globalization. The Human consequences. Oxford: Polity and Blackwell.
- Bingqin Li, 2005. Urban Social Change in Transnational China: A Perspective of Social Exclusion and Vulnerability. Journal of contingencies and Crisis Management. Vol.13/2. Oxford: Blackwell Publishing.
- Deshmukh-Ranadive, Joy 2002. Space for power. Women's work and strategies in South and South – East Asia. Centre for Women's Development Studies. India:Rainbow Publishers.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Franz-Koivisto, Larissa & Hukari, Anna & Jääskeläinen Kati & Kantanen Marja, Laihia, Marja-Liisa & Nguyen, Riina & Suomalainen Nina 2006. Ihmiskauppa nykyajan orjuutta. Ihmiskaupan vastustaminen kirkkojen työssä. Suomen eku-meenisen neuvoston julkaisu. LXXIX. Helsinki: Tyyliopisto Oy.
- Forsander, Annika 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki: Väestöliitto 39/2002.
- Forsander, Annika & Raunio, Mika & Salmenhaara, Perttu, Helander, Mika 2004. Sykettä ja suvaitsevaisuutta – Globaalin osaamisen rajat. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Gallagher, Anne 2001. Human Rights and the New UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling. Preliminary Analysis. Human Rights Quarterly, Vol.23, No 4, November 2001, pp 975–1004.

- Gordon, Tuula 1993. Toiseuden esiinmarssi. *Sociologia* 3, 167–168
- Gallardo-Sejas, Hugo & Salvador-Gil, Pareja & Lolra-Vovero, Rafael & Martinez-Serrano, José 2006. Determinants of European Immigration – a cross-country analysis. *Applied Economic Letters*. 13, 769–773.
- Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.
- Harzin, Christiane 2003. Immigration polices: A gender historical comparison. Teoksessa Morokvasic-Müller, Mirjana & Erel, Umut & Shinozaki, Kyoko (toim.) *Crossing borders and shifting boundaries* Vol. 1. Gender on the move. Opladen, Leske+Burdich, 35–58.
- Healy, Karen 2005. *Social Work Theories in Context. Creating Frameworks for Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Helne, Tuula 1994. Erään muodin tarina – 1980-luvun suomalaisesta syrjäytymiskustelusta. Teoksessa Heikkilä Matti & Vähätalo Kari (toim.) *Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos*. Tampere: Gaudeamus.
- Helne, Tuula 2002. *Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia*. Helsinki: Stakes.
- Helne, Tuula & Karisto, Antti 1992. *Syrjäytymisen ongelma*. Teoksessa Olavi Riihinen (toim.) *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hewison Kevin & Young, Ken 2006. *Transnational Migration and Work in Asia*. City University of Hong Kong. South Asian Studies. New York: Routledge.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hyväri, Susanna 2001. *Vallattomuudesta vastuuseen – kokemuksen politiikan sankaritarinoita*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Hyvärinen, Risto & Pukkila, Jaana 2009. *Katse Itään. Kuinka Aasian nousu muuttaa maailmaa*. Jyväskylä: Atena.
- Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005*. Ulkoasiain ministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna 2004. *Puhua vastaan ja vaieta*. Tampere: Gaudeamus
- Julkunen, Raija 2008. *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.

- Kallio, Jyrki 2005. Onko Kiinassa keskiluokkaa? Teoksessa Raisa Asikainen & Juha Vuori (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa, Helsinki: Gaudeamus.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Kvale, Steinar 1996. Interviews. An introduction to Qualitative Research Interviewing. London: Sage Publications.
- Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen toimintasuunnitelma 2003–2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Työryhmämuistio.
- Jaakola, Timo 2000. Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhön otossa ja työelämässä. Työpoliittinen tutkimus. nro 218. Helsinki: Työministeriö.
- Luova, Outi 2005. Työvoiman muuttoliike Kiinassa: kohti vaurautta ja eriarvoisuutta. Teoksessa Asikainen, Raisa & Vuorio, Juha.(toim.). Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tampere: Gaudeamus.
- Massey, Douglas S. & Arango, Joaquín & Hugo, Graeme & Kouaouci, Ali & Pellegrino, Adela & Taylor, J. Edward 1997. Causes of migration. Teoksessa Guibernau, Monserrat & Rex, John (toim.) The ethnicity reader – nationalism, multiculturalism and migration. Cambridge: Polity Press.
- May, Jon & Willis, Jane & Datta, Kavita & Evans Yara & Herbert, Joanna & McIlwaine, Cathy 2007. Keeping London working: global cities, the British state and London's new migrant division of labour. Department of Geography, Queen Mary, University of London. Royal Geographical Society. London: Blackwell Publishing.
- Metsämuuronen, Juha 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Methelp International Viro: Ky. Jaabes OÜ.
- Metsämuuronen, Juha 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Pentikäinen, Marja 2005. Loputon matka – Vietnamiläisten ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpoliittinen tutkimus 2005. Työministeriö. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Perttula, Juha 1995. Kokemus psykologisenä tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Precarias de la deriva 2009. Hoivaajien kapina. Suomentanut Böök, Laura & Heikkilä, Riie & Itkonen, Eeva & Korhonen Anna-Reetta & Viren, Eetu. Tutkijaliitto. Helsinki: Like. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

- Pyöriä, Pasi 2004. Uusia näkökulmia globalisaatioon. Yhteiskuntapolitiikka Vol. 69, 2004/6.
- Raivio, Kari 1987. Keskustelua köyhyyden ja syrjäytymisen tutkimisesta. Sosiaalinen aikakauskirja. Nro.2.81, 54–55.
- Suhdanne 2009/1. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Vuosikirja.
Helsinki: Taloustieto. Oy.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2008. Tilastokeskus. Helsinki: Multiprint Oy.
- Suoranta, Anu 2009. Halvennettu työ. Pätkätyö ja sukupuoli sopimusyhteiskuntaa edeltävissä työmarkkinakäytännöissä. Tampere: Vastapaino.
- Svedberg, Lars 1995. Marginalitet. Ett socialt dilemma. Lund: Studetlitteratur.
- Työministeriö 2007. Näkymättömät uhrin. Ohjausryhmän ehdotus ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman tarkentamiseksi. Työhallinnon julkaisu 383/2007. Helsinki: Työministeriö
- Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko 2004/27. Hyvä yhteiskunta kaiken ikäisille. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta. Valtioneuvosto. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Varto, Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Virtanen, Juha 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vähätalo, Kari 1987. Suomalaisesta syrjäytymiskeskustelusta 1980 - luvulla. Sosiaalinen aikakauskirja. Nro 4, 81, 4–9.

10.2 Sähköiset lähteet

- Diez Guardian, Nurian & Pichelmann, Karl 2006. Labour Migration Patterns in Europe – Recent Trends, Future Challenges. Economic papers 256, European Commission. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication644_en.pdf
- Elmenskov, Jorgens 2009. What is the economic outlook for OECD countries? An interim assessment. OECD. <http://www.oecd.org/dataoecd/10/32/43615812.pdf>

- Euroalueen talousnäkyviä koskevat EKP:n asiantuntijoiden arviot. Maaliskuu 2009.
Euroopan keskuspankki. <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/ecbstaffprojections200903fi.pdf>
- Euroopan parlamentti. Mietintö 2000. Komission tiedonanto pimeästä työstä.
Työllisyys ja sosiaalivaliokunta. www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2000-0220+0+DOC+PDF+V0//FI
- ILO 2004. Facts on Migrant Labour. Raport IV International Labour Organization.
Geneve. www.ilo.org/public/english/bureau/inf/download/factsheets/pdf/migrats.pdf
- ILO 2009. Forced Labour. Facts and Figures .The Cost of Coercion: Regional perspectives. www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/-dcomm/documents/publication/wcms_106243.pdf
- Kautto, Mikko & Parjanne, Marja Liisa 2004. Väestön ikärakenteen muutos ja siihen varautuminen. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja. 29/2004. http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2004/j29-vaeston-ikarakenteen-muu_tos/pdf/fi.pdf
- Kontula, Anna 2008. Prekarisatio ja työn tutkimuksen politiikat. Teoksessa Jokinen, Eeva & Eräsaari, Matti (toim.) Kurjan ääni osa I. www.leenaerasaari.fi/pdf/KurjanAani_voll.pdf
- Korhonen, Anssi 2007. Työperäinen maahanmuutto Euroopan unionissa.
www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/2007/BOF_ONL_1307.htm
- Taran, Patric & Geronimi Eguardo 2003. Globalisation, Labour and Migration. Protection is Paramount. International Labour Office. Geneve. www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/pom/pom3e.pdf
- Suhdannekatso 2009. Valtionvarainministeriö. Valtionvarainministeriön kansantalousosasto. 24.3.2009/1. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20090324_Suhdan/Suhdannekatso1-24032009.pdf
- Towards a fair deal for migrant workers in the global economy 2004. International Labour Organization Report VI. Geneve www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/comm/documents/meetingdocument/kd00096.pdf
- Työmarkkinajärjestöt 2006. Työperäinen maahanmuutto täydentämään suomalaista työvoimaa. Työmarkkinajärjestöjen kannanotto. [www. vm.fi/vm/fi/03tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20060316Tyoemar/name.jsp.25/2006](http://www.vm.fi/vm/fi/03tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20060316Tyoemar/name.jsp.25/2006).

- Yue Ching, Ho 2008. Työperäinen maahanmuutto Suomessa – mitä sen jälkeen?
 Hongkongilaiset palkansaajat Suomessa. Hongkongista tulleiden kokkien sijoittumista suomalaisille työmarkkinoille. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/43970/tyoperai.pdf?sequence=1>
- Yun, Gao 2004. Chines migrants and Forced labour in Europe.
 International Labour Office. Geneve www.ilo.org/sapfl/Informationresources/ILOPublications/langen/docNameWCMS_081990/index.htm

10.3 Muut kirjalliset lähteet

- Elinkeinoelämän keskusliitto. Esitelmä moniste. 20.4.2009. Moniste tekijän hallussa.
 Hallituksen esitykset 34/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20040034>
- Kauppinen, Jaana 2009. Kansallinen ihmiskauppaseminaari 23.10.2009.
 Seminaarimuistiinpanot tekijän hallussa.
- Kara, Hanna Maria 2006. Vailla virallista statusta. Epävirallisia keinoja käyttävässä kansainvälisessä siirtolaisuudessa kiinnijääneiden naisten puheenvuoroja Mexican keskussiirtolaisasemalla. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Koistinen, Sari 2006. ”Dream came true” – Pakolaisnuorten kokemuksia perheiden yhdistämisestä, Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos.
 Pro gradu -tutkielma.
- Laitinen, Anastasia 2006. ”Voimme tehdä mitä tahansa” – Valtaistuminen intialaisnaisten silmin. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [www.kolumbus.fi/anastasia.lapintie/artikkelit/Opinnaytetyo_Laitila %20Anastasia.pdf](http://www.kolumbus.fi/anastasia.lapintie/artikkelit/Opinnaytetyo_Laitila%20Anastasia.pdf)
- Li, Minghuan 2008. Playing Edge Ball: Migration Mechanism between China and Europe. EFCO – European Federation of Chines Organizations 15ht Congress in Berlin. 12.9.2008. Seminaaripaperi. Moniste tekijän hallussa.
- Määttä, Anne 2003. Piikana Suomessa. Filippiiniläisten kotiapulaisten kokemuksia suomalaisissa lapsiperheissä. Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikanlaitos. Pro gradu -tutkielma.

- Putkonen, Tuula 2008. Ei ihmiskaupan uhria ilman ihmiskaupparikosta – Uhrien tunnistamista vaikeuttavat tekijät prostituutioon liittyvässä ihmiskaupassa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Rikosseuraamusala. Opinnäytetyö.
- Pikkanen, Juha 2002. Ihmiskaupasta hallittuun migraatioon. Suomen ja lähialueen haasteita. Suomen toimikunta Euroopan turvallisuuden edistämiseksi. 10.12.2002. Seminaaripaperi. Moniste tekijän hallussa.
- Rikoslaki 2004/650, 9.7.2004
- 25 Luku 3 §, ihmiskauppa
  - 47 Luku 3 §, kiskonnan tapainen työsyryntä
- <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Ulkomaalaislaki 301/2004, 30.4.2004
- 4 ja 5 Luku , oleskelulupa
- <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040301>
- Väkevä, Valtteri 2008. Poliisi tutkii Solin palkkaamien kiinalaissiivoojien kohtelua. Helsingin Sanomat 20.6.